

ОДБРАНА

УСПОМЕНЕ ИЗ ВОЈСКЕ

Ноћ музеја у Дому војске,
 Војном музеју и Музеју
 ратног ваздухопловства

НОЋ
 МУЗЕЈА
 19. МАЈ 2012.

АРСЕНАЛ
 65

Sigurnost
Pouzdanost
Kvalitet

 Lasta
eurolines

www.lasta.rs

Prekomandujte se u svoj stan

SUBVENCIONISANI STAMBENI KREDITI ZA PROFESIONALNA VOJNA LICA

Iznos kredita (u evrima): minimalno 10.000, maksimalno 100.000

Učešće države: 14% do 25% od kupoprodajne cene nekretnine, tj. traženog iznosa kredita koji se obezbeđuje iz budžeta Republike Srbije

Učešće klijenta: 0% do 6% u zavisnosti od učešća države

Nominalna kamatna stopa: na kredit banke 3,5% + 6M, na kredit države 0,10%

EKS: na kredit banke 5,27%, na kredit države 0,10% (EKS obračunat na dan 27.03.2012. na iznosu od 50.000 evra)

Reprezentativni primer troškova koji prate odobrenje kredita u vrednosti od 30.000 evra

- Menica: 50 dinara
- Osnovni izveštaj Kreditnog biroa: 205 dinara
- Overa založne izjave: 550 dinara
- Osiguranje nepokretnosti - godišnje: 40 evra, u dinarskoj protivvrednosti
- Osiguranje života - godišnje: 100 evra, u dinarskoj protivvrednosti
- Izdavanje lista nepokretnosti: 10 evra, u dinarskoj protivvrednosti
- Procena vrednosti nepokretnosti: 100 evra, u dinarskoj protivvrednosti
- Trošak NKOSK (premija osiguranja 1,75% + obrada zahteva 30 evra): 555 evra, u dinarskoj protivvrednosti
- Upis hipoteke: 8.000 dinara + 60 evra, u dinarskoj protivvrednosti

Administrativni trošak odobravanja kredita: 0,5% od iznosa kredita

DINARSKI KREDITI ZA REFINANSIRANJE

Iznos kredita: do 1.000.000 dinara

Period otplate: do 84 meseca

Mogućnost opcionog grejs perioda: do 24 meseca.

Troškovi koji prate odobrenje kredita: menica 50 dinara, osnovni izveštaj Kreditnog biroa: 205 dinara, administrativni trošak: 1% od iznosa kredita.

Za personalizovanu ponudu kontaktirajte ličnog bankara ili pozovite **korisnički centar 011 30 11 555**
www.societegenerale.rs

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

SOCIETE GENERALE
SRBIJA

35
GODINA
U SRBIJI

Subvencionisani stambeni krediti - Kamatna stopa je promenljiva i sastoji se od referentne kamatne stope - šestomesečnog EURIBOR-a, kao promenljivog dela, i marže Banke, kao fiksnog dela, u skladu sa Tarifom Banke. Promenljiva kamatna stopa se prilagođava, svakog prvog radnog dana u mesecu za tekući mesec, u skladu sa promenama referentne kamatne stope koja za mesec april 2012. godine iznosi 1,090% godišnje.

Dinarski krediti za refinansiranje - Kamatna stopa je promenljiva i sastoji se od referentne kamatne stope - dvonedeljne REPO stope, kao promenljivog dela, i marže Banke, kao fiksnog dela, u skladu sa Tarifom Banke. Promenljiva kamatna stopa se prilagođava, svakog prvog radnog dana u mesecu za tekući mesec, u skladu sa promenama referentne kamatne stope koja za mesec april 2012. godine iznosi 9,50% godišnje. Informaciju o tačnim vrednostima referentnih kamatnih stopa možete dobiti u ekspozituri.

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Боровина, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
мр Славиша Влачић, Милосав Ц. Ђорђевић,
Владица Крстић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Миладиновић, мр Миљан Милкић,
Крман Милошевић, Никола Остојић,
Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Попадић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Душка Стефановић (уредница),
Горан Станковић, Јово Мамула,
Даримир Банда, Стефана Савић (фоторепортери)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

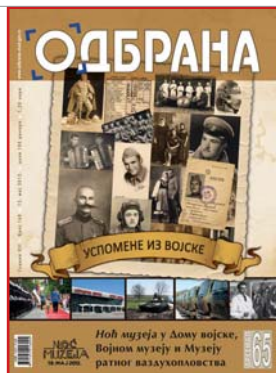
За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 160

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ

Ноћ музеја у Дому војске, Војном музеју
и Музеју југословенског ратног
ваздухопловства

Фотографије из колекције Зорана Живковића

САДРЖАЈ

■ АКТУЕЛНО

**6 Међународна конференција „Интеграције
и допринос држава Југоисточне Европе
заједничкој безбедносној и одбрамбеној
политици ЕУ“**

ЕВРОПСКА БУДУЋНОСТ СРБИЈЕ

**10 Обележен Дан Војнообавештајне
агенције – 6. мај**

ЗНАЧАЈ ПРАВЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

**12 Потписан споразум о конверзији аеродрома
„Морава“**

ИЗ ЛАЂЕВАЦА У СВЕТ

**16 Обележен Дан Гарде
ПЛАВА БОЈА ПОНОСА**

Припадници Гарде Војске
Србије, уместо црвених
носиће светло плаве
беретке, ради усклађивања
са бојом традиционалне
гардијске униформе

**20 Министар Шутановац у Крагујевцу
ЗНАЧАЈНИ РАЗВОЈНИ ПЛАНОВИ**

Приликом посете
представљено је ново
теренско возило, планови за
развој наоружања,
проширење цивилно-војне
сарадње и здравствених
капацитета

Специјални прилог АРСЕНАЛ

Прилози о савременом
наоружању и опреми код нас
и у свету

■ ИНТЕРВЈУ

22 Пуковник Миле Јелић, начелник Школе националне одбране

ИСКУСТВА НАЈБОЉИХ

27 Ноћ музеја 2012.

38 Слушаоци Школе националне одбране на Сицилији

УНАПРЕЂЕЊЕ СТРАТЕШКОГ ПЛАНИРАЊА

Студијска путовања у Италију део су двогодишњег пројекта у оквиру сарадње министарства одбране Србије, Норвешке и Велике Британије, током чије реализације се примењују различити облици едукације официра Војске Србије који се уса-

вршавају на Генералштабном и Командноштабном нивоу, а од скора и на Високим студијама безбедности и одбране.

■ ФЕЉТОН

44 Ђорђе Андрејевић Кун, уметник и револуционар

У САГЛАСЈУ С ВРЕМЕНОМ

Већ седамдесет година на грбу Београда броди златна лађа у чија је једра ветар удахнуо Ђорђе Андрејевић Кун.

реч уредника БУДУЋНОСТ

5

Резултати ових избора показали су да грађани Србије, у великој већини, виде своју будућност на европском путу стабилизације вредносног система, јачања безбедности и привредног опоравка који доноси бољи животни стандард.

Прекид једног начина живота на најтрагичнији начин, ратовима, жртвама и разарањима, трајао је дуго у Србији, а повратак лепшег живота није нимало лак. Показала је то последња деценија, али је искристалисала преовлађујућу свест да своју будућност треба да поделимо са Европом.

На размеђу светова и цивилизација, Југоисточна Европа као географски појам, постала је Балкан са значењем које већ предуго, ево и трећи век, значи нестабилност, "балканизацију" као поделу народа и у народу, његових вредности и опредељења, лутање које јакима олакшава наметање својих интереса.

Сада се Србија поново суочила са избором непосредне будућности. И показала оно од чега нити можемо нити треба да побегнемо – а то је припадање Европи, дељење њене и добре и лоше судбине.

Пред Балканом је нови историјски изазов, да свешћу о заједничкој судбини поново гради стабилну и просперитетну Југоисточну Европу, којој и име каже коме припада!

А на Србији, најутицајнијој у региону, јесте одговорност и за властиту и заједничку будућност. Њен избор европских вредности и недељивости безбедносног простора, коме већ даје допринос чинећи значајан и уочен корак испред, потврда је схватања и прихватања важности заједничке безбедносне и одбрамбене политике. Тиме на најбољи начин доприноси бољој сарадњи у региону и јача европски интегративни процес.

Нови допринос томе је успешно организовање управо завршене међународне конференције „Интеграције и допринос држава Југоисточне Европе заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици Европске уније“, на којој је већ само присуство великог броја држава потврдило изграђене партнерске односе и спремност да се подели ризик нових безбедносних изазова.

Како је на конференцији истакнуто, безбедност је битан предуслов за економски, привредни и сваки други напредак и основа је за бољи живот и бољу будућност сваког појединца. Тај европски пут, речено је, и даље неће бити лак.

Али, како су грађани Србије и изабрали, на њему треба истрајати, мењајући се према бољем и радећи заједно са свима којима је бољитак такође циљ. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Међународна конференција „Интеграције и допринос држава Југоисточне

Европска будућност

Министарство одбране биће прво министарство у Србији које ће отворити ново поглавље наших односа са Европском унијом. После две године упорног рада и залагања, припремили смо платформу за преговоре Србије о чланству у Европској унији, најавио је министар Шутановац отварајући конференцију у Дому Гарде у Топчидеру

Дводневна конференција „Интеграције и допринос држава Југоисточне Европе заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици Европске уније“, која је одржана 10. и 11. маја, део је пројекта „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији“ који реализује Министарство одбране Србије, а носилац је Институт за стратегијска истраживања.

Изражавајући задовољство што је Министарство одбране први пут домаћин такве конференције, министар одбране Драган Шутановац је, отварајући скуп, истакао да је Министарство одбране од Европске уније и регионалних иницијатива препознато као кредибилан партнер за тако важну тему као што је безбедност.

Србије

Усклађивање вредности

– Основно је питање на који начин свака појединачна држава из нашег окружења може разумети и помоћи у остваривању једне од најважнијих европских вредности – безбедности њених грађана. Безбедност је значајан предуслов за економски, привредни и сваки други напредак и основа је за бољи живот и бољу будућност сваког појединца – рекао је министар одбране, наглашавајући да је присуство великог броја земаља потврда партнерства, али и значаја које систем безбедности има за цео регион.

Министар Шутановац је указао на значај прикључења Србије Европској унији и да за сваку земљу у региону то представља тренутак од историјског значаја.

– Не само због тога што ћемо на тај начин постати члан елитног клуба успешних и демократски развијених земаља, већ пре свега што ћемо се приближавањем том чланству реформисати и постати успешан део породице развијених демократских друштава – оценио је министар Шутановац. – Унутрашње промене биће болне и непопуларне, али неопходне

како би се наше друштво и држава стандардизовали по најбољим европским стандардима, а Србија постала стабилна у безбедносном смислу.

Према његовим речима, циљ конференције је да разменом схватања значаја свих аспеката заједничке безбедносне и одбрамбене политике, сами допринесемо бољој сарадњи у региону у области безбедности, промовишући европске интеграције.

– Министарство одбране биће прво министарство у Србији које ће отворити ново поглавље наших односа са Европском унијом. После две године упорног рада и залагања, сагледавања европских стандарда у области безбедности и одбране, анализе унутрашњег стања у законодавним и административним процедурама, Министарство одбране припремило је платформу за преговоре Србије о чланству у Европској унији – најавио је министар Шутановац, истичући да је после опсежних припрема сагледано како ће у наредним годинама изгледати

Корак испред

У обраћању медијима, министар Шутановац је нагласио да је Министарство одбране у свим извештајима Европске комисије до сада добијало позитивне оцене и да је завршило платформу за преговоре о учлањењу Србије у ЕУ.

– То је прво министарство у Влади Србије које је спремно за приступање институцијама Европске уније. Министарски савет министара одбране ЕУ донео је одлуку о почетку преговора о приступању Министарства одбране у Европску одбрамбену агенцију, чиме је започето ново поглавље односа тог министарства и ЕУ – рекао је министар, нагласивши да су Министарство одбране и Војска Србије ишли корак напред јер имамо представнике у две мировне мисије ЕУ, чиме је начињен историјски искорак у односима Србије и Европске уније.

Он је додао да је Министарство одбране, ценећи стратешку оријентацију Србије на јачању регионалних односа и даљој сарадњи у правцу учлањења Србије у Европску унију, све законе које је предлагало Влади и Парламенту на време прилагодило неопходним стандардима Европске уније.

пут и усклађивање са Европом и како на најбољи начин можемо да заштитимо интересе у области безбедности и одбране.

На тај начин, закључио је министар, то министарство је показало спремност за почетак преговора, али је, у ствари, реч о вишем циљу јер превасходно желимо општи напредак који нас води ка чланству у ЕУ и стандардизацији.

– Убеђени смо да је промена вредности неопходна, а мир, стабилност, демократија, толеранција, владавина права и поштовање људских и мањинских права једини начин напретка и живота у ЕУ – оценио је министар Шутановац.

Недељивост безбедности

Присутнима су се обратили и шеф делегације ЕУ у Србији Венсан Дежер, директор RACVIAC Никола Тодорчевски и државна секретарка у Министарству одбране Тања Мишчевић, као руководилац пројекта.

Говорећи о значају безбедносних тема, шеф делегације ЕУ Дежер истакао је неопходност њихових сагледавања у овом региону, али и у свету који се непрестано мења. Он је указао да је Србија, од корисника у прошлости, прешла пут до земље која данас учествује у спровођењу безбедности ангажовањем својих припадника у мисијама широм света.

Према његовим речима, позитивни кораци у том правцу осликавају се у усвајању важних докумената, као што су Споразум о размени и заштити тајних података и уговори о учешћу у мисијама ЕУ и процесу добијања чланства у Европској одбрамбеној агенцији.

Председник RACVIAC-а Никола Тодорчевски изразио је задовољство чињеницом да је Србија сада кандидат за чланство у ЕУ, „јер је то покретачка снага која вуче ка напредку“.

Земље учеснице пројекта су Хрватска, Македонија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, затим представници земаља Европске уније (Аустрија, Француска, Португал, Румунија и

Дан Института за стратегијска истраживања

Организовањем конференције „Интеграције и допринос држава Југоисточне Европе заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици ЕУ“ Институт за стратегијска истраживања радно обележава свој Дан – 10. мај.

Институт за стратегијска истраживања је научноистраживачка установа Министарства одбране која се бави истраживањима у области безбедности, одбране и војне историје. Његовим формирањем, 2006. године, обједињен је научноистраживачки рад Института ратне вештине и Војноисторијског института.

Бугарска), као и регионалних иницијатива (RACVIAC и ЕУФОР Босна и Херцеговина).

Европска комисија подржала је организовање скупа чији је циљ подршка интеграцији земаља Југоисточне Европе у Унију и њеном саставном делу Заједничкој безбедносној и одбрамбеној политици (Common Security and Defence Policy – CSDP).

Допринос наше земље мери се ангажовањем Војске Србије у операцијама под мандатом Уједињених нација и Европске уније. Тренутно је 68 припадника Војске Србије ангажовано у пет мисија под мандатом Уједињених нација и две мисије Европске уније. Управо је последње ангажовање српског официра лекара у мисији EUTM у Уганди оцењено као значајан допринос наше земље стабилизационим напорима Уније у Сомалији и Уганди. ■

Биљана МИЉИЋ
Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимили Горан СТАНКОВИЋ
и Даримир БАНДА

Обележен Дан победе - 9. мај

Рађање слободног света

Поводом Дана победе над фашизмом – 9. маја, вршилац дужности председника Србије и председница Народне скупштине Славица Ђукић-Дејановић положила је венац на Споменик незнаном јунаку на Авали. У делегацији су били и министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић.

У Спомен-књигу Славица Ђукић-Дејановић је уписала: „Србија памти своје јунаке, знане и незнане, који су уткали своје животе у победу над фашизмом“.

Истим поводом, на Споменик незнаном јунаку на Авали венац је положила и делегација Војске Србије са замеником начелника Генералштаба генерал-мајором Миланом Бјелицом на челу.

Делегација Министарства одбране и Војске Србије положила је венац и на Споменик совјетским ратним ветеранима погинулим у авионској несрећи 19. октобра 1964. године.

Поводом обележавања Дана победе над фашизмом, на Спомен-гробљу ослободилаца Београда венце су положили представници Министарства одбране, Министарства рада и социјалне политике, Града Београда и делегација СУБНОР-а Србије. ■

Почасна паљба поводом Дана победе

Почасну паљбу са десет плотуна, из шест артиљеријских оруђа, поводом Дана победе над фашизмом у Другом светском рату – 9. маја, извршио је почасни батаљон Гарде Војске Србије.

Паљба је реализована на Савској тераси београдске тврђаве Калемегдан, пред многобројним грађанима. ■

Обележен Дан Војнообавештајне агенције – 6. мај

Значај праве инфор

Савремени изазови, ризици и претње не могу се оспорити уколико немате адекватну и правовремену информацију како би могли да активно идете у правцу проблема. У том смислу изузетно је важна улога Војнообавештајне агенције, нагласио је министар Шутановац на свечаности у старом Генералштабу

Поводом 6. маја – Дана Војнообавештајне агенције, приређен је свечани пријем у Великој ратној сали старог Генералштаба, коме су присуствовали председница Народне скупштине др Славица Ђукић-Дејановић, председник Владе Мирко Цветковић, министар одбране Драган Шутановац, министри у Влади Србије, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић, представници Министарства одбране и Војске Србије, верских заједница, војни изасланици акредитовани у Србији и бројни гости.

Честитајући празник припадницима службе и 92 године њеног постојања, министар Шутановац је истакао да је Агенција важна за представљање наше земље у иностранству, а да је уз ВБА срж обавештајно-безбедносног система наше земље.

– Савремени изазови, ризици и претње не могу се оспорити уколико немате адекватну и правовремену информацију како би могли активно да идете у правцу проблема. У том смислу, изузетно је важна улога ВОА – нагласио је министар одбране. Он је додао да су сви задаци постављени пред ту Агенцију успешно испуњени, а напредак целокупног система одбране огледа се и у поменутиим агенцијама.

Према његовим речима, ВОА, која данас има и војнодипломатску функцију, покрива више земаља него раније, што је значајно за промоцију наше земље, нарочито њених капацитета у одбрамбеној индустрији.

Брже, боље, мудрије

Војнообавештајна агенција обележава 6. мај, дан када је 1920. године ступила на снагу Уредба о Главном ђенералштабу и ђенералштабној струци Краљевине СХС. Уредбом је образовано Обавештајно одељење Главног ђенералштаба и тако је, први пут од настанка модерне војске на нашим просторима, обавештајна функција издвојена у посебну организацијску целину.

Војнообавештајна агенција, чији је мото „Брже, боље и мудрије“, као модерна служба Министарства одбране, обавља обавештајну функцију за потребе система одбране Србије.

– Немамо срећу да живимо у мирном окружењу и прошли смо све изазове, ризике и претње. Први пут смо у ситуацији да се одређене групе, које чине евидентни терористички акт у нашем окружењу, сада називају исламистима. Морамо да збијемо редове и учинимо све да помогнемо нашим пријатељима у окружењу, како ти исламисти не би правили проблеме – оценио је министар Шутановац додајући да, у том смислу, ВОА представља значајан капацитет и у региону, нарочито у превентивном смислу. Кадар у агенцији је подмлађен, додао је, што ће допринети још бољем раду убудуће.

Директор ВОА бригадни генерал Драган Владисављевић је, поздрављајући госте, истакао да су годину за нама обележиле активности везане за невојне претње, њихове носиоце и место које заузимају у мрежи међународног тероризма.

– Државно и војно руководство смо извештавали о ситуацији на кризним подручјима, нарочито у мисијама у којима су ангажовани српски војници. Ангажовањем мреже изасланстава одбране, преко којих Агенција остварује војнодипломатску функцију, пружен је значајан допринос афирмисању државне и војне политике и развијању билатералне сарадње – истакао је генерал Владисављевић, додајући да је заокружена законска регулатива допринела добром раду Агенције, па ће због тога реформе бити настављене. ■

Б. МИЉИЋ

Снимили Д. БАНДА и Ј. МАМУЛА

Шутановац и Расмусен о безбедности на КиМ

11

Министар одбране Драган Шутановац разговарао је са генералним секретаром НАТО Андерсом Фог Расмусеном о питањима безбедности на Косову и Метохији у наредном периоду, са посебним акцентом на припреме и ток председничких и парламентарних избора 6. маја.

Министар Шутановац је поздравио повећање снага КФОР и њихово превентивно и привремено размештање, са циљем обезбеђивања сигурности свих грађана на КиМ. Он је нагласио да су од виталног значаја добри односи који су успостављени између Војске Србије и КФОР-а.

Генерални Секретар НАТО Расмусен је нагласио да ће КФОР задржати своју статусну неутралност и да ће деловати у оквирима мандата који је дефинисан Резолуцијом Савета безбедности УН 1244, као и Кумановским споразумом. Генерални секретар НАТО посебно је истакао да ће КФОР учинити све како би спречио било какву дестабилизацију и евентуалне сукобе, јер је у интересу КФОР-а висок ниво безбедности свих на простору Косова и Метохије. ■

Посета Националног колеџа одбране Кеније

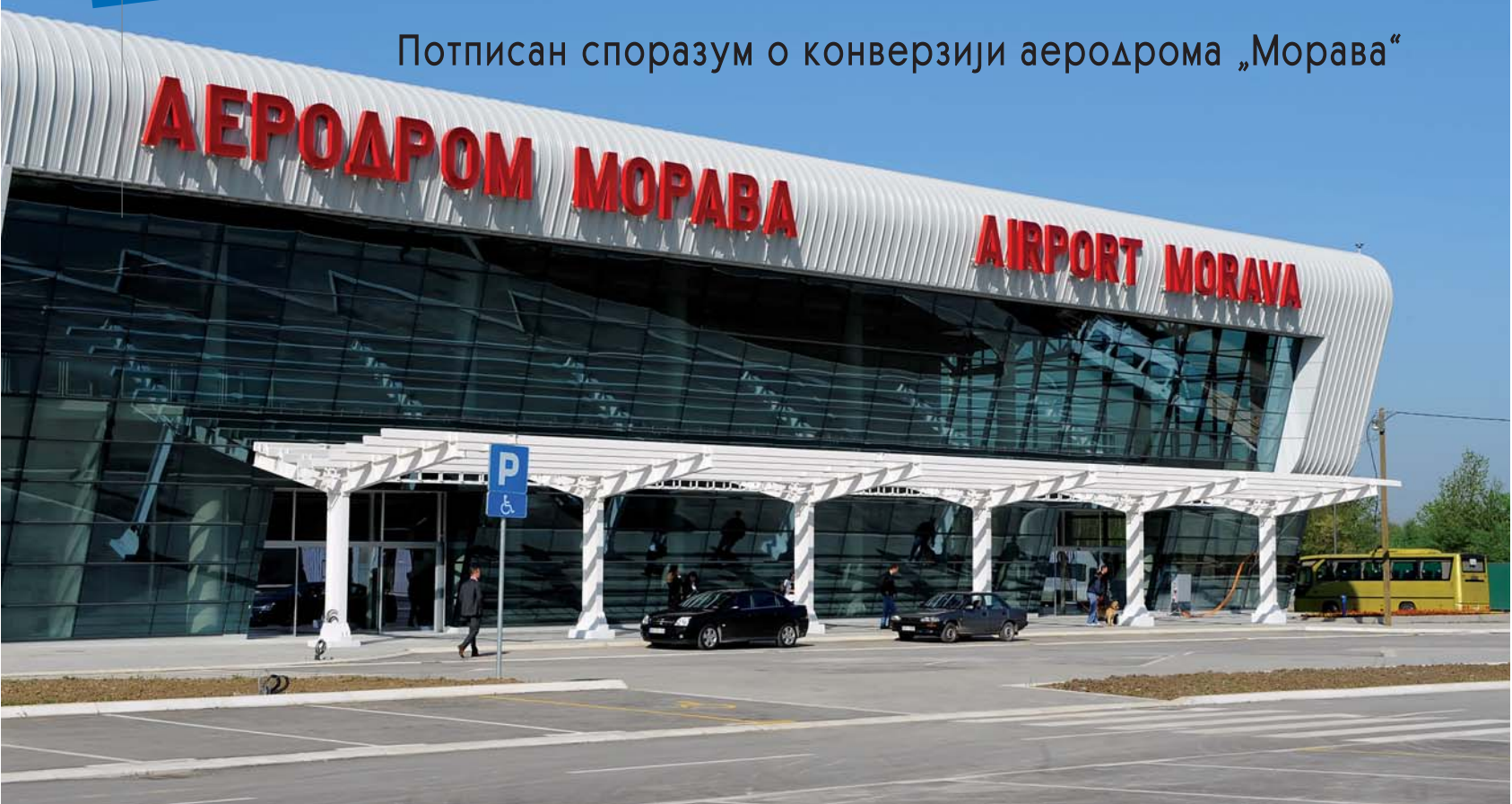
Делегацију Националног колеџа одбране Кеније, коју је предводио директор генерал-мајор Башир Јусуф Хаџијем, у ректорату Универзитета одбране примио је ректор генерал потпуковник проф. др Миодраг Јевтић са сарадницима. Он је госте упознао са историјатом и традицијом војног школства у Србији и циљевима формирања Универзитета одбране.

Генерал-мајор Башир Јусуф Хаџи истакао је да се на Националном колеџу одбране Кеније школују официри и високи цивилни службеници Кеније и из земаља региона (Египат, Нигерија, Намибија и Бурунди), који су и чинили састав делегације.

Делегација из Кеније посетила је Војну академију и Медицински факултет Војномедицинске академије. ■

Потписан споразум о конверзији аеродрома „Морава“

Из Лађеваца у свет

Министар одбране Драган Шутановац и амбасадор Републике Турске у нашој земљи Али Риза Чолак потписали су Споразум о финансирању Пројекта конверзије дела аеродрома „Морава“ у Лађеvcима. Вредност донације је десет милиона евра.

Потписивању Споразума о конверзији аеродрома „Морава“ присуствовали су начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић и градоначелник Краљева Љубиша Симовић. Том приликом министар Шутановац је нагласио да захваљујући Републици Турској систем одбране добија модеран аеродром, али и да ће око два милиона грађана, који живе у близини аеродрома, имати прилику да путују у свет.

Конверзија аеродрома са зградом контроле лета коштала је 25 милиона евра. Поред Турске, у његовој обнови финансијски су учествовали и Министарство одбране Републике Србије, Министарство спољних послова, Агенција за контролу лета Србије и Аеродром Београд.

– Аеродром „Морава“ власништво је Министарства одбране и Републике Србије, што је за све нас велика до-

„Отворени дан” на аеродрому „Морава”

Министар одбране Драган Шутановац, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић и амбасадор Републике Турске Али Риза Чолак присуствовали су акцији „Отворени дан” који је на аеродрому „Морава” у Лађевцима организовала 98. ваздухопловна бригада.

Многобројни посетиоци и љубитељи авијације, осим атрактивног летачког програма летелица и наоружања изложених на тактичко-техничком збору, имали су прилику да се друже са младим глумцима из серије „Војна академија”, у чему су највише уживали најмлађи посетиоци „Отвореног дана”.

У летачком програму који је трајао четрдесет минута приказана је оспособљеност пилота на хеликоптерима, авионима Г-4 и орао из 241. ескадриле „Тигрови”, а крај програма био је резервисан за прелет два авиона МиГ-21.

бит. Надам се да ћете већ овог лета имати прилику да путујете са тог аеродрома – поручио је министар одбране.

Амбасадор Али Риза Чолак изјавио је да је тај пројекат симбол пријатељства Србије и Турске и да ће становништву јужног дела наше државе бити знатно олакшано путовање у земље света.

– Уверен сам да ће се овај пројекат наставити и да ће у наредном периоду бити много више турских инвестиција у Србији – поручио је амбасадор Чолак.

Градоначелник Крајева истакао је да је Аеродром „Морава” генератор развоја читаве регије.

Влада Србије је у августу 2010. донела закључак о усвајању инвестиционог програма за превођење аеродрома Лађевци, сада аеродрома „Морава”, из војног у мешовити. Реч је о трећем аеродрому у Србији, после београдског и нишког, са међународним карактеристикама. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Радован ПОПОВИЋ

Први станари насеља „Војвода Степа Степановић”

Министар одбране Драган Шутановац уручио је 3. маја кључеве пет војних станова који су изграђени на локацији некадашње касарне Војвода Степа Степановић. Исто је учинио и министар животне средине, рударства и просторног планирања Оливер Дулић, за пет цивилних комшија у том насељу. Уручивању кључева присуствовао је и директор Грађевинске дирекције Србије Драган Грујић.

Честитајући свима који су добили станове, министар Шутановац је истакао да је реч о до сада највећем пројекту стамбеног збрињавања припадника система одбране и цивилног становништва. Он је додао да ће се

на овај начин уштедети доста новца јер ће се смањити исплате увећаних трошкова становања за припаднике система одбране, који сваког месеца износе 120 хиљада евра.

– Захваљујући Грађевинској дирекцији, Министарство одбране је остварило

велику добит, у износу од 77 милиона евра, што је око 875 станова, од којих 150 изван Београда, које смо добили уступањем касарне „Степа Степановић” – нагласио је министар Шутановац, додајући да ће за пет година укупно бити решено више од 5,5 хиљада стамбених питања, што није учињено годинама уназад.

Говорећи о значају успешног државног пројекта, министар Дулић је истакао ће се сви који се буду уселили у те станове уверити да је квалитет у складу са стандардима 21. века, додајући да су станови грађени искључиво од домаћих материјала. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Посета Сергеја Бупке Војној академији

Начелник Војне академије генерал-мајор Младен Вуруна примио је 30. априла једног од најпознатијих представника светске атлетике, Сергеја Бупку и представио му пројекат изградње прве затворене атлетске дворане у Србији, која ће бити изграђена на локацији Војне академије. Атлетска дворана носиће име по оснивачу Српског олимпијског комитета „Генерал Светомир Ђукић”.

– Желим вам пуно успеха са овим пројектом и надам се да ћу следећи пут кад дођем пресећи врпцу на уласку у дворану – поручио је Сергеј Бупка и истакао значај такве хале за развој атлетског спорта у Србији и региону.

Бупка је тренутно председник Олимпијског комитета Украјине и потпредседник Светске атлетске федерације (IAAF). С обзиром на успехе које је низао у току спортске каријере (шест узастопних Светских првенстава у атлетици, злато на Олимпијским играма 1988. године и 35 пута постављања светског рекорда у скоку мотком) и будући да и данас даје велики допринос светском развоју атлетике и спорта уопште, проглашен је спортистом 20. века. ■

Д. Б.

ФАП Прибој

Нови камиони за војску

Министар одбране Драган Шутановац посетио је компанију „Фап корпорација“ у Прибоју, пред испоруку 30 камиона из те фабрике Војсци Србије

Након обиласка Погона монтаже и финализације, министар Шутановац је истакао да је интерес и државе, и Министарства одбране и Војске Србије, неговање и поспешивање домаће производње, како би радници у том сектору широм наше земље били упослени у изради оног дела опреме неопходног за систем одбране.

– Као што униформу наших војника производи „Лумко“, или као што купујемо друге домаће производе, жеља нам је да Фабрика аутомобила Прибој настави да се развија – нагласио је министар Шутановац, изражавајући задовољство досадашњим куповинама, али и будућом сарадњом у развоју возила за потребе система одбране.

– Чињеница да Војсци Србије недостаје више стотина камиона гарантује да „ФАП“ има перспективу. Неопходна је и подршка државе да се испоштују домаћи произвођачи и да она као и локална самоуправа купују од њих, као што то чини наше министарство – оценио је министар одбране, најављујући да ће ускоро бити потписан уговор за још десет нових камиона из тог погона.

Директор прибојског ФАП-а Мирко Стојковић посебно је истакао значај помоћи Министарства одбране тој фабрици, наглашавајући да се досадашња сарадња показала као прави пример сарадње са домаћом индустријом и да је треба наставити. ■

Б. МИЉИЋ
Снимко Д. БАНДА

Војна сарадња са Аустријом

Државна секретарка др Тања Мишчевић разговарала је са начелником Дирекције за безбедносну политику Савезног министарства одбране и спорта Републике Аустрије генерал-мајором Јоханом Пухером у оквиру безбедносно политичких консултација две државе.

У разговорима је констатовано да је сарадња у области одбране интензивна и истакнута је потреба њеног даљег квалитетног унапређења, са тежиштем у областима АБХО, обуке и усавршавања, припреме и заједничког учешћа у мултинационалним операцијама, логистике и војне медицине. Договорена је даља размена искустава у области цивилно-војне сарадње и професионализације оружаних снага.

Савезно министарство одбране и спорта Републике Аустрије наставиће да пружа помоћ у реформи система одбране, као и приближавању Републике Србије европским интеграцијама и укључењу у регионалне и шире иницијативе. Наставиће и са подршком у раду регионалног центра ЦУК АБХО у Крушевцу.

До краја године очекује се упућивање једног припадника Војске Србије на позицију војног посматрача у мултинационалну операцију UNTSO на Блиском истоку, коју је Аустрија уступила Србији.

Генерал Пухер имао је и одвојене разговоре са начелником Генералштаба генерал-потпуковником Љубишом Диковићем и државним секретаром др Зораном Јефтићем. ■

Курс цивилно-војне сарадње

У организацији Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба Војске Србије и уз помоћ Центра за усавршавање кадрова атомско-биолошко-хемијске одбране (АБХО), Команде за развој Расинске бригаде и 246. батаљона АБХО, у Крушевцу је одржан други Основни штабни курс у области цивилно-војне сарадње.

Курс је похађало 20 официра и један војни службеник. Циљ курса је да се полазници, поред стицања основних знања о цивилно-војној сарадњи, обуче и за рад у процесу оперативног планирања и рада команде на доношењу војне одлуке, по садржајима цивилно-војне сарадње.

Наставу на курсу изводили су официри Одељења за цивилно-војну сарадњу, инструктори оружаних снага Италије из Мултинационалног центра ЦВС у Мота ди Ливенци и представници одабраних цивилних организација из Србије. ■

Обележен Дан Гарде

Плава боја поноса

Припадници Гарде Војске Србије, уместо црвених, носиће светлоплаве беретке, ради усклађивања са бојом традиционалне гардијске униформе

Припадници Гарде Војске Србије обележили су у београдској касарни „Дедиње“ Дан јединице – 6. мај. Свечаном постројавању и дефилеу гардиста присуствовали су министар одбране Драган Шутановац и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић, као и бројни гости.

Честитајући празник садашњим и бившим припадницима те јединице, министар Шутановац је истакао да је реформа система одбране обележила претходне четири године.

– Реформа система одбране је свакако једна од најзначајнијих и највећих реформи које су спроведене у нашем друштву више деценија уназад. Сама чињеница да су, у стројевима у којима сте данас, искључиво професионални припадници Војске Србије, говори да смо потпуно изменили организациону структуру и начин функционисања обуке и свих оних делова система који

чине једну савремену и модерну војску – рекао је министар Шутановац и додао да је све то рађено са циљем да Србија добије модернију војску.

Министар одбране посебно је нагласио да Војска није затворен систем о коме се не може ништа сазнати.

– Захваљујући Гарди, вашем оркестру и другим сегментима нашег система, изашли смо међу грађане. Подсећам да смо имали пре две године једну величанствену прославу у Пожаревцу, која је била практично почетак приказа једне нове Гарде – казао је министар Шутановац, напомињући да и захваљујући томе данас велики број младих људи жели да приступи Војсци Србије.

Говорећи о цивилно-војној сарадњи, министар је посебно нагласио помоћ цивилном становништву током елементарних непогода које су погодиле Србију ове зиме.

Министар је такође указао да Гарда започиње нову традицију, јер од овог празника гардисти носе нову беретку плаве боје, по којој ће бити јединствени у нашој војсци.

„Отворени дан“ у Гарди

Почасни плави строј, који је дочекао на стотине страних државника, 5. маја је у београдској касарни „Дедиње“ био постројен у част свих заинтересованих суграђана који су имали жељу да завире у свакодневицу Гарде Војске Србије, најелитније јединице наше војске.

„Отвореном дану“ присуствовао је и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић са сарадницима.

Атрактиван програм Гарде привукао је велики број посетилаца, који су на 12 тачака могли да виде најинтересантније делове обуке и рада гардиста.

Изведен је нови егзерцир, уз звуке оркестра Гарде, специјално припремљен за ову прилику.

Командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић задовољан је одзивом грађана који су у великом броју дошли да виде како функционише та јединица.

– Поред новог егзерцира, посебно је велико интересовање за приказ почасног батаљона Гарде и његових активности које обавља у склопу свакодневних задатака – рекао је генерал Тодоровић.

На крају обраћања министар Шутановац је поручио професионалним војницима да уговор од три године не треба да им буде крајњи циљ, већ почетак и шанса и да ће велики број њих остати у професионалном саставу као подофицири и официри.

Командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић честитао је празник свим припадницима и посебно истакао наступе репрезентативног оркестра Гарде и егзерцира широм наше земље.

На свечаности је приређен је свечани дефиле ешелона гарде, а гости су обишли и спомен-собу.

Обележавањем Ђурђевдана као Дана Гарде, настава се традиција дуга 182 године, јер је на тај дан 1830, по наређењу кнеза Милоша, у Пожаревцу постројена пр-

ва чета Књажеве Гвардије, коју је чинило 120 најстаситијих и најугледнијих момака из свих нахија српске Кнежевине.

Гарда Војске Србије намењена је за обављање војних почести и протокола за домаће и стране државне званичнике и обезбеђење важних војних и државних личности и објеката. ■

Мирјана БОРОВИНА
Снимили Стефана САВИЋ и Душан АТЛАГИЋ

Начелник Генералштаба примио мајора Младеновића

Начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић примио је мајора Гарде Драгана Младеновића, добитника награде Привредне коморе Београда за магистарску тезу на тему „Међународни аспект сајбер ратовања“. Пријему је присуствовао и командант Гарде бригадни генерал Миломир Тодоровић.

Мајор Младеновић један је од добитника годишње награде Привредне коморе Београда, која се додељује за најбоље докторске дисертације, магистарске тезе, мастер и дипломске радове, а ове године њима су прикључене и награде за најбоља техничка унапређења и дизајнерска решења. Награђену тезу мајор Младеновић одбранио је на Факултету организационих наука, у школској 2010/2011. ■

Основни курс за подофицире

После успешно завршене двомесечне обуке у Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву, у центрума за специјалистичку обуку у Пожаревцу, Батајници и Горњем Милановцу почео је други модул Основног курса за подофицире.

Професионални војници који су успешно завршили први модул Основног курса настављају специјалистичку обуку за род артиљерије у Центру за обуку КоВ у Пожаревцу, за род артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства у Центру за обуку ВиПВО у Батајници и за службу телекомуникација у Центру за обуку везе, информатике и електронских дејстава у Горњем Милановцу.

Циљ другог модула Основног курса за подофицире, који ће се реализовати до 27. јула, је обучавање професионалних војника за извршавање задатака на почетним подофицирским дужностима и оспособљавање за командовање одељењем и извођење специјалистичке обуке.

На Основном курсу за подофицире налазе се професионални војници из јединица Војске Србије, који су као најбољи у јединицама упућени на обуку за почетне подофицирске дужности. ■

Штабна вежба „Милезијска криза“

У Школи националне одбране изведена је Интерресорна штабна вежба „Милезијска криза“ слушалаца 55. класе Генералштабног усавршавања. То је образовна вежба чији је циљ даљи развој схватања међународних мировних операција.

Штабна вежба „Милезијска криза“ трајала је пет дана и изведена је уз подршку министарства одбране Велике Британије и Норвешке. Иzasланици одбране тих земаља, пуковници Вилијем Инглиш и Есбен Ас, првог дана Руководилац вежбе је пуковник Велимир Кевац, а помоћници су потпуковник Мартин Лангвик и др Ендрју Стјуарт. Реч је о оперативном нивоу вежбе планирања и извршења у циљу јачања разумевања мултинационалних операција као одговора на кризу. Постављена у 2013, она комбинује позадину реалног света са измишљеним догађајима. Вежба укључује распоређивање фиктивне мисије Европске Уније на фиктивне земље које се налазе на афричком континенту. ■

С. А.

Међународни курс за штабне официре

Међународни курс за штабне официре у мултинационалним операцијама (BALSOC 2012) одржава се у Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије. Циљ курса је оспособљавање слушалаца за рад на штабним дужностима у мултинационалним операцијама, у складу са процедурама и стандардима НАТО. Слушаоци се оспособљавају за рад на дужностима у командама и штабовима јединица ранга бригаде и вишег, са фокусом на штабним процедурама у процесу оперативног планирања.

Курс организује Центар за мировне операције у сарадњи с Међународним центром оружаних снага Краљевине Шведске (SWEDINT).

Поред слушалаца из Министарства одбране и Војске Србије, курс похађају и слушаоци из Шведске, Финске и Босне и Херцеговине.

Наставу изводе инструктори Центра за мировне операције и гостујући предавачи из центра SWEDINT, Центра за обуку за операције подршке миру (БиХ), Министарства одбране, Генералштаба Војске Србије и Министарства унутрашњих послова.

Директор курса је мајор Ненад Тодоровић, а инструктори, уједно и вође група на курсу, су мајори Душко Бодрожић, Горан Топаловић и Дамир Јеина, сви из Центра за мировне операције.

Курс је свечано отворио пуковник Никола Дејановић, заменик начелника Центра за мировне операције. ■

КОНСТИТУТИВНА СЕДНИЦА Савета ВМА

На конститутивној седници Савета ВМА, одржаној 25. априла, усвојени су Пословник о раду Савета, Статут Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета у Београду и општи план рада Факултета за наредну школску годину. Седницу је отворио начелник ВМА бригадни генерал проф. др Маријан Новаковић, а после верификације мандата чланова Савета председавање је преузео пук. проф. др Зоран Рогановић.

На основу Закона о војним школама и војним научноистраживачким установама и Статута ВМА, председника Савета, као и чланове Савета ван састава ВМА, именовано је министар одбране на предлог Наставно-научног већа ВМА. Нови чланови Савета ВМА су, поред 13 наставника ВМА, и проф. др Славица Ђукић Дејановић, председник Народне скупштине Републике Србије; академик Љубисав Ракић, потпредседник Српске академије наука и уметности; Небојша Лалић, дописни члан САНУ, Мирослав Мишковић, генерални директор „Делта Холдинг“; Манојло Вукотић, главни и одговорни уредник Вечерњих новости; проф. др Небојша Арсенијевић, декан Медицинског факултета у Крагујевцу; проф. др Слободан Савић, са Медицинског факултета у Београду. ■

Алжирско-српска сарадња у војном здравству

Делегација Демократске Народне Републике Алжир, која је задужена за војнообразовну и војномедицинску сарадњу, у оквиру тродневне посете Министарству одбране Србије посетила је Војномедицинску академију. Госте је примио заменик начелника те установе пуковник проф. др Драган Динчић. Циљ посете била је припрема за оснивање заједничке српско-алжирске војне комисије, у којој ће једна од поткомисија бити задужена за билатералну сарадњу у војном здравству.

Шеф делегације из Алжира пуковник Бенхелил Мохамед Мостефа исказао је задовољство досадашњом обуком три алжирска војна лекара на ВМА, која је започела почетком године, а део је трогодишњег програма различитих облика усавршавања 15 алжирских војних лекара у Србији. Гости су се интересовали и за размену знања у области медицинске логистике и менаџмента, а обишли су и Институт за радиологију ВМА. ■

Вежба тенкиста Прве бригаде

Тенковски батаљон Прве бригаде Копнене војске извео је на издвојеном објекту „Манђелос“ у близини Сремске Митровице показну вежбу „Спољна формална евалуација колективне обучености тенковског вода“.

Током вежбе којом је руководио мајор Александар Кнежевић, референт за обуку у Команди 15. тенковског батаљона, посматрачима је демонстрирана припрема и извођење евалуације за оцену обучености јединице приликом извршења додељене мисије, на крају периода интензивне обуке.

Вежбу „Тенковски вод у нападу“, коју су пратили евалуатори, извела је тенковска јединица којом командује капетан Ђоко Ивковић. Учесници су приказали поступке у очекујућем рејону, од пријема наређења за размештај до организовања маскирања и система ватре, као и припрему за извршење задатка, организовање и извођење марша и напада. Иако је вежба изведена на скраћеном одстојању, тенкисти су потврдили примерну обученост за извршавање постављеног задатка. ■

Б. М. П.

Командно-штабна вежба Прве бригаде

Команда Прве бригаде извела је Командно-штабну вежбу „Авала 2012“, током које су се старешине и органи команде увежбавали у решавању различитих аспеката кризе. Вежбом је руководио командант бригадни генерал Ђокица Петровић.

Након ове вежбе извешће се командно-штабне вежбе на нивоу батаљона-дивизиона. ■

Министар Шутановац у Крагујевцу

Значајни развојни

Приликом посете представљено је ново теренско возило, планови за развој наоружања, проширење цивилно-војне сарадње и здравствених капацитета

Посета министра Шутановца Крагујевцу била је прилика за представљање новог возила из асортимана „Застава камиона“, теренског возила продужене кабине НТВПК, као и за састанак са руководством фабрике.

Том приликом министар Шутановац је обишао и погоне за производњу оружја и изложбени салон „Застава оружја“, у коме посебно место заузимају производи из новог развојног програма те фабрике.

Говорећи о значају фабрика у том граду за систем одбране, министар је изразио уверење да ће ново теренско возило, које је резултат рада стручњака те фабрике и Војнотехничког института, врло брзо наћи примену у јединицама Војске Србије, настављајући тренд опремања.

– У овој фабрици практично је дуплиран извоз у односу на 2007. годину, са знатно мање запослених, што указује да постоје капацитети да се из Србије извози, нагласио је министар, додајући да је плата радника повећана за око 50 одсто, што је знак да та фабрика полако излази „на зелену грану“.

Развој наоружања

Војска Србије очекује да то предузеће настави са развојем новог наоружања, за чиме постоје потребе и код нас и у иностранству, оценио је министар одбране.

– Више од 50 одсто извоза наоружања које се произведе у „Застава оружју“ извози се у Сједињене Америчке Др-

ПЛАНОВИ

21

опремање по моделу „Војник 21. века“, а реализовани извозни послови вредни су 65 милиона долара.

– Циљ је да ове године пласман робе и услуга достигне 40 милиона долара, с обзиром на уговорене послове за америчко тржиште цивилног програма – рекао је директор Громовић, додајући да је упосленост капацитета максимална и стабилна, и приближава се ефикасности из осамдесетих година.

У Дому Војске – факултет

Приликом посете министар Шутановац је нагласио да је жеља Министарства одбране и Војске Србије да и у Крагујевцу има добру цивилно-војну сарадњу, која помаже промоцији наше војске. Пример је реконструкција Дома Војске која је коштала 20 милиона динара.

– Цивилно-војна сарадња помаже и локалној самоуправи. Крагујевачки Дом војске био је ван функције годинама, а планирана је даља реконструкција како би му се вратио „стари сјај“.

Ректор Универзитета у Крагујевцу др Слободан Арсенијевић захвалио је министру Шутановцу на иницијативи за помоћ Универзитету у Крагујевцу, тако што ће крагујевачки Филолошко-уметнички факултет (ФИЛУМ) после 12 година добити просторије Дома Војске на коришћење.

Здање Дома Војске налази се у центру Крагујевца и сматра се једним од најлепших објеката те врсте у Србији. Окружен је спортским теренима, базеном и летњом баштом и има око 3.500 квадратних метара. Реновиран објекат на располагању ће бити и ученицима крагујевачких школа.

СНИМАО Г. СТАНКОВИЋ

Сарадња са „Хамером“

Пример добре сарадње дипломатије, војске и одбрамбене индустрије је уговарање посла са возилима „Хамер“ који ће, овог пута у виду донације, ускоро стићи у јединице Војске Србије, а за будућу сарадњу са том америчком фабриком великим делом је одговоран амбасадор наше земље у САД Владимир Петровић.

Према његовим речима, након посете наше делегације фабрици „Хамер“ у Индијани пре неколико недеља, у разговору са руководством фабрике, било је речи о партнерству са неком европском земљом за склапање и ремонт возила. Како је истакао, предложено је да то буде крагујевачка фабрика „Застава возила“, па се ускоро очекује званична посета америчке делегације.

жаве, а такав је план и са „Првим партизаном“ у Ужицу – рекао је министар, истичући да управо то говори о правцу и важности интеграција за развој наше одбрамбене индустрије.

Директор „Застава оружја“ Раде Громовић истакао је да је та фабрика са Војском Србије уговорила посао за ову годину, вредан 156 милиона динара, за пушке М21 за

Повећање здравствених капацитета

Завршетак посете граду на Лепеници протекао је у обиласку Гарнизонске амбуланте, која ће ускоро постати Војномедицински центар, који ће обезбедити секундарну стационарну здравствену заштиту свим житељима Крагујевца и војним осигураницима из тог региона.

– Са оствареним приходима, Војну болницу у Крагујевцу коначно можемо да ставимо у потпуну функцију. У њој сада ради 21 медицински радник, а план је да има више од 200 запослених – нагласио је министар, додајући да ће то бити прилика за младе стручњаке из тог краја.

Начелник Управе за здравство Министарства одбране пуковник др Зоран Поповић појаснио је да је реч о два објекта, који ће у наредне две године прерасти у Војномедицински центар.

– На тај начин биће обезбеђено 80 кревета у хируршком сегменту и 40 за интернистичке гране медицине – нагласио је пуковник Поповић, подсећајући да Крагујевцу гравитира око осам хиљада војних осигураника. За све пацијенте капацитет ће бити око 100 хиљада здравствених прегледа годишње. ■

Б. МИЉИЋ
С. АНЂЕЛКОВИЋ

Пуковник Миле Јелић,
начелник Школе националне одбране

Искуства најбољих

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Школа националне одбране добија на значају, имајући у виду савремене изазове, ризике и претње на регионалном и глобалном нивоу, опредељење Србије да узме веће учешће у мултинационалним операцијама под окриљем УН и ЕУ и потребу за образованим и оспособљеним официрима који ће моћи часно, стручно и успешно да извршавају задатке дефинисане мисијама Војске Србије

У саставу Школе националне одбране, након организацијско-формацијских промена 2010. године, налазе се Високе студије безбедности и одбране, Генералштабно усавршавање, Командноштабно усавршавање и Основни командноштабни курс, Катедра оператике, Катедра стратегије, Кадетска бригада и Центар за симулације и учење на даљину.

У саставу Кадетске бригаде су и слушаоци за резервне официре,

који се добровољно јављају након укидања обавезног служења војног рока, а завршили су основне или мастер академске студије.

■ *Начелника Школе националне одбране Ђуковника Мила Јелића најпре ћићемо шћа официри добијају на чећиринивоа каријерног усавршавања?*

– На Основном командноштабном курсу официри се оспособљавају за обављање послова на формацијским местима командира чете–батерије и штабних официра у командама батаљона–дивизиона–ескадрила.

На Командноштабном усавршавању, које се реализује према типу каријере, официри се оспособљавају за командовање тактичким јединицама свога рода–службе батаљонског нивоа и обављање штабних дужности у командама бригада и другим дужностима у вишим командама Војске Србије и организацијским целинама Министарства одбране.

На Генералштабном усавршавању официри се оспособљавају за најсложеније дужности у Војсци Србије и Министарству одбране.

Поред официра, на Високим студијама безбедности и одбране остали полазници су из Министарства одбране и других министарстава и агенција Владе Србије и држава у региону, а планирамо да касније буду и из локалне самоуправе, привреде, приватног сектора, политичких странака који се баве безбедношћу, из невладиних организација. Оспособљавају се за мултидисциплинарно анализирање савременог безбедносног окружења, успешно праћење и процењивање политичко-безбедносних трендова, давање доприноса остваривању циљева дефинисаних у Стратегији националне безбедности и сарадњу са другим системима националне безбедности на регионалном и глобалном нивоу.

Зависно од нивоа усавршавања, официри развијају способности за тактичко, односно стратешко размишљање, разумевање улоге информа-

ција и информационе технологије, вербално комуницирање, познавање и разумевање организације, процењивање ризика у доношењу одлука, максималан допринос у тимском раду...

■ *Какво је место ШНО у оквиру Војне академије, односно војношколског образовног система? Да ли има размишљања о евентуалним променама и трилагођавањима захтевима модерног образовања официра?*

– Место ШНО у оквиру Војне академије, односно војношколског образовног система је веома значајно, имајући у виду њену организацију, задатке које реализује и да је један од кључних стубова развоја каријере официра.

У претходне две године поједине организацијске целине ШНО претрпеле су знатне промене у организацијском и кадровском смислу, у складу са захтевима акредитованих студијских програма и модерног образовања официра.

Сходно савременим захтевима образовања официра и потребама система одбране, у ШНО израђени су потпуно нови програми Основног командноштабног курса, Командноштабног усавршавања на коме се може стећи мастер диплома, Високих студија безбедности и одбране и извршено је усавршавање програма за генералштабни ниво.

Нове организацијске целине су Високе студије безбедности и одбране и Центар за симулације и учење на даљину.

Зависно од нивоа усавршавања, официри развијају способности за тактичко, односно стратешко размишљање, разумевање улоге информација и информационе технологије, вербално комуницирање, познавање и разумевање организације, процењивање ризика у доношењу одлука, максималан допринос у тимском раду...

У претходне две године поједине организацијске целине ШНО претрпеле су знатне промене у организацијском и кадровском смислу у складу са захтевима акредитованих студијских програма и модерног образовања официра.

У развоју нових и усавршавању постојећег програма користили смо најбоља искуства, наша и страна. У радним тимовима који су развијали програме, поред високих званичника Војске Србије и Министарства одбране, ангажовани су официри који су се школовали у другим земљама. Поједини чланови тимова посетили су више академија и школа у иностранству и сагледали су њихова искуства у организовању појединих нивоа усавршавања.

■ *Колико сће задовољни сћручним кадром којим располажете? Каква је сарадња са домаћим академским институцијама?*

– Стручни кадар је компетентан за реализацију задатака из своје надлежности. Сигурно је, када је у питању наставнички ресурс, да тежимо да обезбедимо још стручнији кадар, посебно за предмете из области наука одбране, у чему нам помаже Генералштаб Војске Србије.

За реализацију комплексних наставних садржаја, за које Универзитет одбране и Војна академија немају адекватан кадар, ангажујемо професоре и компетентне стручњаке са Факултета политичких наука, Факултета безбедности, Мегатренд универзитета, Академије за дипломатију и безбедност, Војске Србије и Министарства одбране, пре свега на Генералштабном усавршавању и Високим студијама безбедности и одбране.

■ *Шћа се очекује од сарадње са сћраним академским институцијама, односно експертима које ангажујете у проце-*

су оспособљавања? Шта су основне одлике те сарадње?

– Са страним академским институцијама, односно експертима које ангажујемо у процесу оспособљавања, сарадња је из године у годину на вишем нивоу, како у реализацији садржаја, тако и на усавршавању програма сходно резултатима добијеним евалуацијом програма оспособљавања.

Сарадња се огледа у реализацији садржаја из области безбедности, планирања и извођења савремених операција, измени искустава у извођењу операција, извођењу наставе и усавршавању програма применом савремених метода у реализацији наставе.

■ *Колико се наши облици усавршавања компатибилни са страним и колико они могу задовољити потребе страних армија, како би се повећао број страних официра који долазе на школовање у ШНО?*

– Сарадња са страним академским институцијама и чињеница да су се у ШНО школовали припадници оружаних снага САД, Руске федерације, Кине, Турске, Аустрије, БиХ, Македоније и Црне Горе и да се и данас припадници страних држава налазе на школовању, потврђује компатибилност наших нивоа усавршавања са страним. На томе ћемо радити још више како би имали већи број официра из других држава на неком од облика школовања код нас.

■ *Који су основни плански задаци ШНО у наредном периоду и какво је Ваше виђење Школе у непосредној будућности?*

– У наредном периоду Школа националне одбране, у сарадњи са другим целинама Војне академије, Универзитетом одбране, Војском Србије и Министарством одбране, наставиће унапређење сарадње са домаћим и страним академским институцијама и Војском Србије, еду-

Са страним академским институцијама, односно експертима које ангажујемо у процесу оспособљавања, сарадња је из године у годину све боља, како у реализацији садржаја тако и на усавршавању програма, сходно резултатима добијеним евалуацијом програма оспособљавања.

кацијом сопственог наставног кадра, стварањем бољих услова за реализацију наставе, евалуацијом програма усавршавања и изработом наставно-образовне литературе и нормативних и доктринарних докумената у систему одбране.

Зато сам уверен да ће Школа националне одбране у непосредној будућности добити још више на значају, имајући у виду савремене иза-

зове, ризике и претње на регионалном и глобалном нивоу, опредељење Србије да узме веће учешће у мултинационалним операцијама под окриљем УН и ЕУ и потребу за образованим и оспособљеним официрима који ће моћи да часно, стручно и успешно да извршавају задатке дефинисане мисијама Војске Србије. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Примопредаја дела касарне у Сенти

Министар одбране Драган Шутановац уручио је председници општине Сента, Аники Ширковој кључеве и Записник о примопредаји дела касарне „11. новембар“ изграђеног 1933. године новцем града Сенте.

Враћање касарне предвиђено је уговором из 1933. године, који су потписали град Сента и Војска Краљевине Југославије. Тада је градска власт поклонила војсци касарну, али је уговором прецизирано да ће објекат бити враћен граду, без накнаде, ако војска буде премештена или ако не буде потребе за касарном.

Министар Шутановац изјавио је да локална самоуправа већ има идеју развоја града на том простору који

представља потенцијал и капацитет, како за развој града, тако и за решавање организационих питања Министарства одбране.

– Ово је само један од видова цивилно-војне сарадње јер Србија има велики број касарни које нису перспективне, али дају капацитете за развој локалних самоуправа и градова – рекао је министар Шутановац.

Председница општине Аника Ширкова рекла је да ће град имати користи од враћања дела касарне и да је у плану да општина Сента откупи други део касарне.

Касарна се распростире на земљишту површине 16,44 хектара и на њему су 23 објекта високоградње, хангари, складишта, парк и спортски полигон. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

„Отворени дан” у Пожаревцу

Око три хиљаде грађана Пожаревца и околине, углавном деце и омладине, посетило је 28. априла касарну „Генерал Павле Јуришић Штурм” у оквиру традиционалне акције „Отворени дан”. Био је то увек изнова занимљив сусрет грађана и професионалних припадника Центра за обуку Копнене војске, који су за ту прилику припремили тактичко-технички збор са приказом наоружања, борбених возила и осталих средстава јединице.

Колегама из Центра за обуку Копнене војске подршку су пружили и припадници Чете за обуку водича паса, узгој и дресуру паса Центра за обуку логистике, који су представили веома атрактиван део поступка дресуре службених паса.

Пуковник Душко Шљиванчанин, заступник команданта Центра за обуку КоВ, изразио је задовољство интересовањем грађана за живот и рад припадника Војске у Пожаревцу и бројном посетом акцији „Отворени дан”.

– Овај град је наш заједнички животни простор. Војска Србије је део народа и овакве акције само оснажују већ чврсте и историјски изграђене везе житеља Браничева и наше јединице. Заједно смо протекле зиме делили недаће и борили се против снежних непогода, а сада се дружимо у амбијенту лепог априлског дана – рекао је пуковник Шљиванчанин. ■

Н. ДРАЖОВИЋ

Сарадња са Бугарском

У посети Сектору за људске ресурсе Министарства одбране боравила је делегација Министарства одбране Бугарске коју су чинили пуковник Бојко Николов, начелник Одељења анализе и политике кадра Дирекције за управљање људским ресурсима и пуковник Велимир Ангелов, начелник Одељења попуње војним лицима Дирекције за управљање људским ресурсима.

Циљ посете је размена искустава из области професионализације, сагледавање специфичности и искустава у професионализацији бугарских оружаних снага, као и презентација достигнућа и искустава у тој области. Разговорима је присуствовао и изасланик одбране Бугарске у Србији, потпуковник Емил Шипочки.

Начелник Управе за обавезе одбране пуковник Драгосав Лацковић упознао је чланове бугарске делегације са процесом професионализације Војске Србије, израдом и усвајањем нормативно-правне регулативе, као основном претпоставком за изградњу професионалне војске, искуствима у реализацији пројекта добровољног служења војног рока и пројектом активне и пасивне резерве.

О професионализацији оружаних снага Бугарске говорили су пуковници Николов и Ангелов.

На крају разговора чланове бугарске делегације поздравио је заступник помоћника министра одбране за људске ресурсе генерал-мајор Слађан Ђорђевић. Он је том приликом истакао да је Сектор за људске ресурсе Министарства одбране један од главних носилаца реализације задатака у професионализацији Војске Србије и указао на значај сарадње министарстава одбране Србије и Бугарске. ■

Семинар о контроли ваздушног простора

У Команди Ваздухопловства и противваздухопловне одбране у Земуну одржан је семинар „Менаџмент ваздушног саобраћаја и контрола ваздушног простора“ у чијем раду учествује радни тим ваздухопловства Краљевине Данске.

Семинар је наставак сарадње са структурама за осматрање ваздушног простора Данске, у оквиру које се прикупљају искуства о организацији и структури оперативних центара по највишим стандардима. ■

Војни посматрачи у Обали Слоноваче

Тројица припадника Министарства одбране и Војске Србије отпутовали су у мултинационалну операцију Уједињених нација у Обали Слоноваче. Потпуковник Јован Јовановић, мајор Милојко Барош и капетан Горан Бујишић у овој операцији обављаће дужности војних посматрача.

Учеснике мисије пред полазак примио је заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Милан Бјелица.

Мултинационална операција УН UNOCI у Обали Слоноваче установљена је Резолуцијом Савета безбедности УН 1528, усвојеном 27. фебруара 2004. године, а Војска Србије учествује у овој операцији од 1. маја 2004. године са три војна посматрача. ■

Делегација Војске Србије у Пољској

Делегација Генералштаба Војске Србије, предвођена начелником Управе за људске ресурсе пуковником Петром Бошковићем, у којој су били и начелник Одсека за веру пуковник Стевица Карапанџин и референт за правне послове поручник Божидар Станишић, посетила је Војни ординаријат Војске Републике Пољске у Варшави.

Током посете вођени су разговори из области развоја верске службе у оружаним снагама Пољске, при чему су нашој делегацији приказана и поједина практична решења. Начин на који је ово питање, пре више од две деценије, уређено у Војсци Републике Пољске представља један од модела у савременом свету које смо анализирали.

Сагледавањем широког спектра специфичности организације војног свештенства у страним армијама стварају се услови за остваривање позитивног утицаја на процес имплементације верске службе у Војсци Србије.

Посетом је потврђен значај размене искустава из области нормативног уређења остваривања слободе вероисповести у оружаним снагама, ради квалитетног решавања овог питања у Војсци Србије. ■

ОДБРАНА

Музеји

у првом плану

Пролеће се пробудило, па је ред и на музеје!

Музеји и галерије 19. маја истргнуће се из рутинског радног времена. Отвориће своја врата у несвакидашњем термину, од шест поподне до два ујутру, онима који воле уметност, шетачима и ноћним птицама. „Ноћ музеја“ је градска забава која траје тек осам сати, зато је не би ваљало пропустити. Ове године манифестација ће ујединити 65 градова Србије, 64 београдске локације и више од 150 институција културе.

А за све то довољна је само једна карта. И наравно, добар план.

Посетиоци Дома војске у Ноћи музеја моћи ће да уживају у сунчаним шидским пејзажима Саве Шумановића на изложби његових слика „Последња деценија“, а на другој под називом „Сава Шумановић – лично, породично, национално“, изложена је документарна грађа о животу уметника и његове породице.

На још једној изложби у Дому војске посетиоци ће видети избор старих, већ пожутелих фотографија које су војници слали својим кућама, са обавезним „Успомена из војске“.

Медија центар „Одбрана“ изложиће и своја издања, а посетиоци ће моћи да купе по сниженим ценама сувенире са обележјима Војске Србије.

И у овогодишњој «Ноћи музеја» у Дому војске биће отворен Свечани салон, за ову прилику обogaћен новом сталном поставком уметничких дела из збирке Медија центра „Одбрана“.

Војни музеј на Калемегдану ове године се определио да изложи ратну опрему Јапана, Кине, Индије и Индонезије.

А у Музеју југословенског ратног ваздухопловства у Сурчину, поред изузетне сталне поставке великих летелица, посетиоци ће моћи да разгледају музејске минијатуре – макете ваздухопловних објеката и моделе авиона, једрилица, хеликоптера, које могу да се користе и као играчке.

Прилог припремила
Драгана БАРЈАКТАРЕВИЋ

Дом Војске Србије у Београду

СВЕТЛОСТ У НОЋИ МУЗЕЈА

Сваки намерник или случајни пролазник који одлучи да буде део лепе атмосфере у Дому Војске Србије моћи ће, по избору, да ужива у сунчаним шидским пејзажима Саве Шумановића или његовим нагим купачицама које се башкаре поред потока, неким носталгичним фотографијама војника, лађама у дуборезу, војним сувенирима или звуцима славног ансамбла „Станислав Бинички“.

Вишекраки раскошни лустер из Резбареног салона

Ко је био будан прошлогодишње „Ноћи музеја“ сећа се да је највеће интересовање у Дому Војске изазвала рестаурација слике „Цвеће“ Саве Шумановића. Као наставак те приче, ове године Медија центар „Одбрана“, у сарадњи са Галеријом слика „Сава Шумановић“ из Шида, организује две изложбе у част великог уметника – „Последња деценија“ и „Сава Шумановић – лично, породично, национално“. Повод су још и два својеврсна јубилеја. Пре 70 година трагично се и бесмислено завршио живот једног од највећих српских сликара свих времена. У усташкој рацији, 1942. године, Сава Шумановић ухапшен је са још 120 својих суграђана и одведен у Сремску Митровицу на стрељање. Десет година након Савине смрти почиње са радом Галерија слика „Сава Шумановић“, тако да овом изложбом она обележава свој 60. рођендан.

Геније из Срема

Последњу деценију живота Сава Шумановић провео је у миру малог провинцијског места, сликајући ремек-дела у којима ће моћи да уживају сви они који у мајској „Ноћи музеја“ посете Велику галерију Дома Војске.

Сава Шумановић, у потрази за знањем и самим собом, напустио је родитељки дом као десетогодишњи дечак. Лутао је од Земуна, преко Загреба, док није стигао до Париза, града светлости. У Шид се вратио тек у марту 1930. године, као искусни сликар који ће овековечити шидске сунчане пејзаже. Слике настале у Шиду сматрају се његовим најзрелијим делима. Оне су резултат искуства стеченог у Паризу и надахнућа које је нашао у родном Срему. Судаћи по броју слика које им је посветио, пејзажи су били омиљена сликарева тематика.

ИЗЛАГАЧКА ДЕЛАТНОСТ ГАЛЕРИЈЕ ДОМА ВОЈСКЕ

Галерија Дома Војске Србије ради од 1953. године у садашњем изложбеном простору, који чине велика и мала галерија. У њој је до сада организовано више од 500 изложби еминентних домаћих и страних ликовних стваралаца.

Медија центра „Одбрана“ од 2010. године примењује нови излагачки концепт – у Галерији Дома Војске Србије организују се врхунске изложбе, у сарадњи са српским музејима, галеријама, задужбинама, легатима и другим институцијама културе. У прошлој години представљене су ликовне збирке Галерије слика „Сава Шумановић“ из Шида, Војног музеја, Уметничке галерије „Надежда Петровић“ из Чачка, Задужбине „Момо Капор“, Народног музеја из Зрењанина, Спомен-збирке Павла Бељанског из Новог Сада и Народног музеја из Ниша. Те изложбе и бројне пратеће програме посетило је више од 60.000 људи.

Истовремено је Медија центра „Одбрана“, са избором слика из своје богате ликовне збирке, који носи симболични назив „Поетика и судбина 20. века“, гостовао у галеријама у Новом Саду и Нишу.

По њима је постао препознатљив као сликар светлости. Светлост и богатство боја највише су занимали уметника. Са личним кочијашем обилазио је околину, скицирао, записивао осећања и запажања.

Ноћне шетаче у Малој галерији дочекаће изложба „Сава Шумановић – лично, породично, национално“, која обухвата документарну грађу о животу уметника и његове породице.

УМЕТНИЧКИ АНСАМБЛ „СТАНИСЛАВ БИНИЧКИ“

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ установа је која је главни носилац музичког живота и једини ансамбл на овим просторима са широким програмском лезом извођачких могућности, који на достојан начин афирмише и репрезентује Министарство одбране и Војску Србије широј јавности.

У току „Ноћи музеја“ ансамбл у камерном саставу наступиће у Великој галерији Дома Војске да музиком улепша цео догађај.

своју „успомену из војске“ онако како су то радили стари фотографи – користећи осликане кулисе.

У холу Дома војске Медија центар „Одбрана“ представиће своју богату издавачку делатност. А посетиоци ће бити у прилици и да по популарним ценама купе сувенире са обележјима Војске Србије.

ШИДИЈАНКЕ

Прве слике настале у Шиду били су актови по скицама које је Сава Шумановић донео из Париза. Тамо су му позирале Кики и Ајша, најпознатији париски модели тог доба. У Шиду, пак, није могао тако лако да нађе девојку која би му нага позирала. За оно време то је била велика срамота. Године 1935, када је коначно наишао на плавокосу Бебу, певачицу из локалне кафане, сви су напуштали кућу кад би она долазила да му позира. На блинд рамовима појединих слика записивао је датуме почетка и завршетка рада на композицији. На основу тих података, а на срећу његових укућана, види се да је веома хитро сликао. Тако је, готово у једном даху, за само три године, настао величанствен и веома необичан циклус „Шидијанке“ од шездесетак слика разних димензија, на којима се као главни мотив понавља наго женско тело у различитим позама које заузимају купачице.

Отварање Свечаног салона

Прошле године први пут је за посетиоце био отворен Свечани салон. Ове године та традиција се наставља, с тим што су салони обогаћени новом сталном поставком уметничких дела из збирке Медија центра „Одбрана“.

Амбијенталну целину Свечаног салона чини репрезентативна сала за ручавање са експонатима из прве половине 20. века, познатија као „Резбарени салон“.

Реткост је наћи негде један такав салон, који је у потпуности очуван. У њему се налазе трпезаријски сто, столице без рукохвата, застакљена дводелна витрина, велики и мали серван. Саставни део ове целине чине и посебно обликовани вишекраки раскошни лустер, украшен дуборезом у пуној пластици и плитком рељефу, те декоративне маске за радијаторе, које прате стил ентеријера.

Сав овај мобилијар изведен је од првокласне ораховине и украшен једном од најстаријих техника украшавања – дуборезом. На површинама предмета преплићу се биљни мотиви, људски ликови, фантастичне животиње и маскероне.

Масивни и богато изрезбарени намештај, скупочено стакло и вредне уметничке слике које оплемењују ентеријер воде посматрача у време када су војне и цивилне државне институције посвећивале посебну пажњу опремању простора који се користио за протоколарне потребе високог ранга. ■

Фотографија родне куће и њен план, одељењска фотографија из основне школе, из гимназије, па затим са студија у Загребу, бројни портрети рођака, писма, сведочанства, представљају колаж који открива мање познате детаље из живота, стваралаштва и окружења у којем се кретао и живео славни сликар. Тако ове две изложбе, међусобно се употпуњујући, представљају путоказ за боље разумевање генија из Срема.

Успомена из војске

Гости Дома Војске само у току „Ноћ музеја“ моћи ће да уживају у још две изложбе – фотографија „Успомене из војске“ и издања Медија центра „Одбрана“.

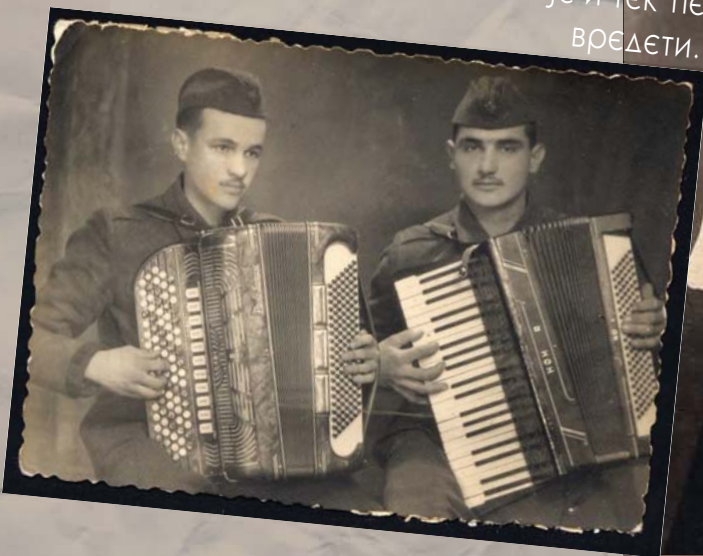
Скоро свако има неки прашњави албум у којем се налази ретуширана дедина или очева слика из војничких дана. Он лепо очешљан, испеглан, поносан, у жућкастима сепиа тоновима. Ретро је у моди, па изложба „Успомена из војске“ управо подсећа на те старе фотографије.

Гости ће моћи да виде око сто фотографија из приватне колекције Зорана Живковића. А будући да ће ова изложба имати и забавни карактер, биће им омогућено да овековече

Изложба војничких успомена у Дому војске

Музеј носталгије

Све слике из војске, било чије да су, заслужују своје музејско место. Свака од њих део је личне или породичне историје, која је можда мало избледела под притиском времена и других сила. Али оно што је сачувано од заборава вредело је и тек ће вредети.

Не знамо шта је било пре него што је откривен фотографски апарат. Први војници у историји нису могли да пошаљу своје лице родбини на увид, осим ако у фалангама и легијама није било вештих живописца који су оцртавали физиономије на штављеној па пресованој бивољој кожи или пергаменту. И такво је ликовно дело ратник давао на увид својти кад се врати из бесконачних ратова.

Али тада то више није био исти човек, нити су га у кући чекали исти они који су га испратили.

Заустављени трен

Због тога је овај музеј испуњен једном нијансом необјашњиве сете, носталгијом и живим сећањима. То није чуђење пред временом које је тако протрчало кроз нас, скоро без милости, већ за нечим много важнијим: на тим сликама заустављен је трен када су војници били у пуној снази. Дакле, млади, румени и здрави.

Одувек је у Србији било регрутских испратница. То су била славља до пола од радости, од пола због бриге и стрепње. Момчић је стигао за обавезну, часну службу држави и војсци, а тамо не зову свакога. Само онога ко је јак и способан да обави све оне тежобне захтеве које намеће служење краљу и отаџбини, Титу и домовини, или само отаџбини. А после може и да се жени. Сетимо се пословице која је важила у руралној Србији: „Ко није за војску, није ни за девојку!”

Брига о војниковој судбини разумна је, јер тај је посао суров и опасан, свашта се може догодити, а и догађа се, ратови су могући и има их. Бадава први стих песме „Радо иде Србин у војнике...!”, кад има и наставак, који донекле сенчи шумадијску ратничку романтику. А тај део гласи: „Два га туку, а тројица вуку!”

Српски војнички мит настао је на романтизираној историји и славној прошлости, која је у своје време била сурови амбијент народног страдања. И због тога је одлазак „у кадар”, или на служење војног рока, имао посебно, неизбрисиво место у животу човека са музејске слике, или фотографије, како хоћете.

Прва ствар коју новоодевени војник уради кад изађе у град, јесте посао сликања. Свака паланка имала је посебно удешене фотографске радње за кадрирање новодошлих војних лица, то јест регрута који би у првом походу обавезно преплавили град.

Војник је очекивао од себе да „на слици“ буде леп, другачији него што је отишао, јер то више није исти он, а родбина да види свог најмилијег, који је исти тај, препознатљив међу хиљадама истих и различитих, а ипак некако нов и помало тајанствен.

Фотографи су, наравно, сликали војнике по повољним ценама, уз попуст. Имали су у радњама разне реквизите за једноставне фото-монтаже: са макетама тенкова или авиона, са моделима оружја који пристају бићу што позира. Или са девојкама лепотицама у кратким гађама. Ако тога и није било, „сликар“ би нацртао или „живописао“ оно што муштерија жели. Неки регрути нису потпуно веровали да ће униформа сама по себи да истакне њихов неодрживи војнички лик, те су под прописану униформу убацивали цивилне џемпере, ролке или кариране шалове.

Војска прави човека

Слика се чекала два-три дана, па кад се подигне, толико је путовало и писмо. Родбина је горела од чежње да све то види, слика је излагана на почасном месту, на некој централној комоди коју је могао да види и радознали комшилук, кад сврати на визиту уз кафу: „Види га, исти он, ама некако сасвим нов, изгледа озбиљније и друкче!”

„Да, војска ће од њега да направи човека, има се врне сав преобраћен!” Тако су нови јавни комшијски лик тазе војника објашњавали најближи, журећи да му одговоре на писмо, уз завршне речи: „Ми смо сви добро, што и теби желимо, слушај старешине и буди добар, да не бринемо. Јави шта ти треба, пиши чим можеш, што пре!”

Сигуран сам да стара, музејска писма из војске имају велику етнографску вредност и да би нам ваљала једна по-

ставка на ту тему. Попут оне дописнице, адресоване на извесног краљевог потпоручника, на којој се јасно види званични штамбиљ: „Прегледала војна цензура!”

Како би време војног рока одмицало, војници би се све мање сликали. То је била потреба и привилегија регрута. Можда само још једна фотка пре отпуста из војске, уз писмо: „Ускоро излазим, праћајте паре за одело...!”

Поносна мајка би показала фотографију комшиници: „Погледај како се лепо поправио у војски. Здрава храна, редован живот. Све што је имао да обуче, омалело му је. Морало да му испратимо паре за ново одело!”

Многи ликови, да не кажемо експонати у овом драгоценом музеју ретуширани су давно застарелом, но неодрживом техником. Румени образи, тек мало боје на уснама војника, црвена звезда петокрака или жута розета, црвено-плави шал испод необојене војничке блузе. Истакнути су и ручни сатови, које су, по потреби, позајмљивали фотографи за регруте који их нису имали. Виде се и једноставне но сликовите тетоваже, које су дебелим иглама, на болан начин, оставили на војничким рукама доживотну везу са ЈНА.

Вечна младост

Вредност овог музеја је и у естетској еволуцији војничке фотографије. Оно што се у своје време, пре тридесет или шездесет година могло појмити као кич, данас ипак јесте уметничка перцепција различитих осећања, судбина и успомена. Све што се у музеју може видети, и поред фотографских трендова тих времена, има свој особени, јединствени и неодрживи шарм, сведочанство о вечности онога чему време не може ништа.

Уосталом, само на сликама остајемо вечно млади.

Кад неко кроз пола века буде правио музејску поставку ликовних урадака данашњих војника, имаће проблем. У војску се више не мора, радње класичне фотографије су давно иза катанаца. Сlike војника стижу кућама за пар секунди, ако пре њих нису стигли војници лично, одевени као и сви други момци (и девојке) који своју младост и лепоту показују на улицама и трговима Србије.

Служење војске више није најмушкији посао, девојке су се изједначиле са мушкарцима, а у многим родовима боље су од њих.

Ко би рекао? Кроз педесет година неки тинејџер друге половине 21. века могао би да објашњава „екипи“ заосталу класичну фотографију из 2012: „Ево, ово је моја бака, потпуковник српске војске у кокпиту МиГ-а 29. Сада је то чудо у музеју, а тада је било авиончина.”

„А деда?”

„Њега војска није занимала. Одувек је био привржен баштованству.” ■

Љубодраг Стојадиновић

Војни музеј

ДУХ САМУРАЈА НА КАЛЕМЕГДАНУ

Шесту годину заредом Војни музеј доказује да уметност може бити и врхунска забава. Под неонима „Ноћи музеја“ на Калемегданској тврђави 19. маја засијаће ратна опрема Јапана, Кине, Индије и Индонезије.

Источњачка традиција, обавијена велом мистике, просторно и ментално тако нам далека, увек је била привлачна домаћем посматрачу. Војни музеј у ноћи најмасовније градске забаве пробаће да демистификује културу Далеког истока. За љубитеље борилачких филмова, за уметнике, за научнике, за оне отвореног духа, и за скептичне, музеј ће приредити несвакидашњи час о ковању хладног оружја, добрих бораца и хармоничног ума. Детаље о „ноћном“ програму, али и о опстајању једне важне културне установе, открио нам је потпуковник Драган Милковић, начелник Војног музеја.

Док су многи музеји затворени или слабо посећени, Војни музеј не престаје да привлачи пажњу бројних посетилаца. Домаћих и страних. Дању и ноћу. У току „Ноћи музеја“ ред пред вашим вратима већ је традиционално најдужи у граду. Шта то привлачи толику публику?

- Војни музеј је заиста један од најпосећенијих музеја у граду, пре свега због своје јединствености, узевши у обзир да смо једини музеј који се бави војном историјом нашег народа, а и захваљујући атрактивном положају који заузима на Београдској тврђави, омиљеном шеталишту Београђана и оних који посећују Београд као туристи. Велику посећеност током целе године Војни музеј задржава и у току манифестације „Ноћ музеја“. Већ неколико година уназад наш музеј је

међу најпосећенијима у целој Србији, са просечним бројем посетилаца око 15.000. Разлози оволике посећености су већ поменута стална поставка, али и тематске изложбе које се традиционално организују у „Ноћи музеја“.

Стална поставка Војног музеја практични је водич кроз домаћу историју. Шта све посетилац може ту да научи?

- Стална поставка је „жива“ војна историја Срба. Она прати војне догађаје и појаве од праисторије Балкана све до савремене историје. Будући да је војна историја Срба заправо историја Срба уопште, наша поставка пружа свеобухватни увид у тешку, али поносну прошлост нашег народа. Она је, у ствари, излазак из књига и слова, стварни додир са предметима и личностима које су изградиле данашњу Србију. У том смислу се огледа едукативна улога музеја, јер продубљује познавање наше историје и даје јаснији увид у њу. Поставка Војног музеја често представља и први додир многобројних страних туриста са нашом историјом и самим тим са нашим менталитетом и традицијом, што доприноси бољем разумевању наше културе и нас као народа.

И ове године сте за „Ноћ музеја“ осмислили веома привлачан програм за своје суграђане. Шта ће то моћи да виде и доживе код вас у гостима

ДРЕВНЕ САМУРАЈСКЕ ВЕШТИНЕ

„Макото“ кендо клуб у оквиру „Ноћи музеја“ представиће две аутентичне јапанске борилачке вештине: кендо – изградњу људског карактера путем усавршавања вештине мачевања, која има дугу традицију још из доба самураја и иаидо – борилачку вештину која се очувала преносећи се у непрекинутом ланцу ученичког наслеђа више од 450 година, са ци-

љем развијања мирног и хармоничног ума који је спреман за изненадни напад. Древне самурајске вештине демонстрираће бројни чланови клуба „Макото“, који су показали изванредне успехе на домаћим и међународним такмичењима. Кендо ће представити у атрактивној јапанској одећи и заштитној опреми (богу), уз коришћење мачева од бамбуса (шинаи).

они који се одлуче да мајску ноћ проведу у шејњи њо Калемегдану?

- У овогодишњој „Ноћи музеја“, поред традиционално отворене сталне поставке, Војни музеј је припремио и изложбу старог оружја Азије. У питању је изложба предмета из дела Збирке ваневропског оружја и опреме, збирке која због своје природе и порекла не налази своје место у сталној поставци. Изложба ће представити оружје и ратну опрему Јапана, Кине, Индије и Индонезије, битан вид култура које су широј публици прилично непознате. Оригиналноста предмета ће сасвим извесно изазвати велику пажњу посетилаца, такође њихова уметничка обрада и занимљив начин употребе. Поред самих предмета, оружја и опреме, посетиоци ће моћи да се упознају и са ратничким духом, менталитетом и традицијом тих земаља. Како бисмо што више приближили тај дух посетиоцима, у оквиру изложбе смо организовали и представу јапанске вештине мачевања и уметности ковања јапанског хладног оружја. Дух ратничког Јапана публици ће дочарати београдски кендо клуб „Макото“ демонстрацијом кендо и иаидо вештина мачевања.

Тематски неvezано за изложбу, на платоу испред музеја посетиоци ће имати прилику да учествују у официрском балу, који организују кадети Војне академије. Бал представља малу свечаност са циљем приказа официрске личности у маниру на којем се некада градио угледни официрски сталез.

Ово је већ шесна година да учесници у „Ноћи музеја“. Колика ша манифестација доприноси ва- шем раду преосталих 364 дана у шоку године?

- Имајући у виду да манифестација „Ноћ музеја“ већ годинама позитивно утиче на осврт друштва ка музејима, тј. да поново ствара културу обилазака музеја, а то свакако доприноси порасту броја посетилаца и у току целе године.

Музеј ваздухопловства

Музејска минијатура

Заљубљеници у ваздухоплов, макетари по струци и по хобију, али и сви они који воле да се играју, неће пропустити да 19. маја крену пут аеродрома и посете Музеј ваздухопловства. Јер свако ко понесе своју летелицу – хеликоптер на даљинско управљање, папирни авиончић или, рецимо, играчку из киндер-јајета, моћи ће да буде и активни учесник програма.

Макета зграде Команде ваздухопловства у Земуну, коју је архитекта Драгиша Брашован (1887–1965) приложио уз планове на расписаном конкурс. На основу тог пројекта зграда је саграђена 1935. године. Скулптура Икара, на фасади зграде према Главној улици, рад је вајарке Злате Марков.

Слоган манифестације „Ноћ музеја“ је „Одличан про вод у музејима!“. И управо то ће Музеј ваздухопловства понудити својим посетиоцима 19. маја. Поред изузетно моћне сталне поставке – великих летелица које изазивају страхопоштовање и дивљење, музеј ће посебно за „Ноћ музеја“ изнети и музејску минијатуру – макете ваздухопловних објеката и моделе авиона, једрилица, хеликоптера. Макете, поред естетске и функционалне намене, могу да се користе и као играчке. Дакле, Музеј ваздухопловства позива госте да се играју, а успут и понешто лепо науче.

Макета је увек постојала у људском друштву. Уз помоћ макете људи су могли да представе другима свој рад или учине своје идеје опипљивим. Макета је и увек лепа успомена са

путовања, било у облику магнета или снежне кугле. Понекад је ствар престижа, а понекад играчка. Прављење макета је леп хоби – креативан, едукативан и добар за живце. Макетари подижу градове, осмишљавају борбене стратегије, реконструишу железнице, праве авионе...

Макете имају битну улогу и у ваздухопловству, нарочито када се усвајају нови пројекти летелица, па се у аеротунелима аеродинамички испитују „дувани“ модели пре него што се крене у израду прототипова.

Посетиоци „Ноћи музеја“ биће у прилици да виде разноврсну намену ваздухоплова умањених димензија. А и сами ће моћи да учествују у програму доношењем своје летелице у минијатури. Они спретнији моћи ће и на лицу места

да направе свој папирни авион по шаблонима које ће музеј обезбедити. У 20 часова са галерије изложбене поставке биће организовано заједничко пуштање у лет папирних авиона.

Ваздухопловна архитектура у Београду

Град на граници између истока и запада нужно је постао раскрсница ваздушних путева и центар развоја ваздухо-

ског и војног. За потребе авијације граде се нове фабрике, аеродроми и други објекти као што су:

- зграда „Дома аероклуба“ у Узун Мирковој улици;
- зграда Команде ваздухопловства у Земуну;
- зграда Музеја ваздухопловства на београдском аеродрому у Сурчину;
- Међународно ваздушно пристаниште Београд, подно Бежаније;
- Аеродром „Београд“ у Сурчину;
- комплекс ВТИ у Жаркову;

Икарус 453 MW је експериментална летелица, коју су године 1952. дизајнирали инжењер Левачић и пуковник Бешлин. Та једрилица представљала је прототип бомбардера са млазним моторима, који би могао да понесе нуклеарну главу. Једрилица је доживела удес и након тога је развијање концепта прекинуто.

Модел елегантне једрилице „Кошава“, коју Музеј ваздухопловства има у оригиналу у својој сталној поставци. Направио је Горан Вуковић, вођа пројекта „Феникс“ у Аеро-клубу „Иван Сарић“ у Суботици. „Кошаву сам одабрао као једрилицу коју желим да представим деци. То је једрилица из времена када је наша нација владала светским једриличарством и ређала успех за успехом“, каже Вуковић.

пловства на нашим просторима. Од самог почетка развоја авијације, Београд није заостајао у светским токовима. Обилазак Музеја ваздухопловства посетиоцима пружа прилику да се увере да смо у том времену често били и испред светских збивања. То се првенствено односи на развој наше ваздухопловне индустрије, почевши од 1923. године, те на настанак и ширење цивилног ваздушног саобраћаја од 1927. године. После Првог светског рата, са формирањем нове државе, Београд постаје центар ваздухопловства: цивилног, спорт-

- Фабрика авиона „Рогожарски“ у центру Београда;
- Фабрика авиона и хидроавиона „Змај“ у Земуну;
- Фабрика авиона „Икарус“ у Земуну.

Ови и други објекти у Београду зидани су и коришћени искључиво за потребе ваздухопловства. Неки од њих данас не постоје, али је остала прича о њима. Остале су макете, као важан део домаће ваздухопловне историје и традиције, а које ће моћи да виде они који се у „Ноћи музеја“ буду нашли у Музеју ваздухопловства. ■

NOĆ MUZEJA

19. MAJ 2012.

ODLIČAN PROVOD
U MUZEJIMA!

БЕОГРАД

Дечји музеј, Етнографски музеј, Јеврејски историјски музеј, Музеј хемијског факултета, Музеј Народног позоришта, Музеј науке и технике, Музеј позоришне уметности Србије, Народни музеј, Педагошки музеј, Галерија Феникс, Галерија фресака, Галерија Хаос, Мала галерија, ЛУПУДС, Медија центар „Одбрана“ (Дом војске), Војни музеј, Галерија Природњачког музеја, Стамбол капија, Кнез Михаилова и околина, Музеј града Београда, Музеј примењене уметности, Олимпијски музеј, Центар за графику и визуелна истраживања Академија ФЛУ, Галерија Артгет, Галерија Београд, Галерија Библиотеке, Галерија ФЛУ, Галерија Графички колектив, Галерија науке и технике САНУ, Галерија Прогрес, Галерија САНУ, Галерија Сингидунум, Кућа легата, Ликовна галерија КЦБ-а, Салон МСУ, Трг Николе Пашића и околина, Музеј аутомобила, Музеј Јована Цвијића, Музеј југословенске кинотеке, ПТТ музеј, Арте Галерија, Дом омладине, Галерија 212, Галерија на тргу Николе Пашића, Галерија Озон, Галерија РТС, Галерија Студио, Галерија у Еуроцентру, Продајна Арте Галерија, Булевар, Славија, Кнеза Милоша, Дом Јеврема Грујића, Музеј Николе Тесле, Природњачки музеј у Београду, Железнички музеј, Галерија Гласник, Галерија Миљковић, Галерија Народне банке Србије, Студентски културни центар, Топчидер, Сењак, Дедиње, Музеј афричке уметности, Музеј ФК „Црвена звезда“, Музеј историје Југославије, Музеј Томе Росандића, Музеј „25. мај“, Стари музеј, Музеј ваздухопловства, Завичајни музеј Земуна, Блок галерија, Галерија Гранжан, Галерија Икар, Стара капетанија.

Пише
Александар РАДИЋ

Турска на путу ка „топ десет“

Комплетна листа пројеката турске војне индустрије изузетно је дугачка. На њој је сада више од 280 различитих средстава ратне технике на којима ће се радити по стратешком плану за период од 2012. до 2016. године. Вредност пројеката износи око 27,3 милијарде долара, које ће обезбедити влада као темељ за развој будуће моћи земље.

Турска Влада има врло озбиљне и амбициозне планове за будућност нације, коју жели да уведе у листу десет најмоћнијих у свету. Важно место у том концепту има развој оружаних снага и индустријске базе која треба да обезбеди што већи ниво самосталности у модернизацији оружаних снага, као и да заради од извоза. Претходних неколико година учињено је већ пуно тога. Покренути су велики истраживачки подухвати, који ће у ближој будућности обезбедити развој и производњу сложених борбених система у турским фабрикама.

Улаже се и у људе који ће бити носиоци будуће производње. Кадар који Турска ствара за будућност добио је недавно и конкретне задатке за ову деценију. Од њега се тражи да пројектује и доведе до фазе производње низ престижних средстава, од тенка до сателита. Генерално, план за наредних пет година обухвата освајање технологија за технику коју је до сада Турска увозила.

Најамбициозније звучи онај део који предвиђа да Турска 2016. има властити извиђачки сателит. Такође, пред крај 2015. турске оружане снаге треба да приме у наоружање прве примерке тенка „алтај“. Ратна морнарица добиће 2016. године први разарач домаће производње, а студије за развој турске подморнице биће завршене 2015. године.

Уз подршку италијанске индустрије, 2013. биће израђен први примерак борбеног хеликоптера „атак“, а вишенаменски хеликоптер биће доведен до производње пре краја 2016. године. У међувремену, 2014. године биће завршен развој беспилотне извиђачке летелице „анка“, а 2015. развој турског школског авиона „хуркуш“.

У ракетном програму почетку производње најближи су противоклопни ракетни системи великог и средњег домета, који ће бити завршени ове и идуће године. Пре краја 2013. у производњу ће ући полуактивно ла-

серски вођена ракета „цирит“, која ће бити интегрисана на борбени хеликоптер „атак“, а до краја 2016. године биће пројектовани ракетни системи ПВО за дејства против циљева на малим и средњим висинама.

Као претходница лавине нових средстава ратне технике произведених у Турској, већ у јулу ове године увешће се у наоружање прва турска аутоматска пушка „мехметчик-1“. У основи она представља дериват врло популарне, изврсне немачке пушке ХК416, али за Турску је од великог значаја то што ће бити у потпуности произведена код куће, без увоза страних делова.

За већину других пројеката технолошка подршка долази из Јужне Кореје, која је Турској продала техничке цртеже разних средстава, од тенка до ратних бродова. Влада директно подржава институције и предузећа који су део стратешког плана. За развој истраживачке базе финанси-

раће се формирање центра за испитивања оклопних и моторних возила, градња аеродинамичког тунела за високе брзине, полигона за испитивање ваздухопловног и ракетног програма, центра за монтажу сателита и друго. Према стратешком плану ови истраживачки центри биће обједињени под контролом једног, задуженог за координацију свих великих пројектантских подухвата.

Сведоци смо како се то остварује у односу према Србији. За ширу јавност, у сенци турских ТВ серија и новоотворених посластичарница и ресторана у Београду, стигле су донације за обнову и развој аеродрома „Морава“. Готово сигурно ће уследити нови уговори. Турска је већ показала интересовање за модернизацију 14 школско-борбених авиона „галеб“ Г-4.

Пред почетак рата у бившој Југославији, у Жаркову се радило на модернизованом „галебу“ Г-4, са радном ознаком Г-5 („турски галеб“), јер је требало да се, по лиценци, производи у Турској, у истој фабрици која сада ради на производњи Ф-16. ■

Природна последица развоја индустрије, према турским стратешким планерима, биће поочевак извоза наоружања у већем обиму. Процењује се да ће 2016. године, када се завршава остварење прве петогодишње уздизања војне индустрије, извоз вредити осам милијарди долара годишње. Предуслов за то је јачање утицаја Турске у свету.

Слушаоци Школе националне одбране на Сицилији

Унапређење стратешког планирања

Студијска путовања у Италију део су двогодишњег пројекта у оквиру сарадње министарстава одбране Србије, Норвешке и Велике Британије, током чије реализације се примењују различити облици едукације официра Војске Србије који се усавршавају на генералштабном и командноштабном нивоу, а одскора и на Високим студијама безбедности и одбране.

Група слушалаца 55. класе Генералштабног и 58. класе Командноштабног усавршавања и предавача Школе националне одбране боравила је од 24. до 29. априла на Сицилији, на студиј-

ском путовању чији је циљ проучавање савезничке здружене операције „Хаски“ и упоређивање искустава из ондашњих и актуелних мултинационалних здружених операција које полазници Школе националне одбране

(ШНО) спроводе током усавршавања за највише војне дужности.

Према речима пуковника Марка Зеленовића, начелника Генералштабног усавршавања ШНО, основни циљ оваквих активности је успо-

ПОДСТИЦАЈНЕ ДИСКУСИЈЕ

Стручни консултант током студијског боравка био је др Нил Бар, професор војне историје на лондонском Краљевском колеџу, специјалиста управо за борбе у Медитерану током Другог светског рата. Он је оценио да овакав интерактивни метод рада доприноси плодотворној размени мишљења, како у планирању употребе снага и умећу извођења поменутих операција, тако и за подстицај актуелног и будућег размишљања о стратегијским аспектима руковођења и командовања.

– Веома сам задовољан припремањем официра из Србије и њиховим учешћем у анализама. Заједничко у операцији Хаски са данашњим операцијама је комплексност самог планирања, а увек актуелно питање је како планирано преточити у стварност, решити бројна питања која намеће мултинационални карактер операције и интегрисати различите видове војске – оценио је професор Бар и истакао значај сарадње чланица НАТО-а са партнерским земљама, успостављање разумевања и поверења у циљу успеха све захтевнијих мировних операција.

стављање везе између прошлости, садашњости и будућности, са аспекта што успешнијег планирања, организовања и извођења операција.

– Овогодишње студијско путовање дела слушалаца Генералштабног и Командноштабног усавршавања на Сицилију методолошки је слично прошлогодишњем по средњој Италији, а суштинска разлика је што је прошле године тежиште било на мултинационалном аспекту савезничке операције, док је ове године у фокусу анализа био здружени карактер операције, уз учешће копнених, поморских, ваздухопловних и специјалних снага – објашњава пуковник Зеленовић.

– Истакао бих да смо ове године успели још боље да сагледамо утицај геопростора, и то посебно утицај мора, обалног руба, препрека и преграда у зони извођења операције, а нарочито значај унутрашњости Сицилије, где питања обала прелази у потпуно другачије окружење и изискује максималне напоре у савладавању те

шког терена, уз непрестане борбе са јаким непријатељским снагама.

Пуковник Зеленовић издваја и значај завршних анализа, где су се српским официрима придружили експерти из НАТО-а и министарства одбране Велике Британије и помогли у спајању искустава из Другог светског рата са савременим мултинационалним здруженим операцијама НАТО-а извођеним у последњих десетак година.

После ова два студијска путовања, у Школи националне одбране размишља се о припреми сличне историјско-компаративне анализе у којој би историјска позадина биле победе српске војске у Церској и Колубарској бици 1914. године, а поводом обележавања њихове стогодишњице 2014. године.

Спремност за безбедносне изазове

Овај пројект у оквиру трилатералне сарадње министарства од-

бране Србије, Норвешке и Велике Британије, уводи различите облике едукације официра Војске Србије који се усавршавају на генералштабном и командноштабном нивоу, а одскора и на Високим студијама безбедности и одбране.

Основни циљ је да се уведу модерне едукативне методологије, олакша пут доласка до нових знања и стекну вештине потребне за што успешније суочавање са изазовима које високе офицере и државне службенике у систему одбране могу очекивати у будућности.

Са овом групом официра у Италији су били и представници земаља донатора, војни изасланик Велике Британије у Србији пуковник Вилијем Инглиш и Ингјерд Крокен, представница Министарства одбране Норвешке.

Пуковник Инглиш оцењује да је ова сарадња и подршка у образовном процесу веома важна за изградњу будућих доносилаца стратешких одлука.

– Желимо да јачамо безбедност Србије и Западног Балкана, како због мира и стабилности овде, тако и због сигурности читаве Европе коју делимо – рекао је пуковник Инглиш. Он наглашава да Велика Британија посвећено ради на унапређењу сарадње са Србијом, на њеном изабраном путу европских интеграција.

– Процеси сарадње јак су важни на сваком нивоу јер доприносе глобалном миру и заједничкој безбедности – каже Инглиш, подсећајући на опредељене циљеве из Меморандума о разумевању између Србије и Велике Британије, потписаном 2009. године. Њиховој имплементацији нове импулсе дала је недавна међувладава сесија у Лондону, на којој су учествовали и представници министарства одбране.

– Оквир сарадње у области одбране је Партнерство за мир и наставак процеса приступања Србије Европској унији. Ми нисмо ту да кажемо шта и како да радите, то је на вама, ми смо ту да поспешимо изабране активности у нашим билатер-

Најмодерније ЕДУКАТИВНЕ МЕТОДОЛОГИЈЕ

Амадео Воткинс, директор агенције Innpedgo, која је изабрана да пружа стручну помоћ у имплементацији овог захтевног пројекта, пре свега због искуства у спровођењу реформи у области стратешког управљања у сектору безбедности, истиче да је основна

идеја пројекта да се разменом искустава са две угледне институције у Европи, норвешким Војним колеџом из Осла и Одељењем за одбрамбене студије које је у саставу Краљевског колеџа из Лондона, уведу најмодерније едукативне методологије и прошири асортиман садржаја и предмета који се реализују у Војној академији у Београду. Тиме се омогућава будућим официрима и државним службеницима других министарстава да добију најновија знања и вештине потребне за што успешније суочавање са изазовима који их могу очекивати у будућности.

Воткинс подсећа да су циљеви и садржај пројекта одређени протоколом о сарадњи између Велике Британије, Норвешке и Србије, потписаним октобра 2010. године. Према том протоколу, у високом војном образовању развијају се нове едукативне методе, као што су комплексне симулационе вежбе, уводи се нови четврти највиши степен образовања формирањем Високих студија безбедности и одбране и важна новина је унапређење менаџмент едукације на Војној академији.

Један од најважнијих аспеката овог пројекта намењеног официрима и руководиоцима на вишим дужностима не само у систему безбедности, јесте премештање фокуса са обуке на едукацију, кроз развијање стратешког размишљања и способности за комплексно одлучивање, способности критичке анализе и слично, јер ова врста рада је оно шта данас даје квалитативну „додатну вредност“ модерним војскама, наглашава Воткинс, сврставајући овај пројект у један од важнијих, намењених да подрже не само садашње реформске процесе већ и будуће.

Директор Воткинс као пример наводи историјско-компаративну студијску посету полазника Школе националне одбране, реализовану прошле године у средњој Италији а ове на Сицилији, где се високи официри директно на терену упознају са стратегијским прегледом догађаја и на основу историјских искустава вуку паралеле са данашњим сличним сценаријима сложеног одлучивања у мултинационалним операцијама, које су карактеристичне за мировне мисије Уједињених нација.

Важно је и увођење нових врста симулационих вежби, на Генералштабном усавршавању и на Високим студијама безбедности и одбране. Те вежбе се користе као коначан тест једног циклуса школовања за највише дужности, у жељи да полазници употребе сва своја знања и вештине при решавању низа комплексних тема и питања, базираним на реалним животним и временским оквирима.

Заједничким напорима и једним заиста тимским радом постигнути су завидни резултати у имплементацији овог пројекта, оцењује Воткинс и најављује могућност да се овакав облик сарадње прошири у друге земље које су заинтересоване за модернизацију постојећих модела високог војног образовања.

ралним односима и пројектима који подстичу реформе у Србији и успешну реформу система одбране – објашњава пуковник Инглиш. Он посебно наглашава да ће боље разумевање функционисања евроатлантских интеграција и актуелне ситуације на Балкану и Европи допринети стабилности у Југоисточној Европи, у којој је Србија важан безбедносни чинилац.

– Ваше учешће у операцијама под окриљем Уједињених нација и Европске уније довољан је оквир за успешну сарадњу, да поделимо терет очувања глобалне безбедности са што више партнера и у томе су учесници мировних мисија из Србије добродошли да заједно радимо у интересу мира – рекао је пуковник Инглиш на крају студијског путовања на Сицилији.

Сличне оцене о важности добрих односа и што већег броја заједничких активности изнела је и Ингјерд Крокен, представница министарства одбране Норвешке.

– Земље донатори су после првог студијског путовања прошле године анализирали оправданост таквог облика усавршавања и закључиле да је то корисна активност коју треба наставити – рекла је Ингјерд Крокен.

На анализама савремених мултинационалних операција, полазницима Школе националне одбране придружили су се британски официри из Главног штаба НАТО-а из Брисела и министарства одбране Велике Британије.

Пуковник Кери Харис, вођа тима у Сталној здруженој команди, говорио је о британском виђењу операције у Либији, улози и начину рада Сталне здружене команде и њиховом стратешком планирању, а пуковник Грег Смит из мисије Велике Британије у Главном штабу НАТО-а у Бриселу говорио је о искуствима из савремених мултинационалних операција.

Њихова излагања била су увод у завршну анализу упоредних искустава некадашњих и савремених мултинационалних операција.

Искрцавање савезника на Сицилији 1943. године

Операција Хаски

Операција Хаски, која је почела искрцавањем савезничких снага на Сицилији 10. јула 1943. године, почетак је велике офанзиве чији је крајњи циљ било избацивање Италије из рата. У њој су савезници имали око 171.000 иницијалних десантних снага од укупно ангажованих 470.000 војника, преко 600 тенкова и око 2.000 авиона, против снага сила Осовине које су бројале око 350.000 војника, од тога 75.000 немачких, подржаних из ваздуха са преко 1.400 авиона и опремљених са око 260 тенкова. Овим бројкама ваља додати и три италијанске обалске дивизије наоружане јаким топовима и обалским утврђењима.

Операција је почела скоковима припадника америчке 82. падобранске и једрилицама британске 1. падобранске дивизије. Њихов главни циљ било је ометање снабдевања, напад на комуникације и заузимање

мостова. Савезнике је на плажама 10. јула дочекао јак и организован отпор, али је већ првог дана почела масовна предаја и одбијање послушности италијанских војника. Савезници су константно ломили отпор и 17. августа цела Сицилија је заузета. Већина немачких трупа успела је да се евакуише из Месине натраг у Италију. Савезници су имали око 24.000 погинулих, рањених и заробљених, док су немачке и италијанске снаге имале око 29.000 погинулих и рањених. Око 140.000, већином Италијана, се предало.

Напредовање савезника је настављено од септембра 1943. на копненом делу Италије, када је она капитулирала и чиме је био остварен савезнички циљ да се Италија избаци из рата и отвори други фронт у Европи.

Изучавању ове операције слушаоци Генералштабног и Командноштабног усавршавања Школе националне одбране посветили су десет

радних дана крајем јануара и почетком фебруара. Уз индивидуалне припреме, они су на Сицилију дошли потпуно спремни за активну анализу различитих аспеката ове операције и могућу примену искустава у савременим операцијама.

Према речима учесника студијског путовања, они су посебну пажњу обратили на историјске чињенице и добро познавање планирања и тока операције, како би могли на терену да дискутују о предузетим мерама, могућим решењима и поукама које треба имати у виду приликом планирања операција.

Током четири дана радило се на 13 радних тачака у југоисточном, централном и североисточном делу Сицилије, на местима кључних битка, а пређено је скоро 1.000 километара. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Сећање на пуковника Миленка Павловића

У Горњем Црниљеву, родном месту Миленка Павловића, пригодним манифестацијама обележена је 13. годишњица смрти ратног команданта 204. ловачког авијацијског пука, који је херојски погинуо у ваздушној борби бранећи небо тадашње СР Југославије током сукоба 1999. године.

Припадници 204. ваздухопловне бригаде, која наставља традиције 204. ловачког авијацијског пука, породица погинулог pilota и бројни мештани још једним традиционалним окупљањем одали су пошту пуковнику Павловићу.

На меморијалном комплексу поред цркве Обновљења храма св. Георгија, 29. априла, венце су положили заменик команданта ВиПВО бригадни генерал др Миодраг Гордић, бригадни генерал Предраг Бандић, командант 204. ваздухопловне бригаде, припадници Специјалне бригаде Војске Србије, Гарнизона Ваљево, представници локалне самоуправе, родбина и пријатељи.

Тим поводом приређена је изложбе макета авиона макетара из 204. бригаде, падобранци Специјалне бригаде извели су скокове, а одиграна је и фудбалска утакмица тимова Специјалне бригаде, 204. ваздухопловне бригаде и локалног клуба који носе име Миленка Павловића.

Пуковник Миленко Павловић је 4. маја 1999. спречио да полети млађег колегу који је био на распореду и сукобио се са вишеструко технолошким и бројчано надмоћнијем непријатељем. За овај херојски чин Миленко Павловић постхумно је одликован Орденом за храброст, Златним летачким знаком и Орденом светог Николаја. О овом подвигу снимљен је документарни филм „Лет у смрт“.

И. САЛИНГЕР

Сарадња са Универзитетом у Нишу

Ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић и ректор Универзитета у Нишу проф. др Мирољуб Гроздановић потписали су 27. априла у Ректорату Универзитета одбране Протокол о сарадњи те две високообразовне установе.

Протокол је закључен на период од три године и подразумева сарадњу у свим областима универзитетског образовања и академске праксе, могућност формирања заједничких студијских програма, мобилност студената, међусобно ангажовање наставника и заједничко учешће у научно-истраживачким пројектима од општег и регионалног значаја.

Према речима генерала Јевтића, током припрема за потписивање протокола сагледани су интереси потенцијалног партнерског односа који би могао да значајно унапреди квалитет и резултате сарадње у научноистраживачкој делатности у Србији и шире.

Професор Гроздановић је истакао да је потребно услагласити модалитете сарадње у изради и реализацији заједничких студијских програма на нивоу мастер и докторских студија, перспективно развити сарадњу у области издавачке делатности за потребе студената, наставног и научног рада, као и у области размене наставног кадра.

Орден Војном музеју за учешће у акцији „Битка за бебе“

Поводом учествовања Војног музеја у акцији Фонда Б92 „Битка за бебе“, 9. маја је на манифестацији организованој у Културном центру „Рекс“, представнику Војног музеја, потпуковнику Ивану Мијатовићу уручен орден. Признања су додељена свима који су допринели успешном прибављању инкубатора за породилишта у Србији.

Захваљујући Војном музеју, један од најстаријих инкубатора марке „Dreger 6000“, који је 38 година био део „арсенала“ београдског Института за неонатологију, постављен је испред главног улаза те установе као симбол победе у акцији „Битка за бебе“ и на тај начин уступио место инкубаторима млађе производње.

Акција „Битка за бебе“ почела је пре годину дана када је Информативна редакција Телевизије Б92 емитовала прилог о инкубаторима на београдском Институту за неонатологију, међу којима су неки били стари и до 40 година.

Захваљујући добром одзиву многобројних донатора, међу којима је био и Војни музеј на Калемегдану, циљ је остварен већ после три месеца, а до данас је купљено две стотине инкубатора.

Н. ДРАЖОВИЋ

Представљен зборник генерала и адмирала Србије

Поводом Дана победе – 9. маја, у Дому Војске Србије представљена је књига – биографски речник „Генерали и адмирал Србије 1981–2011”, у издању Клуба генерала и адмирала. Многобројним члановима Клуба, њиховим породицама и пријатељима о књизи су говорили историчар др Миле Бјелајац и генерал-потпуковници у пензији Златоје Терзић, председник Уређивачког одбора, др Радован Томановић, главни и одговорни уредник и Љубиша Стојимировић, председник Скупштине Удружења генерала и адмирала Србије.

У својеврсном зборнику српске војне елите објављени су животописи 502 пензионисана и активна генерала и адмирала, који су рођени између 1923. и 1969. године. Њихове биографије и животне приче представљају вредан путоказ младим генерацијама официра, али и дечаца и девојчица који размишљају о својој будућој професији.

Несумњиво је, рекли су приређивачи, да је књига „Генерали и адмирал Србије 1981–2011” и својеврсно признање друштва и државе људима који су, крајем 20. и почетком 21. века, у изузетно тешком периоду за српски народ, стајали у првим редовима одбране четири државе – СФРЈ, СРЈ, СЦГ и данашње Србије.

Објављене су приче о људима, самоувереним, одлучним, способним, спремним на самопрегор и жртвовање, о људима који су за свој животни позив изабрали службу држави и народу, о њиховом детињству, пробијању кроз „сциле и харибде” тешких година у историји српског народа, о одговорности и значају дужности на којима су били током каријере, о породичном и друштвеном животу и прекомандама које су чиниле саставни део њихових живота. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимио Д. БАНДА

Додела СПОМЕН-МЕДАЉА

43

На Војној академији су поводом Дана Војске Србије припадницима Сектора за људске ресурсе Министарства одбране уручене војне спомен-медаље из надлежности министра одбране. Највиша војна признања награђенима је уручио државни секретар Игор Јовичић, који је истакао значај тих војних одличја која су установљена пре непуне две године.

Додељено је: 21 војна спомен-медаља за ревносну војну службу, пет војних спомен-медаља за рађавање у борбеним дејствима и две војне спомен-медаље за учешће у мултинационалним операцијама на командно-штабним дужностима. ■

Успех кадета у Сан Рему

Кадети Војне академије, које је предводио потпуковник Александар Гавриловић, учествовали су на 11. међународном такмичењу у познавању права оружаних сукоба за кадете војних академија, које организује Међународни институт за хуманитарно право у Сан Рему. Војну академију представљали су кадети и кадеткиње Јелена Мијић, Душица Радовановић и Младен Радовановић.

Мешовити тим под руководством кадеткиње Душице Радовановић освојио је четврто место у главном пласману такмичења, што је највећи успех од када Војна академија учествује на том престижном такмичењу. Такмичарска екипа Војне академије добила је и посебно признање од судија и руководиоца такмичења као страна екипа која најбоље говори енглески језик у групи земаља у којима тај језик није говорни ни матерњи.

На такмичењу је учествовало око 100 кадета из више од 20 земаља. Такмичари су били подељени у 28 мешовитих тимова који су решавали сложене оперативне задатке у ограниченом времену у улози правних саветника команданта здруженог генералштаба. ■

Спортски сусрет на Војној академији

На спортским теренима Војне академије одржан је традиционални спортски сусрет припадника Министарства одбране и Војске Србије са представницима Министарства одбране и Оружаних снага Босне и Херцеговине. Такмичарима и гостима обратио се државни секретар др Зоран Јефтић који је истакао да је циљ такмичења зближавање припадника оружаних снага две земље кроз спорт и дружење.

Такмичења су одржана у одбојци, кошарци и фудбалу. ■

Припремио Светозар ВАСИЛЕСКИ

Пише: Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

Ђорђе Андрејевић Кун, уметник и револуционар

У сагласју с временом

Већ седамдесет година на грбу Београда броди златна лађа у чија је једра ветар удахнуо Ђорђе Андрејевић Кун. Помало симболично, помало сентиментално, али крајње је неопходно, учврстити сећање на уметнике и на борце који су наставили да трају у историји као својеврстан путоказ за будућност. Кун је био и једно и друго, „један од оних уметника који је знао да нађе заједнички именитељ револуционарној и уметничкој борби“, написао је Вељко Влаховић.

Ђорђе Андрејевић Кун рођен је 31. марта 1904. у Вроцлаву, „лепом, достојанственом старом граду“, како ће доцније сам писати. Отац му је био Вељко Кун, један од најбољих београдских графичара. Како би се специјализовао у ксилографском занату, Вељко је напустио родни град и упутио се у Немачку на усавршавање. У Вроцлаву, тадашњем Бреслану, поред штампарских тајни, упознао је и Гертруду Томас, будућу супругу и Ђорђеву мајку.

Ђорђе је имао годину дана када су се преселили у Берлин, велики град у коме ће открити јединствени свет уметности. Тамо је похађао основну школу, а највише је волео предавања код учитеља Штрајха, који је даровитој деци приповедао о великим уметницима и њиховим делима, помагао им у цртању и сликању, водио их у музеје. Кад год је могао Кун је одлазио у Националну галерију, посматрао оригинална дела и затим их пресликавао. Стојећи пред платнима великана, дечак вероватно није могао ни да сања да ће једном и сам ту излагати.

Революционар у зачетку

Када је избио Први светски рат, породица се преселила у Србију. Привремено су одлазили у Крагујевац и Прокупље, где је Вељко радио као графичар при Врховној команди. Крајем 1916. године коначно су се сместили у престоници, у лепом крају код Карађорђевог парка, где је Вељко отворио графичку радионицу. Помажући оцу, Кун је убрзо схватио да жели потпуно да се посвети сликарству. Али како то обично бива с великим уметницима, његова жеља косила се са рационалним и практичним духом оца, који је хтео да му син постане мајстор у графичкој струци. Повиноао се очевој жељи и изучио штампарски занат, упоредо похађајући и Другу мушку гимназију.

Учећи занат, Кун је постао активни члан Савеза графичких радника. С њима је и касније наставио да сарађује и 1923. године направио првомајски плакат са представом радника у снажном покрету и са црвеном заставицом. Учесници првомајске прославе окачили су плакат на трамвај. Полиција га је скинула, али га до тада су већ виделе хиљаде Београђана.

Искра бунтовништва још тада је тињала у њему. Кун није могао да дигне руке од свог сна. Захваљујући великој упорности, уписао се у Уметничку школу у Београду, код чувеног графичара Љубе Ивановића и сликара Петра Добровића, Милана Миловановића и Илије Шобајића. На последњој ђачкој изложби Кунови радови су први пут били јавно изложени. Једна његова мртва природа привукла је посебну пажњу београдског трговца Илије Ранкића. „Био је то један доброћудан Босанац, средњих година, благе нарави и племенита срца. Није имао деце, а волео је уметност и имао лепу збирку слика”, записао је Кун. Портретом који му је насликао зарадио је стипендију за усавршавање у Италији и Француској.

Године 1927. пошао је на студијско путовање у Венецију, Милано, Фиренцу и Рим. Поред предавача на тамошњим уметничким академијама, Кун је имао и друге учитеље, најбоље које један уметник може да пожели – сликарска платна великих мајстора ренесансе и барока, Микеланђела, Тицијана, Веронеза, Тинторета... Студиозно их је проучавао, копирао и затим те репродукције слао свом мецени како би оправдао великодушну стипендију. У центрима класичне уметности научио је савршено италијански језик и изучивши технике великих сликара, полако почео да гради свој стил.

Сликар земљаних тонова

Студије је завршио боравећи годину дана у Паризу, где је успео и да прода своје прве слике. При крају боравка у Француској почео је да се угледа на Каравађа, сликара тамних тонова, што ће касније постати и Кунов знак препознавања.

Две године касније вратио се у Београд. На јесењој изложби у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић” те, 1929. године, на списку учесника појављује се и његово име. Критика је била благонаклона према његовом вештом компоновању, али му је замерала употребу тамних земљаних боја. „Кун вешто компонује, његова је девојка са мандолином фина, симпатична, али мало безизразна у оној тамној, земљаној боји”, писали су тадашњи критичари. Две године касније у истом простору отворио је и прву самосталну изложбу. Постао је члан „Удружења ликовних уметника” и редовно учествовао на пролећним и јесењим изложбама југословенских уметника у земљи и иностранству – Лондону, Амстердаму, Бриселу и Сарбрикену. Године 1931. постао је члан уметничке групе „Облик”, у којој су се окупљали млади и талентовани југословенски ликовни уметници. Исте године на анонимном конкурс за нацрт грба града Београда, на коме је учествовало 56 уметника из Југославије, Кун је освојио прву награду.

На почетку свог уметничког стварања, у периоду од 1929. до 1934. године, Кун је обрађивао претежно људску

фигуру, било као портрет, женски акт или композицију. Из те прве стваралачке фазе неки од најзначајнијих радова су: Дама са белим шеширом, Девојка са гитаром, Акт у наслоњачи, Портрет г-це Н. Р., После купања, У крчми, У атељеу, Мртва природа и неколико аутопортрета.

Другачија времена

А онда су дошла су нека другачија политичка и друштвена времена. Године 1934. одржан је Светски конгрес писаца у Москви, на којем су постављени принципи социјалистичког реализма. Нови сложени појам одређивао је уметност као потребу друштва. Једино указивањем на проблем могло се допринети његовом разрешењу, па је уметност морала бити одраз сурове животне стварности с којом се свет у то време суочавао. На листи поборника соцреализма нашао се и Кун. Прихватио је препоруку да чисту уметност замени друштвено ангажованом.

Уметнички медиј који је највише одговарао остварењу тих захтева била је графика. Већ исте те 1934. године

„У новијој историји нашег сликарства издиференцирале су се две врсте уметника: једна је предано, у тишини атељеа, усавршавала свој занат и ликовну проблематику, друга је целокупно своје деловање тесно везала за друштво и његове проблеме и била у самом центру живота. Овој другој групи припада и Ђорђе Андрејевић Кун, сликар и борац, који током свог тридесетпетогодишњег рада ниједног тренутка није одвојио сликарство од живота. Он то није ни могао да учини. За њега је то било једно – само део борбе за лично људско убеђење”, написао је Лазар Трифуновић у предговору за каталог Кунове изложбе одржане 1961. године у Нишу.

отворена је Прва графичка изложба. „Међу излагачима на овој изложби појавио се и Ђорђе Андрејевић Кун. Даровити тридесетогодишњак био је већ познат посетиоцима београдских галерија и културној јавности. Међутим, сасвим недоследно ранијим преокупацијама и сасвим неочекивано, он се на тој изложби појављује с тематиком која се потпуно разликовала од свега што је до тада створио. На својим листовима он је једноставним и бритким језиком црно-белих површина јавно изрекао осуду и протест против неких друштвених појава и смело наговестио своје животне опредељење за нове погледе на живот”, написала је Вања Краут, историчарка уметности.

У првој фази Куновог стваралаштва доминирају тежња ка лепом, лирском, поетском, интимном, мистичном. У другој је видљив снажно исказан став према неправдама у друштву, сећање на ратна страдања и естетика драматичног, трагичног, ружног. Та нова дела немају никаквих сличности с претходним. Међутим, обе те фазе припадају истом логичном развојном путу уметника и човека. ■

(Наставља се у идућем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. мај

Православни

- ✝ 19. мај – Пренос моштију Светог Саве Српског
- ✝ 21. мај – Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов
- 22. мај – Пренос моштију Светог оца Николаја
- 24. мај – **Вазнесење Господње, Спасовдан, Св. Кирило и Методије**
- 29. мај – Свештеномученик Теодор вршачки, мученик Вукашин

Римокатолички

- ✝ 17. мај – Узашашће Господиново – Спасово
- 27. мај – **Духови – Педесетница**

Јеврејски

- ✪ 28. мај – Шавуот

Исламски

- ☾ 24. мај – Лејлету-л-регаиб

СВЕТИ ЂИРИЛО И МЕТОДИЈЕ

Ова два брата рођена су у Солуну, у кући знаменитих и богатих родитеља. Старији брат, Методије, био је официр десет година међу македонским Словенима и тако научио словенски језик. По повратку у Грчку замонашио се, а мало касније придружио му се и брат Кирило (Константин). Када је хазарски цар Каган тражио од цара Михаила проповеднике хришћанства, цар му је послао браћу Ђирила и Методија.

Они су прво убедили Кагана и његове доглавнике, а затим и много народа превели у хришћанство. По повратку у Цариград саставили су словенску азбуку од 38 слова и почели да преводје црквене књиге са грчког на словенски. На позив кнеза Ростислава отишли су у Моравију да шире веру Христову, а умножене црквене књиге поделили су свештеницима да уче омладину. На папин позив стигли су у Рим, где се Ђирило разболео и умро 14. фебруара 869. године.

Методије се потом вратио у Моравију и наставио ширење вере међу Словенима све до смрти 6. априла 885. године. Његово дело су наставили његови ученици, са Светим Климентом, као епископом, на челу. Прешли су Дунав и спустили се на југ, у Македонију (Охрид) и ту продужили започети посао – ширили су веру и писменост међу Словенима.

ШАВУОТ

Седам недеља после другог дана Песаха слави се Шавуот, један од три ходочасничка празника, који се на грчком назива Пентекосте, а на српском Педесетница. Талмудски учитељи су израчунали да је тог дана на брду Синај народу Израела дата Тора. Иако се данас у јеврејској дијаспори тај празник слави два дана, у Израелу се Шавуот празнује само један дан, баш као на почетку. ■

17. мај 1917.

У Ници умро војвода Радомир Путник. Рођен је 24. јануара 1847. у Крагујевцу. Похађао је гимназију у Крагујевцу и Београду, завршио Артиљеријску школу. У току 1879. године био је на усавршавању у Русији. Пензионисан је 1896. године, али је 1903. године реактивиран, унапређен у чин генерала и постављен на дужност начелника Главног ђенералштаба. Ту дужност обављао је до смрти, са повременим прекидима, када је обављао дужност министра војног. Тешко оболео повукао се с војском преко Албаније и 9. децембра 1915. упућен на лечење у Француску. Његови посмртни остаци пренети су у Београд 1926. године.

28. мај 1812.

Ратна опасност која је претила од Наполеонове Француске, приморала је Русију да са Турском потпише мир у Букурешту. Осмом тачком Букурешког мира, првог међународно-правног акта којим су Срби уведени у међународне односе, устаницима је гарантована безбедност и осигурана амнестија због учешћа у рату против Порте. Међутим, Турцима је био дозвољен повратак у градове с оружјем, уз претходно рушење новоподигнутих и непотребних утврђења, што устаницима није одговарало. Значај Букурешког мира је у чињеници да су њиме, иако у уговору то није било непосредно истакнуто, Срби стављени под покровитељство Русије.

28. мај 1879.

Рођен је математичар, астроном и геофизичар Милутин Миланковић, оснивач Катедре небеске механике на Београдском универзитету.

29. мај 1903.

Група официра упала је у Двор и убила краља Александра Обреновића, краљицу Драгу, њена два брата и неколико других особа. Био је то крај династије Обреновић. Скупштина је

2. јуна за новог краља изабрала Петра Карађорђевића. Током преврата погинуло је 10 официра, од којих тројица генерала и два потпуковника.

30. мај 1913.

У Лондону потписан Уговор о миру којим је завршен Први балкански рат. Чланице Балканског савеза Бугарска, Србија, Црна Гора и Грчка поразиле су Отоманску империју и протерале Османлије са Балкана. Савез је припремљен билатералним уговорима, споразумима и војним конвенцијама потписаним током 1912. године, али савезници нису имали заједнички ратни план, већ је свако имао свој. Победници су мобилисали више од 720.000 војника. Србија је имала 286.000 војника, Бугарска 294.000, Грчка 108.000 и Црна Гора 35.000 војника. Турска је успела да мобилише нешто преко 300.000 војника. Црна Гора је прва објавила рат Турској, већ 8. октобра, а њени савезници 17. и 18. октобра.

31. мај 1809.

На Чергу, узвишењу северно од Ниша, српски устаници под командом Милоја Петровића претрпели су тежак пораз од Турака, када су ови, уз велике губитке, продрли у истурени српски шанац који је бранио Стеван Синђелић. Да би избегао заробљавање, Синђелић је шанац дигао у ваздух и погинуо заједно са посадом. У циљу застрашивања Турци су у близини Ниша од лобања српских устаника подигли Ђеле кулу, јединствен споменик храбрости.

31. мај 1916.

Западно од данског полуострва Јитланд вођена је највећа поморска битка у Првом светском рату, између британске и немачке флоте. Немачка флота састојала се од 16 бојних бродова, 5 бојних крсташа, 11 крстарица и 61 разарача. Британска флота имала је у свом саставу 28 бојних бродова, 9 бојних крсташа, 8 оклопних крсташа, 26 крстарица и 77 разарача. Битка је завршена победом Британаца, који су, тако, остварили потпуну доминацију на Северном мору. ■

Приредио мр Миљан МИАКИЋ

Отворено Треће међународно војно првенство у планинском трчању

На Међународном војном првенству у планинском трчању, ове године учествују такмичари из девет земаља. Министарство одбране и Војска Србије и општина Димитровград већ трећу годину заредом организују ово атрактивно војно такмичење, које захваљујући својој оригиналности поприма све шири карактер.

Свечаном отварању присуствовали су заменик шефа делегације Србије при Међународном савету за војне спортове генерал-потпуковник Александар Живковић, пуков-

ник Зоран Шћекић из Кабинета министра одбране, заменик председника општине Димитровград Васил Велчев и бројни становници градића на српско-бугарској граници.

– Не сумњам да ћете ово такмичење учинити интересантним у духу међусобне толеранције и сарадње и, уз уважавање спортских и олимпијских вредности, дати значајан допринос развоју пријатељства кроз спорт – рекао је, отварајући такмичење, генерал Живковић. Он је изразио посебну захвалност члановима Организационог и Извршног одбора из Министарства одбране, Војске Србије и општине Димитровград, који су заједничким радом на задацима цивилно-војне сарадње обезбедили све предуслове за одржавање такмичења. Заменик председника општине Димитровград Васил Велчев је изразио задовољство што уз помоћ Министарства одбране и Војске Србије тај град постаје значајно место не само на спортској мапи Србије, већ и на спортској мапи Европе.

Више од шездесет такмичара у планинском трчању из екипа оружаних снага Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Македоније, Румуније, Хрватске, Бугарске, Словеније и Србије и тима Противтерористичке јединице МУП-а Србије такмичиће се на стази дугој 10,8 километара за мушкарце и 8,4 километара за жене. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

Успех старијег водника Игора Вуковића

На првенству Србије у дуатлону (на стази 5 km трчања + 20 km вожња бицикла + 2,5 km трчања), које је одржано у Сомбору, наступило је 29 такмичара.

Победу и велики успех, у конкуренцији искуснијих такмичара који тренирају искључиво ову спортску дисциплину, остварио је старији водник прве класе Игор Вуковић из Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре“.

Велики успех Игора Вуковића добра је увертира за његов наступ на такмичењу „Half Ironman“ (1,9 km пливање + 90 km вожња бицикла + 21 km трчање) које се одржава у Аустрији 20. маја. ■

Ч. Г.

Победа Мариане Чегар Лукић у Хрватској

Након веома успешног наступа на 25. Београдском маратону и освајања вицешампионске титуле за Првенство Србије у полумаратону, Мариана Чегар Лукић из Војне академије остварила је још једну убедљиву победу. Тријумфовала је на такмичењу у Осијеку, на трци у дужини од 10 километара, у којој је учествовало 60 такмичара и такмичарки из Србије, Хрватске и Мађарске. ■

Г. Ч.

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА

БЕЗ УЧЕШЋА
ЖИРАНАТА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
ЗАБРАНЕ

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

КОТИК д.о.о
Панчево, Жарка Зрењанина 14
Телефони: 013/344-321,
063/370-138
Телефакс: 013/345-930
E-mail: kotikdoo@gmail.com

- БИЦИКЛИ, КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- ПРОГРАМ „VILLAGER“, КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- РАЧУНАРИ И РАЧУНАРСКА ОПРЕМА

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуњу радних места војних службеника у Фонду за социјално осигурање војних осигураника
Управе за војно здравство Министарства одбране Републике Србије
пријемом лица из састава Министарства одбране и Војске Србије у радни однос на неодређено време

место рада Београд

- Фармацеут – 1 извршилац, ВСС,
- Референт – 1 извршилац ВСС и
- Референт - 1 извршилац ССС.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије;
- да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;
- да су здравствено способни за дужности у Министарству одбране и Војсци Србије;
- да се налазе на служби у Министарству одбране и Војсци Србије и
- да немају негативних службених оцена.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

За радно место под бројем 1 може конкурисати лице које има:

- завршен фармацеутски факултет,
- положен стручни испит,
- поседује сертификат за службеника за јавне набавке, радно искуство од најмање 3 године и
- познаје рад на рачунару.

За радно место под редним бројем 2. може конкурисати лице које има:

- Завршен факултет за менаџмент – смер здравство;
- радно искуство од најмање 1 године и
- познаје рад на рачунару.

За радно место под редним бројем 3 може конкурисати лице које има:

- завршен четврти степен стручне спреме (економска школа или гимназија);
- рад на примени међународних споразума о социјалном осигурању за признавање;
- права на здравствену заштиту и електронском фактурисању од РФ ЗО;
- радно искуство од најмање 3 године и

- познаје рад на рачунару.

Уз пријаву на конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидати достављају и:

- CV или кратку биографију;
- извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац не старији од 6 месеци);
- уверење о држављанству (не старије од 6 месеци);
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини);
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак, због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од 6 месеци);
- уверење надлежног Министарства унутрашњих послова Републике Србије да кандидат није кривично осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци (не старије од 6 месеци);
- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативних службених оцена.

На конкурс могу учествовати сви професионални припадници Војске Србије и државни службеници и намештеници запослени у Министарству одбране Републике Србије који испуњавају опште и посебне услове конкурса.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Пре пријема у радни однос, за кандидате који мењају статус, а испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Сви докази о испуњености услова за пријем достављају се као оригинали или оверене фотокопије. Уверења која се прилажу уз молбу, ако нису трајног карактера, не могу бити старија од 6 (шест) месеци.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса за пријем на радно место.

Са свим кандидатима, међу којима се спроводи изборни поступак, конкурсна комисија ће обавити разговор и извршиће њихово рангирање према одобреним критеријумима. Позив за разговор и остала обавештења упућују се кандидату на адресу која је наведена у пријави за конкурс.

Одлуку о пријему донеће надлежни старешина и са садржајем исте биће упознати сви кандидати који учествују у изборном поступку.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ

Пријаве на интерни конкурс, са приложеним доказима о испуњавању услова, доставити непосредно или поштом препоручено на адресу:

ФОНД ЗА СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ ВОЈНИХ ОСИГУРАНИКА
Крунска 13, 11000 Београд
са назнаком „За интерни конкурс“.

У пријави за конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на којој се кандидату достављају обавештења, број телефона, досадашње радно место и стручно искуство, подаци о посебним вештинама и знањима.

Рок за подношење молби је 8 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба.

Информације о конкурсима могу се добити на телефон 011/3203-543 и на сајту Фонда за социјално осигурање војних осигураника (fondsovo@mod.gov.rs). ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

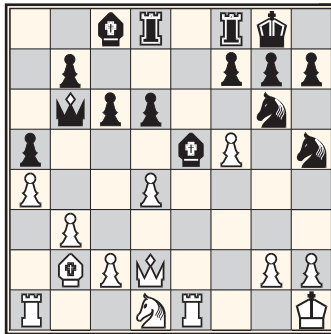
МУШКО ДРУШТВО

Катарина Лакно – Т. Недев
Истанбул, 2003.

1.е4 дб 2.д4 Сф6 3.Сц3 Сбд7 4.Сф3 е5
5.Лц4 Ле7 6.0-0 0-0 7.Те1 цб 8.а4 а5 9.б3
ед4 10.Дд4 Се5 11.Ле2 Сф4 12.Лб2

Крајем 2003. године Украјинка Катарина Лакно навршила је тек 14 лета и била је најмлађи носилац титуле женског велемајстора на нашој планети. На првенству Европе, где је играна ова партија, она је одлучила да се опроба у мушкој конкуренцији. А да је та одлука била исправна, нека нам каже податак да је та девојчица освојила пола поена више од наших репрезентативаца Иванишевића и Шолака. И више од тога, са 6,5 поена испунила је норму за мушког међународног мајстора, са просечним рејтингом 2.546 поена. На том великом такмичењу крхка Катарина освојила је опште симпатије и била најпопуларнији учесник. Уз коментар Јосипа Декића, погледајмо њену ефектну победу против Филдорове одбране, где је у 12. потезу (уместо х3) одиграла теоретску новост.

12...Лф6 13.Дд2 Дб6 14.Тф1 Сф3 15.Лф3 Се5 16.Ле2 Леб 17.Кх1 Сц4 18.Лц4 Лц4 19.Тфе1 Леб 20.ф4 Тод8 21.ф5! Лц8 22.Сд1 Ле5

Бели: Кх1, Дд2, Та1, Те1, Лб2, Сд1, а4, б3, ц2, е4, ф5, г2, х2

Црни: Кг8, Дб6, Тд8, Тф8, Лц8, Ле5, а5, б7, ц6, д6, ф7, г7, х7

Црни је можда помислио како би било згодно да бели промени ловце на е5, па је одиграо овај слабији потез. Указала се прилика коју млада ведета не пропушта!

23.ф6! гф6

Ни узимање ловцем не спасава партију.

24.Дхб Тфв8 25.Те3

Позиција белог је добијена.

25...Те6 26.Тх3 ф5 27.Дх7 Кф8 28.еф5 Тф6 29.Ле5 де5 30.Се3 Дд4 31.Тф1 б5 32.аб5 цб5 33.Дх5! Де4 34.Дг5! Ке7 35.Тх6 Тдб6 36.Тф6 Тф6 37.Сц4 Дцб6 38.Те1 1:0

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3х3.

С
У
Д
О
К
У

9	7	1		4		
8	2		4		7	
1	4		7	3		
		4	7		3	
7					2	
2		5	9			
			4	3	9	8
7		6			1	3
9		7		6		2

Решење коњићевих скокова из прошлог броја: Царић сједи на лијенку, буди чељад по свијету? – петао; Изјиће цар иза планине, обасја круном и зле и криве? – сунце.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	○	2	3	4	5	6	7	○	8	○	9	10	11	12	13	14	○	15	○	16	
17									18										19			
○		20									21										22	
23				24									25									
26						27									28							
29								30									31					
32										33									34			
35			36									37										
38					39								40									
41							42								43							
44									45								46					
○		47									48									○		
49				50									51									

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Накамура, авантура, Чаз, а, аномалан, млинарке, а, ДДТ, навирити, растанак, Марио, аламанка, Пилери, уместан, Бостонке, ујак, Дан победе, Марковач, МО, РС, анамиста, наталитет, Икар, дисконти, Ананија, Венера, канцелар, пират, Атинјанке, Симонида, Аци, њ, наркотик, званичан, с, Ева, аерација, наметанье.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Врста цвета, 18. Име бившег индијског премијера Раоа, 19. Префикс за дубоку старост, 20. Врста велике змије, 21. Јагњеће крзно, астраган, 23. На пример (скр.), 24. Лесков штап, лесковац, 25. Долазити на свет рађањем, 26. Делић, 27. Кабинетске просторије, 28. Атоничар, 29. Завештање, тестамент, 30. Фармацеут, 31. Име физичара Бора, 32. Становник Неготина, 33. Летовалиште на Јадранском мору, 34. Иницијали глумице Ипер, 35. Двадесетпрво и 14. слово азбуке, 36. Цепна марама, 37. У некој мери, донекле, 38. Катарина одмила, 39. Врста угљоводоника, 40. Унакажен, нагрдан, 41. Упала ириса (дужице ока), 42. Слагачке машине, 43. Пркоси, 44. Засади малина, малињаци, 45. Почетно слово имена или презимена, 46. Врста четинара, тиса, 47. Становник Икарије, 48. Датумски нумератори, 49. Оквир за слику, 50. Додиривати се, 51. Становница Истре.

УСПРАВНО:

1. Мир закључен 30. маја 1913. године, после Првог балканског рата, између Србије, Бугарске, Грчке и Црне Горе, са једне стране, и Отоманске империје, са друге стране, 2. Запарљено земљиште, 3. Академија наука (скр.), 4. Велики град у Индији, 5. Атлетски куп Европе (скр.), 6. Становник Тоскане, 7. Женско име, Анкица, 8. Бивши винарски гигант, 9. Свемирска летилица, 10. Јака играћа карта, кец, 11. Стриц одмила, 12. Ирена одмила, 13. Држава у Европи, 14. Полудраги камен, 15. Кошаркаш „Макабија“, Гај, 16. Присталица анексионизма, 18. Бацајући досегнути, 19. Безгласан (грч.), 20. Посуда за пепео, пиксла, 21. Неправилни глагол (грч.), 22. Соли силицијумове киселине, 24. Ароматично средство, 25. Врста глодара, 27. Припадници тешке оклопне коњице, 28. Шведски физичар и хемичар, Сванте Август, 30. Женско име, 31. Врста ливачког радника, 33. Заједљивци, 34. Органско хемијско једињење, састојак индига, 36. Тепих, саг, 37. Музички комади за вежбање, 39. Југословенски ТВ филм из 1988. године, 40. Узимати течност кроз уста, 42. Врста танке тканине, 43. Алтернативна минимална такса (скр.), 45. Коњ (песн.), 46. Ауто-ознака Рашке.

112 EXPO

PREVENCIJA I REAGOVANJE U VANREDNIM SITUACIJAMA BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU

Zaštita od požara, poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata.

Preventivna zaštita od vanrednih situacija.

Bezbednost i zdravlje na radu.

Medicinsko zbrinjavanje u vanrednim situacijama.

Obezbeđenje kontinuiteta privrednih - poslovnih procesa u vanrednim situacijama.

Osiguranje.

Zaštita od požara, poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata. Sistemi i oprema za reagovanje u vanrednim situacijama. Sistem 112 za reagovanje u vanrednim situacijama. Oprema, sredstva i specijalna vozila za vatrogasno-spasilačke intervencije. Specijalna vozila i oprema za delovanje u prisustvu opasnih materija i za prevoz opasnih materija. Uređaji i aparati za merenje, detekciju i spasavanje u vanrednim situacijama

Preventivna zaštita od vanrednih situacija. Preventivna zaštita od požara. Sistemi za rano otkrivanje i gašenje požara. Strukturna zaštita - građevinski konstruktivni elementi i premazi otporni na požar. Preventivna zaštita od poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata. Preventivna zaštita kritične javne infrastrukture u vanrednim situacijama: zaštita energetske objekata za proizvodnju i prenos električne energije, proizvodnju i prenos plina i nafte. Zaštita kritične telekomunikacione infrastrukture i objekata. Zaštita javnih objekata visokog rizika: fabrika hemijske, farmaceutske industrije, drvne industrije, aerodroma, luka, javnih objekata visoke posećenosti. Zaštita šuma od požara. Zaštita poljoprivrednih useva od grada i nevremena. Zaštita kritične komunalne infrastrukture objekata vodosnabdevanja u vanrednim situacijama. Putevi, železnička saobraćajna čvorišta, tuneli u vanrednim situacijama.

Bezbednost i zdravlje na radu. Sredstva i oprema za ličnu i kolektivnu zaštitu na radu. Uređaji i aparati za merenje i detekciju uslova radne sredine. Usluge procene rizika radnog mesta

Medicinsko zbrinjavanje u vanrednim situacijama. Oprema, specijalna vozila za medicinske hitne intervencije u vanrednim situacijama

Obezbeđenje kontinuiteta privrednih - poslovnih procesa u vanrednim situacijama - Specijalna oprema za preventivnu zaštitu i oporavak podataka u vanrednim situacijama.

Osiguranje kao prevencija vanrednih situacija.

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: 112@sajam.rs, www.112-expo.rs

28 - 31. 05. 2012.

Република Србија

Висока школа струковних студија

БЕОГРАДСКА ПОЛИТЕХНИКА

Основана 1959. године

Основне струковне студије ОДЕЉЕЊА ЗА ТЕХНОЛОГИЈЕ

Графичка технологија
Безбедност и здравље на раду
Заштита животне средине
Менаџмент квалитетом
Рециклажне технологије

Основне струковне студије ОДЕЉЕЊА ЗА ДИЗАЈН

Графички дизајн
Дизајн индустријских производа
Модни дизајн производа од коже

Специјалистичке струковне студије ОДЕЉЕЊА ЗА ТЕХНОЛОГИЈЕ

Графичка производња
Оцењивање усаглашености производа
Заштита на раду

Више од пола века традиције у школовању технолога, менаџера и дизајнера. Са 2.100 студената међу највећим високим школама струковних студија у Србији. До сада школовање завршило преко 4.700 студената. Запосленост свршених студената је преко 80%.

Школа је успоставила и сертификовала систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS ISO 9001.

Београдска политехника

Београд, Бранкова 17, Катарине Амброзић 3
Телефони: (011) 24 11 630 / 24 10 990 / 26 33 127
Факс: (011) 38 09 731
www.politehnika.edu.rs
e-mail: zstjelja@politehnika.edu.rs
dzarkovic@politehnika.edu.rs

ISO 9001

VIP KREDITNI PAKET

Ponudom specijalnih uslova kreditiranja zaposlenima u Ministarstvu odbrane Republike Srbije, Moskovska banka a.d. Beograd svrstala je Ministarstvo odbrane u red klijenata od posebnog značaja. Za sigurno rešenje nudimo Vam sigurno dinarsko zaduženje po nižim kamatnim stopama.

Vip uslove ostvarujete:

- bez uslova prenosa zarade
- bez depozita i učešća
- bez troškova podnošenja zahteva
- bez troškova godišnjeg održavanja kredita
- bez troškova prevremene otplate kredita

Vi birate:

- datum dospeća rate
- način otplate kredita

U PONUDI VIP PAKETA SU:

Dinarski refinansirajući kredit uz mogućnost dodatnog keša – smanjite svoje mesečne obaveze, spojite ih u jednu i ostvarite druge planove dodatnim kešom.

Kratkoročni keš kredit sa fiksnom kamatom – iskoristite popuste dok traju, na kratak rok raspodelite iznos kupovine na jednake mesečne rate.

Visa Classic kreditna kartica – stalni kredit u džepu, uz internacionalno korišćenje kartice, nudimo Vam:

- mogućnost refinansiranja drugih obaveza
- uslugu Card alarma
- bez obračuna kamate u prvom mesecu
- paket putnog i zdravstvenog osiguranja
- plaćanje u zemlji i inostranstvu bez troškova

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 65

Лако теренско возило
„Застава-камиона“
- НТВПК

ДОМАЋИ ТЕРЕНАЦ

Европски ракетни систем ПВО Aster

УНИВЕРЗАЛАН И РЕВОЛУЦИОНАРАН

Оруђе СУ-76

САМОХОДНИ ЗИС

Лако теренско возило „Застава-камиона” – НТВПК

САДРЖАЈ

Лако теренско возило „Застава-камиона” – НТВПК ДОМАЋИ ТЕРЕНАЦ	2
Пиштољ HS XDm 5,25 НОВИТЕТ ИЗ КАРЛОВЦА	5
Европски ракетни систем ПВО Aster УНИВЕРЗАЛАН И РЕВОЛУЦИОНАРАН	9
Тактичко возило <i>гавијал плус</i> КРОКОДИЛ ИЗ РЕКЕ ФУЛДЕ	15
Фрегата класе О. Н. Perry НАЈБОЉИ ЕСКОРТНИ БРОД	20
Интегрисани подвез на одећи ЗАШТИТА ОД ИСКРВАВЉЕЊА	23
Доњи веш од кевлара ПРИОРИТЕТ ЗАШТИТА ПРЕПОНА	24
Оруђе СУ-76 САМОХОДНИ ЗИС	28

Уредник прилога Мира Шведић

ДОМАЋИ ТЕРЕНАЦ

Функционални модел теренаца „Застава-камиона”, носивости 1,4 t, потпуно је једноставне израде, сопствене производње и дизајна, има могућност пријема сваке мото-пропулзивне групе – мотор, мењач, редуктор могу да буду од разних произвођача. Каросерија је прављена на модуларном принципу, значи може бити за 2+1 и 5+1 путника, а према пројекцији развоја моћи ће да служи за превоз укупно десет путника–војника.

Лако теренско, неборбено возило, опште намене, носивости 1,4 тоне, нов је производ крагујевачке фабрике „Застава-камиони”. Иако још нема популарни назив јер је реч о функционалном моделу, већ само скраћеницу – НТВ ПК (ново теренско возило про-

дужене кабине), успешно је прошло свој први тест вожњом. Недавно је напустило фабрички круг и прешло прве километре по терену, пробијајући се понекад стрмим, блатњавим стазама до Црног врха на Гледићким планинама.

Прошло је асфалтним и макадамским путевима, а тестирана је и вожња

по шљунковитом терену и речним газом. Поред возача, у тој пробној возњи провезли су се они који су за његов настанак заслужни – четири инжењера конструктора и директор техничко-технолошког развоја. И након вишечасовних проба, успешно се вратило у фабрику, без отказа.

Настанак

За разлику од осталих возила, која су произведена у тој познатој крагујевачкој фабрици, ово ново возило разликује се по томе што је испунило један од тежих захтева Министарства одбране – да буде у што је могуће већој мери домаћи српски производ и независан од „Ивека“, тако да нема никаквих технолошких или уговорних ограничења у смислу његове евентуалне продаје негде у иностранству. То није случај са оним крагујевачким возилима која су базирана на „Ивеко“ технологији и решењима. Наравно, извоз је други циљ, а први да НТВ ПК по-

стане лако теренско возило којим би се опремала наша војска.

Настало је на бази класичног камиона, исте тонаже, али у варијанти сингл кабине, која је скренула пажњу јавности на прошлом сајму наоружања и војне опреме „Партнер“. Међутим, нови захтев из Министарства одбране био је да наред-

ни теренац не буде класичан камион већ теренско неборбено војно возило са продуженом кабином за превоз 5+1 путника и корисном носивошћу од 1,4 тоне. Када су испуњени основни захтеви, његов развој дефинисан је као истраживачко-развојни задатак, који ће делом финансирати Министарство одбране.

Функционални модел је у „Заставикамионима“ развијен у веома кратком периоду – од 11. јануара до 15. априла ове године. У развој је било укључено 10 инжењера, од којих су петорица била стално ангажована на том задатку. Треба поменути и то да им је посао био олакшан јер су на пројектовању сингл кабине за претходно возило инжењери радили 13–14 месеци.

Нов модел је потпуно једноставне израде, сопствене производње и дизајна и има могућност пријема сваке мото-пропулзивне групе. Значи, мотор, мењач, редуктор могу да буду од разних произвођача, а не уско везани за „Ивека“.

Вредан пажње је и податак о уштеди немалих средстава коришћењу савремене технологије и одређених програмских пакета приликом пројектовања. Наиме, пројектовањем је избегнуто улагање у алате потребне за такозвано дубоко извлачење каросеријских делова за једно такво возило, који би коштали 15 милиона евра. „Заставини“ инжењери су на основу 3Д пројектовања узели обресе и направили неопходне алате (такозване маскаре), захваљујући којима се обезбеђује да свака кабина буде истоветна.

Карактеристике

Које су карактеристике тог возила? Оно има савремену моторизацију, квалитетну трансмисију, квалитетне механичке блокаде, стални погон на сва четири точка, са централним диференцијалом. Предњи и задњи погонски мост и сва три диференцијала имају блокаде са електричним командама. Опремљено је малолитражним дизел мотором EURO 3, а може и EURO 4 и 5, „каминс“ од 2.800 кубика и 130 КС.

Ново у односу на ранија возила јесте савременија опремљеност компонента – команде попут светала, електроинсталација, електроинструментата, опремање инструмент- табле. За све то су

набављене војне верзије светских произвођача, попут аустријског PIK AS-a.

Комфорнија је и кабина, у односу на два прототипа која се испитују у ТОЦ-у – нешто је шири и дужа и међусовински размак предњег погонског и задњег погонског моста је нешто дужи, а није угрожен попречни радијус преласка.

Каросерија је прављена на модуларном принципу, значи може бити за 2+1 и 5+1 путника. Ово теренско возило намењено је за транспорт терета до 1.400 kg, за једно минобацачко одељење. Може да носи 32 сандука муниције, да вуче минобацач 1.700 kg и једно минобацачко одељење. Или 1.400 kg са 2+1 путника, а према пројекцији, моћи ће да служи за превоз укупно десет путника-војника.

Један од захтева из Министарства одбране био је пројектовање задњих врата и он ће бити реализован у наредној, другој фази. Направиће се задња врата која би требало уједно да буду носећа за резервни точак. То ће бити урађено у што краћем року. У фабрици се надају да ће им финансијску подршку пружити два министарства – одбране и економије и регионалног развоја.

Постоји могућност да возило има витло, климу или друге опције и то ће бити додато према захтевима Министарства одбране. Сем тога, возило са 2+1 или 5+1 путника може у каросеријском делу да има надградњу као што је санитет, радио-станица, сервисна служба, покретна радионица и друго, а возило 2+1 остало би за превоз логистичких ствари.

Иначе, у пројектовању и изради функционалног модела задовољени су сви тражени тактичко-технички захтеви.

Перспектива

Треба истаћи да оваква конструкција, односно платформа, не омогућава ниво оптерећења са додатном балистичком заштитом. Додуше, постоје планови и размишљања да се направи лако оклопно возило са јачим

ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

Мотор

- тип - (EURO 3).....CUMMINS ISF 2.8
- врстадизел, четвортактни с директним убризгавањем
- број и распоред цилиндара.....четири вертикална у линији
- пречник и ход клипа.....94×100 mm
- запремина цилиндра.....2.800 cm³
- максимална снага при 3.200 min⁻¹.....96 kW (130 KC)

Мењач

- тип.....5S 400ZF
- број степени преноса.....5+ход назад

Димензије возила (mm)

- размак осовина3.000
- максимална дужина4.830
- максимална ширина2.100
- предњи препуст850
- задњи препуст980
- распон предњих точкова1.790
- распон задњих точкова1.734
- клиренс.....260

Димензије сандука (mm)

- дужина1.230
- ширина1.960
- висина400

Масе возила (kg)

- маса возила спремног за вожњу са возачем3.000
- корисна носивост1.500
- маса возила са пуним оптерећењем4.500
- максимално дозвољено оптерећење на предњој осовини2.000
- максимално дозвољено оптерећење на задњој осовини2.800

Точкови

- пнеуматици255/100 R16 MICHELIN XZL
- наплатци6,50×16

Електрични уређаји

- напон електричне инсталације12 V
- акумулатор97Ah

Кочнице – ABS + EBD + ABD

мотором и јачим подвозом, које би имало сличне перформансе.

Каква је даља судбина новог теренца? Наредни задатак његових конструктора и радника је да возило прође 1.000 km како би се спровела обавезна интерна испитивања. Кад се тај услов задовољи, возило ће преузети Војно-технички институт и предати Техничком опитном центру на даља испитивања – да прође следећих 25.000 km и докаже своју издрживост и трајност, како би на крају, ако буду задовољени сви захтеви, било уведено у опрему Војске Србије. Производ мора да буде функционалан, у комфору и луксузу примереном војсци, безбедан у употреби и стабилан у квалитету.

Како је Војска Србије исказала потребу да се у наредних неколико година опреми са око 1.400 возила те категорије, у фабрици „Застава-камиони“ се надају да ће њихови теренци добро проћи и бити уведени у оперативну употребу Војске. Ако се то оствари и крене производња, овај програм би ангажовао 200 до 300 радника и сачувао њихова радна места. То би им, према речима челних људи, омогућило препород и дало нову снагу.

Чињеница да су запослени успели да у веома кратком року конструишу функционални модел новог теренца који на својој првој вожњи није имао отказа, говори о томе да та фабрика живи, да у њој има знања, искуства, технолошке дисциплине и воље да наставе даље. То би било још лакше уз стратешког партнера из њихове бранше. ■

Мира ШВЕДИЋ

Пиштољ HS XDm 5,25

НОВИТЕТ ИЗ КАРЛОВЦА

Према основним карактеристикама, пиштољ HS XDm 5,25 предвиђен је за такмичарске дисциплине у стрељаштву. Првенствено се мисли на IPSC и IDPA, те неке сличне динамичне дисциплине у стрељаштву, али је сасвим сигурно да ће се наћи и у неким класичним стрељачким дисциплинама широм света.

Мало бољи познаваоци оружја знају да се комшијски пиштољи из продукције HS карловачке фабрике високо котирају на светском тржишту. То доказује и чињеница да су Американци „откупили“ од Хрвата лиценцу за производњу тих модела пиштоља са ознаком XD, али на навлаци или рукохвату пише „Made in Croatia“. У сарадњи са америчким колегама из фирме „Springfield Armory“ још од појављивања HS модела ради се на његовом усавршавању.

Данас се, са свим тим дотеривањима, овај пиштољ производи у пет калибара: 9 mm Para, .40 S&W, .357 Sig, .45 ACP и .45 GAP. Ти калибри се могу наћи у четири основне величине: Tactical 127 mm, Standard 101 mm, Compact 101 mm са скраћеним рукохватом и Subcompact са скраћеним рукохватом и цеви од 76 милиметара.

Спољна завршна обрада може се добити по жељи купца, и то са навлаком од нерђајућег челика или са обичном спољном заштитом „Meloniteom“, а кућиште може бити у једној од три боје – црно, смеђе и зелено. Поред завршне обраде, по жељи, може се монтирати и спољна механичка кочница.

Модел дуже цеви

Пре неколико година на тржишту се појавио нови модел под ознаком XDm. Реч је о модернизованом и побољшаном HS моделу. Побољшања су видљива на спољној и на унутрашњој конструкцији. После овог првог модела, на тржишту су се под том ознаком појавили још неки. Задњи је XDm 5,25. Познаваоци номенклатурних ознака

код XDm-ових пиштоља рекли би да је реч о стандардном моделу, али са дужином цеви од 5,25 инча (133 mm), те са продуженом навлаком. С обзиром на логику означавања и на познати начин развоја модела, такав закључак требало би да буде тачан, међутим у овом случају то је само делимично тачно.

Пиштољ HS XDm 5,25 јесте све само не један од низа из наведене серије. Он је посебан јер га, уз већ поменути продужену цев, одликује још неколико детаља који га издвајају не само из XDm серије, него и на тржишту пиштоља уопште. По својим основним карактеристикама предвиђен је за такмичарске дисциплине у стрељаштву. Првенствено се мисли на IPSC и IDPA и неке сличне динамичне дисциплине у стрељаштву, али је сасвим сигурно да ће се наћи и у неким класичним стрељачким дисциплинама широм света.

Спортски детаљи

Од спортских детаља, први и можда најважнији детаљ јесте цев. Посебно „Match“ цев од 5,25 инча дужа је од Standard модела за само 0,75 инча, али омогућава већу прецизност и за десетак метара повећава брзину зрна. Поред тога, дужина цеви утиче и на балистичко понашање зрна и у цеви и у току лета до циља. Ознака „Match“ на лежишту цеви даје сигурност да је квалитет и прецизност израде на много већој висини од оне коју имају стандардни фабрички пиштољи.

Нишани на XDm 5,25 моделу такође су посебни и прилагођени спортском стрељаштву. Задњи је подесив и по правцу и по висини. Монтиран је у посебно лежиште на навлаци. Предњи нишан је фиксни, са фиброоптичким влакном у боји, и може да се промени по жељи корисника. Најчешће боје су црвена или зелена. Задњи пресек предњег и задњег нишана доста је велик, али располаже вертикалним цртама, како би се повећао контраст и смањио одблесак. Таква комбинација нишана у данашње време је скоро норматив за квалитетне спортске пиштоље који се

користе у IPSC и IDPA дисциплинама. Међутим, ако се оружје користи за класичну дисциплину стрељаштва – прецизна паљба, топло се препоручује да се предњи нишан са фиброоптичким влакном замени јер код те дисциплине влак-

ПРЕЦИЗНОСТИ

На тестирањима прецизности пиштољ је показао веома велику прецизност. На основном тестирању коришћене су три врсте муниције – Gecko 8,0 g FMJ, Sellier&Bellot 8,0 g TFMJ и PMC 7,4 g FMJ. Са сва три модела муниције прецизност је била изузетна. На даљини од 20 метара погоци нису излазили из пречника круга од 50 милиметара.

ја на тежини целог пиштоља, али и навлаке, која због своје тежине приликом паљбе може да делује мало „тромије“. Да би се навлака ипак донекле олакшала, између предњег нишана и отвора за избацивање чауре налази се велики отвор. Поред тог отвора налазе се удубљења и са унутрашње стране навлаке (где год је то допустиво а да се не наруши функционалност пиштоља). Једно такво удубљење је иза чела затварача. Зато је нови модел пиштоља габаритно већи од основног 4,5, а по те-

жини је као мањи модел 3,8.

На доњем делу навлаке, тачније између задњег нишана и задњег отвора за избацивање чаура, налази се индикатор напуњености цеви. На задњем пресеку навлаке на средини је индикатор напетости ударне игле. Оба индикатора веома се лако визуелно уочавају, а ноћу се веома лако напипају прстима. Навлака XDm израђује се од обичног или нерђајућег челика глодањем из једног комада, што даје веома висок степен чврстоће и дуготрајности. Сви делови се финиширају поступком нитрокарбурирањем, који је назван Melonite, а заправо је пандам познатом Glock-овом Tenifer финишу. Тај начин финиширања даје пиштољима врло висок степен отпорности на корозију и на свим тестовима они су се показали отпорнијим у сланој води од модела са навлаком од нерђајућег челика.

Са обе стране навлаке налазе се рецке у облику стреле (уназад према кориснику пиштоља), како са задње стране, тако и на предњем делу. Оне су велике и омогућују стрелцу сигурно руковање, без обзира да ли има рукавице

но само омета и деконцентрише стрелца. Поред тога, и дужина нишанске линије смањује могућност грешака у нишањењу.

или не. Са задње стране има их пет, док се на предњем делу налазе само три. Са предње стране се налазе јер стрелци на такмичењима чешће користе повлачење навлаке на том месту него позади. На тај начин штеде на времену, али и у превозињу пиштоља у положај нишањења.

Са предње доње стране навлаке је и „Picatinny“ шина, на коју се успешно могу монтирати ласерски обележавачи циљева, као и одређена тактичка све-

САРАДЊА

Да је пиштољ искључиво намењен такмичењу, а нарочито у дисциплинама IPSC и IDPA, доказује и податак како је један од најтрофејнијих стрелаца у овим дисциплинама у Америци, Rob Leatham, давао идеје и примедбе конструкторима из „Springfield Armory“ током конструисања тог модела.

гла. Монтирање тих уређаја веома је лако и брзо јер је довољно да се само навуку на лежишта (жлебове) са леве и десне стране и да се утврде одређеним вијком за који није потребан посебан алат, већ се то обавља руком.

Последњи, али никако најмање важан спортски детаљ јесте окидање, које је побољшано те је доста меканије и конзистентно, с финим опуштањем које можда није дефинисано као код неких других пиштоља попут Glocka, али је свакако пуно бољег осећаја. Такође, иза окидача је уграђен подемив „trigger stop“, који регулише пут који окидач пређе након окидања. Његово подешавање регулише се једноставним одвијањем или завијањем имбус кључем, који се испоручује уз комплет пиштоља. Уз све то, повратни пут до поновног запињања окидача је скраћен, што је такође врло значајно јер смањује време код узастопних хитаца и побољшава контролу и прецизност код брзе палбе. Остале техничке карактеристике XDm 5,25 идентичне су као код старијег модела, који је у ствари основни 4,5.

Карактеристике

Брављење је данас скоро стандардно, Browning-Petter-ово, са масивним блоком лежишта метка, који се брави у повећани отвор за избацивање чаура.

Кућиште – тело израђено је од полимера, као и код HS модела, уз одређене промене у дизајну – делу рукохвата где су уведене радикалне „Mega-lock“ контуре против клизања, које би теоретски требало да осигурају сигурност хва-

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

калибар	9 mm Para	.40 S&W	.45 ACP
принцип рада	Једнострука акција (SA)		
тежина празног пиштоља	822 g		
дужина пиштоља	211 mm		
дужина цеви	133 mm		
висина пиштоља	146 mm		
дужина нишанске чиније	184 mm		
капацитет оквира	19+1	16+1	13+1

та без обзира јесу ли дланови мокри, мазни или слично. Уз све то, задњи део рукохвата располаже променљивим уметицима како би се рукохват могао што боље прилагодити величини шаке стрелца. Уз пиштољ се испоручује три уметка за рукохват различитих величина, које су означени бројевима од 1 до 3. Замена уметка је једноставна. Довољно је само да се у једну страну избије чивија – осовина, која осигурава уметак од испадања – и замени одговарајућим уметком, па чивија – осовина врати на своје место. Тиме је дубина рукохвата смањена или повећана.

Систем окидања је једноструке акције, што значи да се повлачењем навлаке у задњи положај напиње ударна игла, која се затим отпушта повлачењем окидача. Ударну иглу није могуће напети ни на који други начин осим повлачењем навлаке у задњи положај. На неки начин то је и добро, али и лоше за такмичарске дисциплине за које је тај пиштољ у ствари намењен, јер уколико дође до слагања метка, да би се ударна игла опет напела потребно је повући навлаку у задњи положај. Лоше је јер се не

може поново окинут, а добро је јер се одмах избацује неисправан метак и убацује нови.

Од сигурносних система XDm 5,25 је опремљен кочницом окидача, која блокира окидање ако окидач није притиснут на исправан начин до краја. Са бочне стране пиштоља на рукохвату се налази кочница која омогућава спуштање запињаче и ослобађање ударне игле све док није деактивирана правилним хватом рукохвата. Ова кочница такође онемогућава повлачење навлаке у задњи положај, ако није притиснута. Задњи осигу-

равајући механизам јесте блокада ударне игле, која не дозвољава ударној игли да дође до иницијалне каписле ако окидач није до краја притиснут. Блокада ударне игле је важна као осигурање при случајном паду пиштоља на тврду површину, како не би дошло до случајног опаљивања. Задњи осигуравајући систем је полууга на задњем делу рукохвата (нашто слично као код Colt-овог 1911 модела). Ако се ова полууга не притисне до краја, обарача се не може повући назад ни за милиметар.

Дугме за отпуштање оквира из свог лежишта налази се на стандардном ме-

сту на рукохвату, иза браника окидача који је обостран. Полуга за заустављање навлаке је са леве стране кућишта – тела и ергономичнија је од HS серије пиштоља. Полуга за расклапање функционише и налази се на истом месту као и код HS модела, уз једну важну модификацију – код растављања XDm модела, када се навлака одваја од кућишта – тела, није потребно извршити окидање већ се након подизања полуге за растављање навлака само скине. То је урађено да би се повећала сигурност. Наиме, у механизам је укомпонован систем који приликом подизања полуге за расклапање пиштоља деактивира запињачу и тиме се из поступка избацује потенцијално врло опасно окидање на празно код расклапања.

Оквири су израђени од пресованог нерђајућег лима и капацитета су 19+1 метак у калибру 9 mm Para, 16+1 метак у калибру .40 S&W и 13+1 метак у калибру .45 ACP.

На први поглед пиштољ делује гломазно и злокобно због мат црног финиша. Међутим, утисак је другачији када се узме у руку. Прво изненађење је тежина пиштоља, а са тим и осећај манипулације – бржи је и динамичнији. Приликом дејства трзај је изузетно благ и веома лако се контролише. Тачније, осећај је сличан оном као да се гађа са неким мањим калибром него 9 mm Para.

У почетку окидање је помало чудно, нарочито ако стрелац није навикнут, јер иако је мекано и конзистентно, на крају ипак нема дефинисаног осећаја опуштања. Међутим, уз мало вежбе стрелац се веома брзо прилагођава на то. Сила окидања износи око 2,5 kg, што сасвим одговара тежини окидања у IPSC и IDPA дисциплинама, док је код класичног стрељаштва за килограм више него што је допуштено.

Пиштољ је одмах по појављивању на ранг-листи на светском тржишту заузео веома високо место. Постао је тражен и у Америци, али и у Европи. Једно је ипак сигурно – XDm 5,25 је по квалитету и перформансама и у конкуренцији са Glock 34/35 или S&W M&P 9 pro тренутно вероватно најбољи фабрички спортски пиштољ у класи. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

РУСКИ БРОДОВИ НА ВЕЖБИ СА КИНОМ

Четири руска ратна брода, праћења помоћним бродовљем, хеликоптерима и морнарчком пешадијом, придружила су се кинеским морнарчким снагама на заједничкој вежби која је била одржана током ме-

сеца априла. Руску морнарицу представљали су ракетна крстарица „варјаг“ и три велика противподморничка брода. Вежба се одржала у водама Жутог мора од 22. до 29. априла. У њој је укупно учествовало 20 руских и кинеских бродова.

Почев од 2005. па до данас Русија и Кина извеле су неколико здружених вежби које су предвиђене одредбама Шангајске организације за сарадњу (Shanghai Cooperation Organization). Та организаци-

ја укључује и неке од земаља Централне Азије, као што су Казахстан, Киргистан, Таџикистан и Узбекистан и њена намера је да промовише регионалну сарадњу, која има за циљ и смањење америчког утицаја. ■ С. В.

САД ИСТРАЖУЈЕ НУКЛЕАРНЕ БЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЕЛИЦЕ

Америчке агенције и институти намењени развоју и истраживању приступили су изради идејних решења беспилотних летелица на нуклеарни погон. Примена таквог погона продужиће потенцијално време остајања у ваздуху са десетак сати на неколико месеци. Пројекат тренутно води Sandia National Laboratories, једна од главних америчких владиних агенција за нуклеарна истраживања, а помоћ у изради пружиће компанија Northrop Grumman.

Применом нуклеарног погона планира се отклањање главних недостатака који тренутно оптерећују постојеће моделе беспилотних летелица – недовољно време остајања у ваздуху, слаба резерва снаге за наменске задатке и носивост. Велики искорак

биће остварен и кроз једноставнију и јефтинију логистичку подршку. Истраживачки тим анализирао је неколико опција погонске групе за средње и велике беспилотне летелице пре него што се определио за нуклеарну варијанту.

Премда су та решења планирана за наредну генерацију беспилотних летелица, већ сада је отворен велики број питања о безбедности експлоатације нуклеарних летелица, нарочито са аспекта њихове досадашње поузданости. Оправдано се сматра да јавност није одушевљена чињеницом да ће небом летети мали нуклеарни реактори, који могу лако да се оборе или сруше и самим тим или изазову катастрофу и последице попут такозваних прљавих бомби, или да падну у руке непријатељу. ■ С. В.

УНИВЕРЗАЛАН И РЕВОЛУЦИОНАРАН

Европски ракетни систем ПВО Aster представља данас практично једини еквивалент руском С-400, односно, уз њега, једини је систем који покрива мале, средње и велике домете, а уз то има и могућност дејства по балистичким ракетама. Оно што систем Aster ставља испред С-400 јесте могућност испаливања и са копнених лансера и са бродова. Коначно, искоришћен је револуционарни систем управљања, симпатично назван rif-raф, који је тренутно најнапреднији те врсте у свету.

Смањење издатака за одбрану у периоду након краја Хладног рата донело је нове приоритете у пројектовању наоружања и војне опреме. Широм света постојало је јасно разграничење између, примера ради, ракета за опремање копнених јединица ПВО и ратних бродова, осим, у одређеној мери, у СССР-у. Типични примери су системи „нева/волна“, „бук/штиљ“ и С-300 у различитим верзијама, коришћени у оба рода. Међутим, у већини случајева развијане су наменске ракете за разне родове оружаних снага, признајући одређене специфичности уградње на бродовима и на копненим

лансерима, посебно на Западу. Тако је, на пример, америчка ратна морнарица годинама користила ракете средњег и великог домета Tartar, Terrier и Talos, да би их у позном периоду Хладног рата све заменила различитим варијантама типа Standard. У исто време, копнени системи ПВО били су опремљени ракетама Hawk и Patriot.

И друге западне земље користиле су сличне системе – Hawk је постао својеврсни стандард за западне копнене лансере, док су на бродовима коришћени наменски системи: Французи Masurca и Standard, Британци Sea Dart и Sea Slug, а Италијани Tartar и Standard. Таква ситуација, где су уложени интензивни напори и средства за развој или куповину различитих ракета врло сличних карактеристика, била је неодржива. Европске силе Француска и Италија, обједињене око конзорцијума „Eurosam“, основаног 1989, предузеле су напоре да пројектују потпуно нову фамилију ракета ПВО под називом Famille de missiles Sol-Air Futurs, које се могу уградити и на копненим и бродским лансерима и које покривају средње и велике домете. Тиме би се заменили системи Hawk и понудила алтернатива за бродске ракете Standard и Tartar, које су француски и италијански разараачи користили током Хладног рата.

У почетку, „Eurosam“ су сачињавале компаније „Aérospatiale“, „Alenia“ и „Thomson-CSF“, међутим престојаванњем и обједињавањем европске наменске индустрије дошло је до измена. „Aérospatiale“ је постао француски део европског гиганта MBDA, „Alenia“ италијанског дела MBDA, док је „Thomson-CSF“ постао кичма европског гиганта „Thales Group“. Тако, MBDA поседује две трећине, док „Thales“ има једну трећину „Eurosam“-а. Године 1999. тиму се придружује британски сектор MBDA, чиме

се формира EUROPAAMS (European Principal Anti Air Missile System), тако да је прерасподела у одређеној мери измењена: две трећине у уделу EUROPAAMS-а има „Eurosam“, а једну британски MBDA. Делује помало замршено, али је најважнији крајњи резултат, који по свему судећи доноси право освежење на светском тржишту.

На копну

Фамилија ракета Aster може да се испуљује са копнених лансера и са бродова. Копнени лансирни системи ПВО имају ознаку SAMP/T, што је скраћеница од Sol-Air Moyenne Portée Terrestre, односно то описно приказује систем земља–ваздух средњег домета. Систем је

Француска фрегата Aquitaine класе FREMM ојремљена је ракетама Aster 15 у вертикалним лансерима SYLVER A-43

намењен за обарање најразличитијих циљева, почев од авиона, хеликоптера, преко беспилотних летелица и борбених беспилотних летелица, крстарећих ракета, све до балистичких ракета малог домета. За сада је поручено три пута по шест батерија: шест за француску КоВ, шест за РВ и шест за италијанску КоВ.

Прву батерију добило је француско РВ – достигла је оперативни статус 2010. године, а стационирана је у ваздухопловној бази Luxeuil – док су друга и трећа батерија, оперативне од 2011, стациониране у бази Mont-de-Marsan. Батерија система састоји се од командно-контролног возила, возила са радаром Arabel и до

шест возила са по чак осам ракета Aster 30, подржане од возила за потпуно ракетама. Возила са лансерима могу бити распоређена на највише 10 km од радара Arabel, а све ракете могу се лансирати у интервалу од испод 10 секунди. SAMP/T користи систем MAGICS, који подразумева модуларну архитектуру, а обезбеђује конзолни графички приказ ситуације у ваздушном простору, као и систем MARA, односно компјутерски систем модуларне архитектуре за прорачун у реалном времену.

Thales Arabel је 3D радар са активним електронским скенирањем, а користи се за осматрање, праћење и навођење ракета. Четвртастог је облика, са 4.000 модула, а пуна ротација се оствари једном у секунди. Радар има максималну снагу од 150 kW, а може да прати 100 циљева и истовремено да наводи највише 16 ракета Aster 30. Посебна карактеристика тог радара јесте могућност обликовања, односно оптимизаци-

Лансирање ракета Aster 30 са британског разараача Daring

је облика радарског зрака. Радар је фреквентно агилан и поседује против-противелектронске мере.

Што се платформи тиче, све су камионске. Француска се определила за домаћи Renault Kerax са формулом погона 8×4. Италијани су се такође определили за домаћа возила из кооперације са Шпанцима – Astra/Iveco 8×8. Иако је у оба случаја реч о возилима значајних димензија и масе, запањујуће делује борбени комплет од чак осам ракета, који је више својствен ракетама малог домета. Тај податак је последица релативно мале масе ракете, која може да се окарактерише као прави „драгуљ“ инжењерства, али о томе ће касније бити речи.

На мору

Употреба ракета Aster још је раширенија на бродовима француске, италијанске, британске, мароканске, сингапурске и саудијске ратне морнарице. Тај списак још увек

Ракеџа Aster 15 испред конџејнера силоса SYLVER

БРОЈ ЛАНСЕРА

Бродови Charles de Gaulle, Conte di Savour и FREMM носе, или ће носити, четири осмострука лансера А-32, с тим да се на FREMM разматра употреба већих, А-70. На фрегатама и разарачима Horizon/Daring налази се шест осмоструких лансера А-50, а на класама Formidable и Al Riyadh по четири.

није коначан, с обзиром на то да су класе бродова на којима се ракете налазе, или ће се налазити, последња реч ратне бродоградње и да им извозни потенцијал још увек није у потпуности искоришћен. За опремање ратних бродова развијена су два система: SAAM (Surface-to-Air Anti-Missile Missile – противракетна ракета брод–ваздух) и PAAMS (Principal Anti-Air Missile System – примарни противваздухопловни ракетни систем). SAAM употребљава ракете Aster 15 средњег/малог домета, док PAAMS користи и Aster 15 и Aster 30.

Систем SAAM је у употреби на француским носачима авиона Charles de Gaulle и италијанским Conte di Savour. Такође, биће коришћен и на заједничким француско-италијанским фрегатама класе FREMM (Frégate multi-mission или на италијанском Italian Fregata multi-missione – вишенаменске фрегате). Ти последњи бродови биће једни од најбројнијих западноевропских бродова, с обзиром на то да их је планирано чак 22. Поред тога,

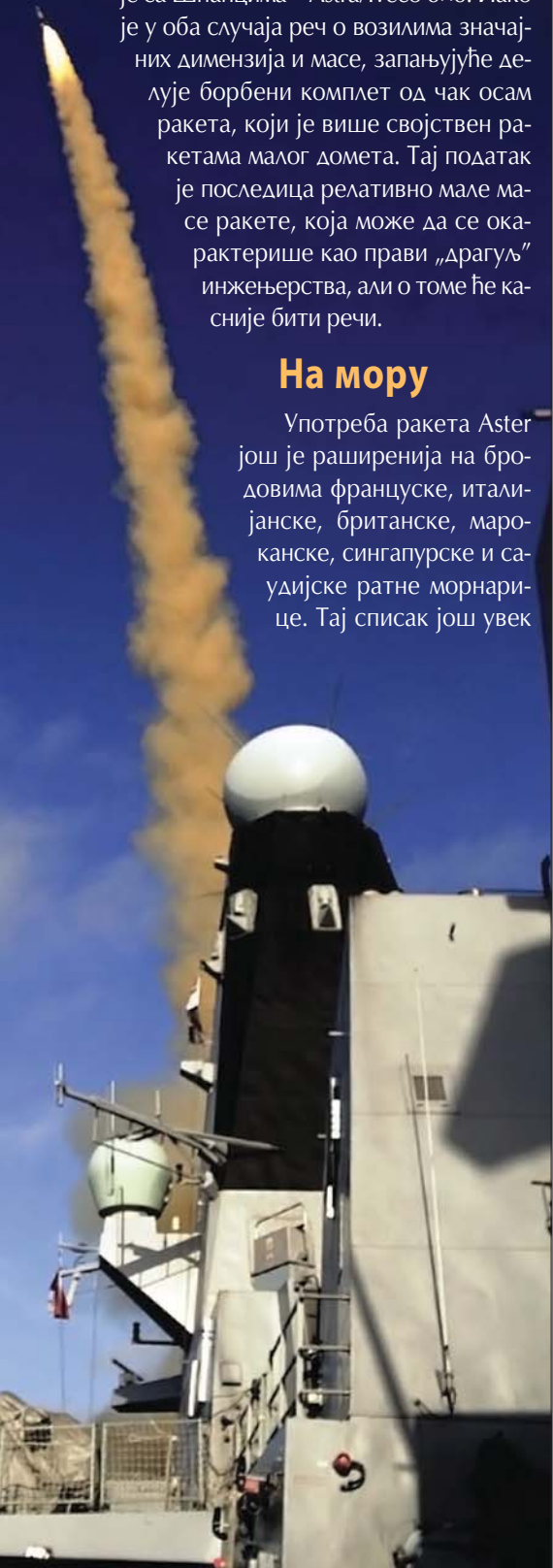
постоје индикације да ће се градити и варијанте тих бродова са еквивалентом система PAAMS (ракете Aster 30).

Систем PAAMS намењен је не само за бродску ПВО, већ за обезбеђење ПВО читаве борбене групе. Искоришћен је на француским и италијанским фрегатама класе Horizon/Orizzonte, британским разарачима

класе Daring (Type 45), сингапурским фрегатама класе Formidable и саудијским фрегатама класе Al Riyadh (граде их Французи на бази сопствених фрегата La Fayette). На свим тим бродовима користе се вертикални лансери (силоси) типа Sylver (SYstème de Lancement VERTICAL), различитих типова – А-43, А-50 и А-70.

Основна јединица поседује осам ћелија. Са А-43 лансирају се ракете Aster 15, док А-50/70 може да лансира и Aster 15 и Aster 30, а постоје индикације да се на исто место могу сместити четири ракете Mica VL малог домета. А-70 је дубљи, тако да ће поред Aster 30 моћи да прихвати и крстареће ракете SCALP Navale, еквивалента америчке Tomahawk. То значи да су ти лансери слични америчким Mk-41, с тим што се из једне ћелије Mk-41 може лансирати једна ракета Standard или четири ESSM (Evolved Sea Sparrow), где је првој алтернатива Aster 30, а другој Aster 15. Уз то, из Mk-41 се могу лансирати и противподморничке ракете (са торпедом) ASROC и крстареће ракете Tomahawk, тако да се ипак може сматрати да је тренутно Mk-41 универзалнији лансирни систем, а ракете које може да прихвати нешто већег домета, али и масе и димензија.

Разликују се и радарски системи коришћени на различитим типовима бродова. Наиме, на систему SAAM уграђеном на фрегатама Французи користе радар Thales Héradklès (скраћено назван SAAM/FR), а Италијани Selex Empar (SAAM/IT). Тај други систем коришћен је на фрегатама Horizon (PAAMS/E), док су

Лансирно возило са осам ракећа система SAMP/T на салону Le Bourge

Британци за своје разараче класе Daring искористили нешто способнији систем BAe Systems SAMPSON (PAAMS/S).

Може се рећи да су различити ко-рисници применили различите радарске системе са активним електронским скенирањем, већ у складу са сопственим специфичностима. Французи су се одлучили за нешто скромнију радарску опрему својих бродова, јер располажу снаж-ном ваздухопловном компонентом у

виду морнаричких вишенаменских бор-бених авиона типа Rafale, Италијани су ограничени на мање способне Harrier-e II, док су их Британци пре неколико годи-на потпуно повукли из употребе са једи-ног преосталог носача авиона Illustrious. Интересантно је да ће и Французи и Ита-лијани с једне, и Британци са друге стра-не, на својим бродовима класа Horizon, односно Daring, користити исти осма-трачки радар великог домета Thales/Se-lex S-1850M.

СИСТЕМ PIF-PAF

Можда најубедљивију каракте-ристику тих ракета представљају ма-неварске одлике, односно начин њи-ховог постизања. Aster 15 може да по-стигне G-оптерећење од 50, а бржа Aster 30 и 62 G. Оно што је пионир-ско решење јесте корекција путање путем бочних ракетних ракетних мо-тора, распоређених по тежишту ра-кете, којим се постиже додатних 12 G латералног убрзања. Тај систем се скраћено назива PIF-PAF (Pilotage In-duit en Force – Pilotage Aérodynamique en Force). Систем обезбеђује смање-ње оптерећења тела ракете, тако да се избегава лом тела, а уз то не утиче се негативно на аеродинамичне ка-рактеристике, односно губитак брзи-не и кинетичке енергије ракете.

Ракете – подвиг инжењерства

Ракете које се користе у оквиру овог система, Aster 15 и 30, представљају пра-ви драгуљ и подвиг инжењерства. Aster 15 је ракета средњег домета – хоризон-тални домет износи од 1,7 до више од 30 километара, а вертикални до 13. Преч-ник ракете је 180 mm, дужина 4,2 m, а ма-са 310 килограма. Максимална брзина је три Ма, а маса бојеве главе са усмереним дејством је 15 kg (а опремљена је близин-ским упаљачем). Исту бојеву главу има и већа ракета Aster 30, која је опремљена снажнијим стартним мотором, тако да је постигнут већи домет. Хоризонтални до-мет те варијанте је од три до 120 km, а вертикални 20 километара.

Тај вишеструко већи домет постиже се ракетом чија је укупна дужина већа

за свега 0,7 m и маса је већа за 140 kg (4,9 m и 450 kg), а основни разлог јесте већа максимална брзина од 4,5 Ма. По-стићи домет од 120 km ракетом масе 450 kg је прави подвиг, поготово ако се зна да Aster 30 не располаже набој-но-млазним мотором већ само ракет-ним на чврсто гориво. Примера ради, изванредна америчка ракета Standard SM-2MR, дугогодишњи ослонац аме-ричке РМ, има масу 621 kg, пречник 340 mm и дужину од 4,72 m и хоризон-тални домет 74 km, док сличан руски си-стем „штиљ-1” има масу ракете 721 kg, пречник 400 mm, дужину 5,55 m и ма-ксимални домет 32 km по даљини и 15 km по висини.

Ракете су опремљене активним ра-дарским системом самонавођења. Сам трагач припада фамилији трагача који су први пут употребљени на француској ракети ваздух–ваздух средњег домета Mica-RF, а искоришћен је и на најнови-јој европској ракети ваздух–ваздух ве-ликог домета Meteor. Meteor ће, када буде уведена у оперативну употребу, бити једно од најнапреднијих оружја те врсте на свету, а представља ослонац тзв. еуроканарда, односно европских

Aster 30 испљена из којненог лансера у оквиру система SAMP/T.

вишенаменских борбених авиона са канард конфигурацијом – Rafale, EF2000 и Gripen. То довољно говори о квалитету овог можда не јефтиног, али у сваком случају најбезбеднијег решења по лансер и посаду.

Поред основних варијанти, које су тек уведене у оперативну употребу, појавила се већ и побољшана верзија ракете великог домета, под ознаком Aster 30 Block 1. Ова ракета има могућност да поред циљева по којима може да дејствује основна верзија ракете, дејствује и по балистичким ракетама домета до 300 km, где спадају најчешће коришћене ракете којима располажу „проблематичне земље Трећег света”, попут серије ракета P-11/17-300 (SS-1 Scud). То ракету Aster 30 Block 1 чини првом европском ракетом (осим руских) са таквим могућностима.

Унапређена варијанта

Интензивно се ради и на унапређеној варијанти ракете Aster 30 Block 1 – Aster 30 Block 2. Она ће бити специјализована за дејство по балистичким ракетама, али не само кратког, већ и средњег домета (рецимо иранских Shahab-3). Наравно, предвиђена је могућност лансирања из идентичних лансера,

МАНЕВАРСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Према објављеним подацима, ракете Aster имају изванредне маневарске карактеристике – демонстрирани су заокрети под правим углом и високим G-оптерећењима, какви нису могући са класичним методама управљања преко аеродинамичних површина, па чак и векторисаним потиском. Коначно, системом PIF-PAF повећава се тачност погађања, тако да је омогућено смањење масе бојеве главе. Управо та два ефекта – систем латералног убрзања и повећање прецизности, односно смањење масе бојеве главе, имају директан утицај на постизање високих перформанси за релативно мале габарите.

било је речно-копненим или бродским вертикалним лансерима.

Посебно треба истаћи да ће ракета Aster 30 Block 2 имати могућност дејства против последње генерације маневришућих балистичких ракета, попут руских „искандер-М”, које се сматрају проблематичним циљевима за класичне антибалистичке ракете. Управо „искандер” представља руски одговор на распоређивање америчког система THAAD. С обзиром на ендаоатмосферско дејство по надлазећим балистичким ракетама, ракете Aster 30 Block 2 могле би да подрже и штите THAAD од претњи као што су ракете „искандер”. „Срце” нове ракете је кинетички пројектил за директно деј-

ство по балистичкој ракети, према принципу „hit-to-kill”.

Кинетички пројектил је аутономан и опремљен је сопственим системом за ИЦ навођење и управљање (систем DACS – Diverted Attitude Control System). ИЦ систем је највероватније са фокусном главом за самонавођење. ИЦ системи овог типа учинили су значајан напредак последњих десетак година и временом су постали незамењив „алат” за обезбеђење детекције противничких средстава у ваздуху, земљи и на копну. Познат је

пример америчког вишенаменског борбеног авиона F-35 који је помоћу уређаја AN/AAQ-37 (DAS – Distributed Aperture System) детектовао лансирање балистичке ракете са невероватне удаљености од 1.200 километара! Посебна предност у односу на радар јесте знатно теже смањење ИЦ него радарског одраза. Поред система за навођење, кинетички пројектил је опремљен и системом за управљање, познатим као DACS (Diverted Attitude Control System).

Када буде уведена у оперативну употребу, Aster 30 Block 2 ће представљати сегмент НАТО и европске противракетне одбране. Није искључено да ће она према својим перформансама бити

Приказ дејства копног система SAMP/T

на нивоу потенцијала који пружа руски С-400 и израелски Arrow 2. Међутим, треба нагласити да ће Aster 30 Block 2 имати знатно веће могућности обарања циљева који маневришу, а уз то, борбени комплет возила, односно брода, може бити далеко већи у односу на конкуренте. Управо могућност лансирања са бродова пружа изванредне могућности, које би се у перспективи могле искористити за дејство по балистичким ракетама у фази пењања, када су релативно споре и рањиве, а што опет, већина конкурената нема, осим америчких Standard SM-3.

Треба знати да је конструкторима на располагању и дубљи силос типа SYLVER A-70, иначе прилагођен за лансирање и крстарелих ракета SCALP Navale, тако да не треба да чуди уколико се они определе да развију продужену варијанту ракете још већег домета у односу на постојеће, која би имала способност да по балистичким ракетама дејствује изван атмосфере, као Standard SM-3 и THAAD.

Тестирања

Иако ракете Aster никад нису употребљене у борбеним условима, не треба сумњати да су испитивања извршена врло темељно, с обзиром на обимност пројекта, број земаља које су у њему ангажоване и потпуно нове технологије које су на њој примењене. До сада је извршен велики број успешних тестова, који су показали ефикасност и, још важније, прецизност тих ракета.

Испитивања копненог система SAMP/T успешно су окончана 2010. године, коначним тестом варијанте Aster 30 Block 1, где је успешно оборен циљ који је симулирао балистичку ракету малог домета. То је први пример да је једна европска ракета (осим руске) обавила такав тест. Такође, занимљив је тест из децембра 2008, када је француско РВ испитало дејство ракете Aster 30 по брзом нисколетећем циљу који изводи нагле маневре избегавања. Тест је био успешан, а остварен је директан погодак у циљ.

Први опит система SAAM/FR извршен је 1999. године са експерименталног брода Ile d'Oléron, где је ракета

Aster 30 у лећу

МОГУЋНОСТИ

Када буде уведена у оперативну употребу, Aster 30 Block 2 ће представљати сегмент НАТО и европске противракетне одбране. Није искључено да ће она према својим перформансама бити на нивоу потенцијала који пружа руски С-400 и израелски Arrow 2. Међутим, треба нагласити да ће Aster 30 Block 2 имати знатно веће могућности обарања циљева који маневришу, а уз то борбени комплет возила, односно брода, може бити далеко већи у односу на конкуренте.

остварила директан погодак у нисколетећу мету која симулира противбродску ракету која маневрише. Након тога, ракете Aster 15 постављене су на носач авиона Charles de Gaulle. Октобра 2002. са овог брода испалена је ракета Aster 15 у сусретном курсу са летећом метом, која је симулирала надолазећу нисколетећу противбродску ракету. SAAM/IT је први пут тестирана новембра 2001. са италијанског брода Carabiniere, а након серије тестова Италијани су тај систем први пут уградиле на сопствени носач авиона Conti di Cavour.

Бројни тестови ракета Aster 30 извршени су 2005, када је симулирана заштита пријатељског брода од нисколетеће противбродске ракете, која изводи оштар заокрет од 90 степен. Такође, тестирано је дејство против две противбродске ракете, где је доказана могућност раздвајања циљева од стране трагача. Систем PAAMS са радарским системом EMPAR први пут је тестиран маја 2006. на полигону CELM, са италијанског брода Carabiniere, при чему је ракета остварила директан погодак у мету. Најозбиљнија тестирања обављена су јуна 2010. у Средоземном мору, са италијанске фрегате Andrea Doria, француске Forbin и британске барже Longbow.

Програм је предвиђао серију тестова од мање ка више сложеним, где је последњи, најсложенији, подразумевао испаливање салве ракета Aster 30 испалене на циљ, који симулира нисколетећу противбродску ракету која изводи нагле терминалне маневре. Последњи тест, из 2012, подразумевао је симулацију нисколетеће надзвучне противбродске ракете. Коришћена је америчка летећа мета GQM-163A Coyote, која је успешно уништена дејством ракете Aster 30 са француске фрегате Forbin класе Hoziron.

Ракетни систем Aster је данас најуниверзалнији и технолошки најнапреднији систем те врсте на свету. Међутим, упркос успешности на тестирањима, прави тест неког средства јесу ратна дешавања. Остаје нада да се прича о Aster-у и другим средствима ипак заврши на теоретским разматрањима, а да свој пун потенцијал не морају да покажују у рату. ■

Др Себастиан БАЛОШ

Тактичко возило гавијал плус

КРОКОДИЛ ИЗ РЕКЕ ФУЛДЕ

У немачким рекама, наравно, не живе крокодили, али се у граду Каселу, на реци Фулди, производи занимљиво тактичко возило названо по азијском крокодилу – гавијалу, које, уз све остало, „говори“ са француским нагласком.

Ново време донело је нове претње – безбедност угрожавају тероризам, организовани криминал, регионалне кризе и дејства у асиметричним конфликтима. Из тих разлога и пред возила су постављени нови задаци. Из француске 11. падобранске бригаде дошао је захтев за новим оклопним возилом, које би преузело задатке „пежоа“ Р-4, што је у ствари лицензно произве-

дени „мерцедес/пху G-класе“, са „Пежовим“ дизел и бензинским моторима и трансмисијом. Конструисања новог возила, између осталих, прихватила се и мала компанија „Оверлан“ (Société Nouvelle des Automobiles Auverland).

Новајлији је најпре додељена ознака А4, а потом PVP, што је скраћеница од „Petit Vehicule Protégé“ – мало заштићено возило. Већ јуна 2002, на сајму војне опреме Eurosatory, јавности су приказани ње-

гови први примерци, пројектовани тако да испуне захтеве француске армије, са „Дајмлеровим“ петоцилиндричним мотором снаге 115 kW (156 КС) и оклопљеном каросеријом. Координатор пројекта Ерик Ерве навео је читав низ задатака које би PVP требало да испуњава – патролирање, пратња, извиђање, контрола простора, веза, превоз људства и опреме...

Француско порекло

Француска армија је на тешком терену на планини Ванту, на југу земље, паралелно испитивала неколико модела возила, међу којима и одавно етаблираног „панара“, али је на крају најбоље оцењен управо „Оверланов“ PVP. Током 2004. француски Генерални директорат за наоружање (DGA) потписао је са „Оверланом“ уговор вредан 40 милиона евра за започињање производње и испоруку првих 314 возила PVP, чиме се отворила перспектива за даље наруџбине из Француске и из иностранства. Наводи се да је управо потписивање тог уговора разлог због кога је у априлу 2005. аутомобилска корпорација „Пежо-Ситроен“ компанију „Панар“, познатог произвођача војних возила, продала „Оверлану“.

С обзиром на то да је „Панар“ познатији бренд, нова, обједињена компанија од 30. децембра 2005. носи назив „Panhard General Défense“, а производња PVP организована је у две производна погона – у граду Сен-Жермен-Лавал израђују се шасија и каросерија, док се возило склапа у граду Марол-ен-Урипо.

Оригинални уговор предвиђао је испоруку око 200 PVP годишње, да би од

2009. тај број порастао на 300 возила годишње, па иако је економска криза изменила динамику испорука, он се није доводио у питање.

Лако до новитета

Конструкција PVP је конзервативна – на класичну шасију са крутим погонским мостовима постављена је оклопљена каросерија са кабином запремине 4,5 m³. Заштиту обезбеђују челични и алуминијумски панели каросерије, чија дебљина варира од 6 до 10 милиметара. Они пружају II степен балистичке заштите по стандарду STANAG 4569, док је противминска заштита ограничена само на противпешадијске мине. Уграђен је проверени четвороцилиндрични турбо-дизел мотор „Ивеко“ из серије 8140, који се уграђује у још неколико војних возила – „Santana Anibal“, „Norland“ APC, AMZ Kutno „Dzik“ 2...

Мотор је упарен са ZF-овим аутоматским мењачем, који снагу преноси на сва четири точка. Маса PVP је око пет тона, а носивост не прелази једну. Његова аутономија је око 800 km, али му се радијус дејства може повећати на рачун чињенице да се може преносити транспортним хеликоптерима и авионима.

На PVP се може поставити оружана станица са оружјем до калибра 12,7 mm, а посебно је интересантна компактна оружана станица WASP, настала у сарадњи „Панара“ и „Сажема“ („Sagem Défense Sécurité“), у чијем су конструисању узета у обзир искуства из међународних војних мисија у којим учествује француска армија. Спој митраљеза и опто-електронике настале током развоја борбеног система за француског војника будућности – FELIN, знатно је повећао ватрену моћ PVP-а и његову шансу за преживљавање у конфликтним зонама. Управо таквом оружаном станицом требало би да буде опремљено стотинак PVP који ће бити послати у Авганистан.

Осим француске армије, где је њихов број нарастао безмало до 1.000, PVP има своје место и у француској жандармерији, а по неколико примерака се нашло у Чилеу и Тогоу, са реалном могућношћу да се листа купаца и обими испоручених возила значајно прошире. Рачу-

ница је проста: за око 175.000 евра, што је цена којом се спекулише, добија се возило које је боље оклопљено од старијег „Панаровог“ са сличним задацима – VBL.

ОБЈЕДИЊАВАЊЕ

„Рајнметал“ (Rheinmetall AG), произвођач оружја и војних возила, и „MAN“ (MAN Nutzfahrzeuge AG), произвођач камиона, започели су у пролеће 2009. напорне преговоре о обједињавању својих капацитета који производе војна возила точкаше. Преговори су трајали до 12. јануара 2010. године. Договорено је да „Рајнметал“ има 51 одсто, а MAN 49 одсто удела у власништву нове компаније и да њено седиште буде у Минхену.

Представници компаније изјављивали су да је циљ обједињавања да клијентима пруже комплетнију понуду, комбинујући „Рајнметалова“ тактичка возила са MAN-овим возилима, која су више оријентисана на логистичке задатке, што би за резултат требало да има пораст обима продаје.

Уједињавање две компаније, тачније спајање одељења за продају војних возила точкаша под именом нове компаније „Rheinmetall MAN Military Vehicles GmbH“ – „RMMV“, одиграло се у две фазе. Први корак било је преузимање одговорности за пласман до тада произвођених возила на светским тржиштима. У другом кораку ујединиће се производни капацитети Рајнметалове фабрике у немачком Каселу и MAN-ове у Бечу. У првој фази „RMMV“ ће имати око 370 запослених, да би са финализацијом друге фазе број запослених порастао на око 1.300. Годишњи приход требало би да буде већи од милијарду евра.

Када су у „Панару“ схватили да концепт PVP има места за унапређења, развијене су нове варијанте. Током прошле године јавност је имала прилику да види

PVP транспортер, са комфорнијом, 15 cm вишом кабином. Ту је продужена варијанта масе 12 t, унутрашње запремине кабине 11 m³ и чак десет седишта, која је оправдано добила ознаку PVP XL (Extra Large – екстра велики). За ову варијанту возила заинтересовала се француска жандармерија, јер би требало да преузме задатке старог VBG-а.

На крају, варијанта која нас највише интересује, а која представља средину између PVP и PVP XL, јесте PVP HD (Heavy Duty – за тешке услове експлоатације). У односу на базни модел PVP, са којим дели платформу, редизајнирана је и продужена кабина, повећана маса, носивост и уграђен је снажнији мотор.

„Панар“ PVP француске жандармерије

Интересанан геџал: на насловној сџрани „Rajmetal MAN“-овог каталога за „гавиал плус“ нашла се уџраво ова фотџографија „ранара“ PVP „Heavy Duty“ са чијег је носа накнадно реџуширањем несџала плочица са називом француског проузвођача. По свему осџалом, PVP „Heavy Duty“ је „гавиал плус“

Немачко прилагођавање

С обзиром на то да у свом производном програму није имао возило такве класе, за PVP се убрзо после његовог појављивања заинтересовао немачки „Рајнметал“. Купљена је лиценца од Француза и према пракси те фирме да својим возилима даје имена по некој животињи, названо је „гавиал“ (по азијском крокодилу уске и дуге вилице).

У свим публикацијама може се прочитати готово иста формулација – да је „гавиал“ настао у сарадњи са француском „Панаром“, кога је „Рајнметал“ прилагодио захтевима немачке армије. Ако би се судило на основу оскудних података који су до сада објављени у јавности, није далеко од истине закључак да се то прилагођавање, осим додавања још пар врата, своди на замену налепница са натписима на француском језику онима написаним на немачком. Можда о обиму „прилагођавања“ довољно говори и фотографија са насловне стране каталога „Рајнметал MAN“ за „гавиал плус“ (читај „Панар“ PVP Heavy Duty), са које је, са предњег краја возила, уз помоћ „Фотошопа“, уклоњена плочица са натписом „Панар“.

Практична задња вратица воде у задњи део кабине џравилног квадрантног облика, где су џо џоу и бочним сџранама џосџављени универзални носачи за различитиу оџрему

Већ априла 2006. „Рајнметал“ је послао возило на испитивања за тендер који је расписао „Бундесвер“. Ипак, тендер је добила унапређена варијанта „Мерцедеса“ G-класе – „енок“. Како је према одредбама уговора о лиценци између „Панара“ и „Рајнметала“ немачкој страни дозвољена продаја и изван граница Немачке, „гавиал“ је иностраним купцима попуњен већ наредне године, на изложби

оружја и војне опреме IDEX-2007 одржаном у Абу Дабију.

На прошлогодишњем сајму наоружања и војне опреме „Партнер 2011“ одржаном у Београду, обједињена компанија RMMV представила је модел – „гавиал плус“. Као што је раније поменуто, то је „Панар“ PVP Heavy Duty, који је, као и претходни модел, такође прошао кроз сличан процес „прилагођавања“.

„Гавиал плус“, развијен за војне потребе уз употребу широко доступних комерцијалних компоненти (тзв. commercial off-the-shelf – COTS), уобичајено је конструкције шасије од кутијастих профила са попречним ојачањима, крутих мостова, мотора, трансмисије, система за ослањање точкова. То је имало за последицу да његова цена остане релативно ниска. У RMMV-у сматрају да би доступност њихове и подршка партнера укључених у производњу новог возила било где у свету могао да буде одлучујући критеријум за куповину „гавиал плуса“.

Рационална конструкција

„Гавиал плус“ има димензије малотонажног доставног возила – дуго је 4,86, широко 2,54, високо 2,26 m, а унутрашња запремина кабине је 6,5 m³. База возила је 3,20 m, ширина колотрага 2,19, а пречник заокрета 16 метара. Маса возила је порасла на 5,5 t, његова носивост на две тоне, а постоји резерва око тога да се оно без последица претовари са додатних пар стотина килограма. Због повећане масе и носивости, систем за ослањање точкова „гавиал плуса“, уместо спиралних опруга стандардног „гавиала“, добио је ваздушне јастуке. Ако ни толика носивост није довољна, на задњем крају „гавиала плус“ лако и брзо може се поставити кука за вучу приколица.

„Гавиал плус“ је довољно лак и може да се транспортује хеликоптерима какви су „Sikorsky“ CH-53E „Super Stallion“, „Boeing“ CH-47 „Chinook“, Ми-26 и авионица „Lockheed“ C-130 „Hercules“, „Transall“ C-160, нови „Airbus“ A 400 M и „антонов“ Ан-70.

То возило има оклопљену каросерију од заварених челичних панела и преко њих постављених алуминијумских панела фиксираних вијцима, прозоре и ветро-

бран од балистичког стакла дебљине 12 центиметара.

Без обзира што се приликом конструисања настојало да маса буде што мања, заштита кабине и моторног одсека задовољава III степен балистичке заштите према стандарду STANAG 4569. Многими који су се нашли испред „гавиала плус“ пала је у очи решетка испред хладњака мотора. Израђена је од челичне плоче кроз коју је прорезано неколико широких отвора, што на први поглед не обезбеђује декларисани степен заштите хладњака и самог мотора.

Закошени доњи делови бочних страница каросерије, између предње и задње осовине, сигуран су знак да је унапређена противминска заштита – „гавиал плус“ задовољава II степен противминске заштите по стандарду STANAG 4569. С тим у вези треба поменути и то да су блатобрани на возилу (обојени црном бојом) израђени од пластичне масе, која се релативно лако ломи. То је урађено због тога да би, после активирања мине, ударни талас који се одбије од каросерије поломио пластичне блатобране, тј. наишао на што мање препрека и тиме смањио ризик за оне који се налазе унутар кабине. Због тога су и ногоступи на боковима, који олакшавају улазак у возило, веома једноставне и „прозрачне“ конструкције.

Проверена механика

У „гавиал плус“ уграђена је варијанта у пракси провереног „Ивековог“ F1C четвороцилиндричног „common rail“ дизел мотора, радне запремине 2.998 cm³, са четири вентила по цилиндру, турбо-пуњачем променљиве геометрије и међухладњаком ваздуха. Он даје 140 kW (190 КС) при 3.700 и 410 Nm обртног момента при 1.800 обртаја коленастог вратила у минути. Наравно, мотор је произведен у Италији, у фабрици „Iveco Sofim“ из Фође.

На италијански мотор наставља се немачки аутоматски мењач из чувене фабрике „ZF“ из Фридрихсхафена. „RMMV“ у свом каталогу, осим имена произвођача, наводи само то да је он са четири степена преноса, па се може претпоставити да је реч о моделу мењача 4 HP 220.

Ипак, недоумицу ствара улазни

ЗА ВОЈНУ УПОТРЕБУ

„Гавиал плус“, развијен за војне потребе уз употребу широко доступних комерцијалних компоненти (тзв. commercial off-the-shelf – COTS), уобичајене је конструкције шасије од кутијастих профила са попречним ојачањима, крутих мостова, мотора, трансмисије, система за ослањање точкова. То је имало за последицу да његова цена остане релативно ниска. У RMMV-у сматрају да би доступност њихове и подршка партнера укључених у производњу новог возила било где у свету, могао да буде одлучујући критеријум за куповину „гавиал плуса“.

обртни моменат са којим тај мењач може да се избори. Фабрика декларише да је то 350 Nm, што је мање од обртног момента кога даје мотор. Наиме, „ивеко“ LMV M-65, у кога је уграђен исти F1C мотор, има такође ZF-ов аутоматски мењач, али модел са шест степени преноса 6 HP 260 који, по подацима произвођача, може да се избори са 600 Nm улазног обртног момента, па се све цифре уклапају. Чини се да ће нам детаљи о трансмисији „гавиала плус“, барем за сада, остати непознати. Декларисана је максимална брзина од 120 km/h, а постоје непотврђени подаци да се она, због безбедности, може електронски ограничити на 100 km/h.

У зависности од услова пута, возач може да бира хоће ли погон бити само на задње или на сва четири точка, с тим што је у задњем мосту уграђен самоблокирајући диференцијал. „Гавиал плус“ је „обувиен“ у „Мишленове“ готово стандардне пнеуматике за западна борбена возила точкаше, димензија 335/80R20. На наплатцима су постављени „ран-флет“ улошци „Hutchinson“ VFI, који омогућују возилу да настави кретање и после пуцања пнеуматика. За заустављање се брину диск-кочнице на свим точковима, код којих је систем против блокирања точкова при кочењу део стандардне опреме.

Клиренс возила је 37 cm, што ако се узме у обзир да су употребљени класични крути мостови са масивним кућиштина диференцијала јесте веома добар резултат. Због кратких препуста, прилазни

угао каросерије „гавиала плус“ је 83°, док је силазни безмало двоструко мањи – 45°. Возило може да савлада уздужни нагиб до 60 %, попречни до 30 %, а без претходних припрема водени газ од 0,6 метра. Све то требало би да буде довољно да обезбеди добру проходност по тешком терену, али ако ни то није довољно, постоји још пар „трикова из рукава“ који долазе у пакету додатне опреме – електрично витло и централна регулација притиска у пнеуматичима.

Просечна потрошња горива на путу је око 17 литара на 100 km, што уз резервоар запремина 130 l, „гавиалу плус“ обезбеђује аутономију од око 750 километара.

Прилагодљива кабина

При првом контакту са ентеријером „гавиала плус“ одмах се уочава да нема сувишних детаља и да је све направљено за најтеже услове експлоатације. Испред возача је неопходни минимум инструментата, туце светлосних индикатора и прекидача, а блок са ручицом аутоматског мењача и електро-прекидачима за укључивање погона и на све точкове и блокирање диференцијала, налази се десно до

Пет широких врати „гавиал плуса“ и ногоступи улазак и излазак његове посаде

На вратима је лако заштити два слоја „гавиал плусовог“ оклопа, као и дебљину балистичких стакала

управљача, који је позајмљен од „Ранара“ без икаквог прилагођавања.

С обзиром на то да „гавиал плус“ има прозоре од балистичког стакла, који се не могу спуштати нити померати у страну, за одржавање температуре унутар возила у прихватљивим оквирима уграђен је и

са неклизајућом површином обезбеђују лак

Решење доказано током више деценија: задњи крући мост са монолитним кућиштем диференцијала. Једино диск кочице и ваздушни јастуци одају да се ради о новијој конструкцији.

Сирђански ентеријер и минимум неопходних инструмената и индикатора на инструмент-табли

систем за климатизацију. Због непомичних стакала, спољашњи ретровизори су са даљинским подешавањем и грејачима који спречавају њихово замагљивање.

Осим четворо врата на бочовима, возило има и велика пета врата позади, за лакши утовар терета или опреме. Унутрашња запремина кабине је 6,6 m³ и у њој се, поред возача, у транспортној конфигурацији може превозити још седам особа. Пространи ентеријер и већ у основној верзији уграђени носачи омогућавају уградњу опреме потребне за обављање најразличитијих задатака, што практично значи да се од „гавиала плус“ може створити читаву породицу возила најразличитијих намена: командних, патролних, за контролу граница, за управљање беспилотним летелицама, за АБХ извиђање, санитарских, транспортних...

Немци тврде да је „гавиал плус“ идеална платформа за мултисензорску осматрачку справу ВАА (Beobachtungs und Aufklärungsausstattung – осматрање и извиђање), коју производи „Рајнметалова“ дивизија „Rheinmetall Defence Electronics“. Та осматрачка справа, између

осталог, садржи и термалну камеру „Saphir“, дневну камеру високе резолуције и ласерски даљиномер. Са осматрачком справом интегрисан је и тзв. С3И систем (Command, Control, Communications and Information System – командни, контролни, комуникациони и информациони систем). Такав систем може да наводи артиљеријску ватру, надгледа кретање трупа на бојишту, идентификује и захвата непокретне,

покретне и нисколетеће циљеве у свим временским условима, дању и ноћу, на даљинама до 20 km, а резултати мерења и место детектованих циљева појављују се на дисплеју уређаја у реалном времену.

У основној варијанти „гавиала плус“, на крову постоји кружни отвор и постављен је обртни прстен оружане станице са носачем за постављање митраљеза калибра 5,56 и 7,62 mm, аутоматског бацача граната калибра 40 mm, а из RMMV-а уверавају да се на возило може поставити и даљински управљана оружана станица, а и сва друга специфична решења која се налазе у производним програму „Рајнметала“, чија је уградња технички могућа.

Са списка додатне опреме која се посебно наручује треба издвојити и интегрисану АБХ заштиту, димне кутије, па и ситнице какве су камера за ход уназад, интерфон, систем за глобално позиционирање, електрични конектори са различитим напонима.

По свему судећи, „Панар“ је нашао добар начин да од склопова доступних на цивилном тржишту изради оклопено возило које може да се избори са савременим безбедносним изазовима. Исто тако, RMMV је препознао потенцијал таквог возила и уврстио га је у свој производни програм.

Међутим, „гавиал плус“ се појавио на већ засићеном тржишту, па му је маневарски простор знатно смањен. Остаје да се види да ли ће потенцијални купци наћи своју рачуницу и за своје војне и полицијске снаге куповати конзервативну конструкцију компоновану за задатке данашњег времена са знаком познатог произвођача. ■

Драган АВРАМОВ
Снимео Слободан МИХАЈЛОВИЋ

НАЈБОЉИ

ЕСКОРТНИ БРОД

Јединствена комбинација система и опреме омогућила је том броду да више од 40 година доминира светским морима и океанима. Иако данас фрегата полако препушта место савременом разарачу и по типу наоружања и могућности вођења великог броја мисија, ти бродови представљају понос морнарице САД и већег броја морнарица света, које их још имају у свом наоружању.

Оно што је „тигар“ био међу тенковима у Другом светском рату, то би у своје време, а можда и данас, могла да буде фрегата О. Н. Perry (Oliver Hazard Perry). Брод са ознаком FFG – 7 био је први у низу од 55 величанствених пловила направљених у тој класи. Пројектовани средином седамдесетих година, замишљени су као јефтине платформе у улози брода опште намене, који је требало да замене разараче заостале из Другог светског рата и своје претходнике, класу фрегата Knox (FF – 1052).

Операције које је тај брод требало да обавља биле су, између осталог, и заштита десантним трупима приликом превоза и искрцавања, пратња и заштита групама бродова који снабдевају флоте, али и ескортирање конвоја трговачких

бродова и њихова заштити од подморница. Фрегата се ускоро наметнула и као брод намењен ударним групама површинских ратних бродова и ударним групама носача авиона.

Борбена жилавост

Оно што је овај брод уврстило међу посебне, а таквих је мало, јесте његова борбена жилавост, односно могућност преживљавања у борбеним околностима. Рећи за брод да има могућност преживљавања мало је претерано, јер се тако нешто може рећи само за војника, али су ти бродови претрпели два напада смртоносним оружјем а да при томе нису потонули.

Први напад догодио се током ирачко-иранског рата, 17. маја 1987. године, када су ирачки ратни авиони грешком напали амерички брод, заменивши га за

ирански и притом на њега испалили два противбродска пројектила Exocet.

Та чувена француска противбродска ракета стекла је славу у време тзв. Фокландског рата, односно сукоба између Велике Британије и Аргентине око Фокландских острва (Малвинска острва, како их називају Аргентинци). У сукобу између британске и аргентинске морнарице, који је трајао од 2. априла до 14. јуна 1982, француске противбродске ракете одиграле су значајну улогу у потапању – оштећивању неколико британских бродова. Најпознатије „жртве” тог ракетног система јесу разарач HMS Sheffield и трговачки брод Atlantic Conveyor, који су потопљени, те разарач HMS Glamorgan, који је оштећен.

За разлику од британских бродова који су „подлегли” нападу противбродских ракета Exocet, америчка фрегата USS Stark преживела је напад. Када је поправљена, враћена је поново у састав америчке ратне морнарице. Други брод из те класе, USS Samuel B. Roberts, оштећен је морском мином 14. априла 1988. и такође, после поправке, поново враћен у оперативну употребу у америчку флоту.

Са америчке тачке гледишта оштећења на броду била су знатна с обзиром на то да су настала услед дејства запаљеног ракетног горива, а не бојеве главе која није експлодирала. Због тога су извршене одређене модификације на трупу, пре свега у противпожарној заштити и системима за процену оштећења на броду. То је резултирало новом опремом,

КРАТКА И ДУГА ВЕРЗИЈА

Ти бродови грађени су у две серије – такозвана „кратка” и „дуга” верзија. Иако су се разликовали у два метра дужине, то се одразило на могућност крцања различитих противподморничких хеликоптера. Укупно је изграђено 24 брода као „кратка” (Flight I), односно 31 брод као „дугачак” (Flight III). Кратки су превозили противподморнички хеликоптер SH-2 Seasprite LAMPS I, а дужи тип хеликоптер класе SH-60 Seahawk LAMPS III.

али и доктрином у борби против пожара насталих као последица сагоревања неискоришћеног ракетног горива (секундарни пожари).

У морнарицама света

Наоружање брода било је, ако ништа друго, неуобичајено за остала пловила грађена у то време. На прамцу је био једноструки лансер са којег су се испаливале противбродске и противавионске ракете. Магацин је могао да прими 40 ракета, а у већини америчких часопи-

НАОРУЖАЊЕ

Овај тип брода представља најбољи ескортни брод на свету. Њега краси одређена јединственост у разноврсности операција које је могао да извршава у време када је изграђен и за наоружање којим је био опремљен. Наоружан са два противподморничка хеликоптера, брод је добио могућност да симултано напада више подморница у исто време или да једну подморницу напада са више страна.

С обзиром на то да се магацин са ракетама налазио у трупу брода, могло се рећи да поседује стелт карактеристике. То значи да је брод могао да има само четири противбродске ракете, како обично тврдило у различитим изворима, до 12, како су објављивали неки шпански извори за своје јединице. Али, у одређеним

околностима, могло би се закључити да је могао бити наоружан и много већим бројем противбродских ракета. То би му дало офанзивни карактер, који се опет не би видео.

Да ствар буде још озбиљнија, укрцани хеликоптери могли су се опремити и противбродским ракетама, што би онда дало нову димензију у противбродским могућностима целог система (брод плус два хеликоптера).

Хеликоптери SH-60 Seahawk LAMPS III наоружавају се по потреби различитим системима. У условима борбе против подморница наоружани су са три торпеда Mk 46 или Mk 50, док се за потребе противбродске борбе могу наоружати једним противбродским пројектилом Penguin Mk 2 Mod 7.

Лансирање ракете „харпун” са аустралијског брода

са стајао је податак да је типичан распоред био 4+36 (четири противбродске и 36 противавионских ракете). Тај број није јединствен за све ракетне фрегате класе O. H. Perry које се налазе у саставу неколико морнарица света.

Шпанци су за своје потребе изградиле серију од шест бродова класе Santa Maria. На бродовима грађеним у властитим бродоградилштима уместо шесточевног Phalanx топа уграђен је домаћи систем Meroka – топ са 12 цеви 20 mm, коришћењем 12 топова Oerlikon 20 mm/120 у два реда по шест цеви.

Ратна морнарица САД је средином двехиљадите године повукла из оперативне употребе противавионску ракету

Standard SM-1MR, као превазиђену, јер је ограничена на противавионску употребу, а није дорасла савременим противбродским ракетама, које имају способност лета на малој висини и променљиве трајекторије током лета. С обзиром на то да је оцењено да би пренаоружавање модернијом верзијом те ракете било прескупо, бродови су остали без своје ракетне компоненте, јер су заједно са противавионским уклоњене и противбродске ракете. Одмах потом већина тих бродова предата је на коришћење савезничким морнарицама, док је један број повучен у резервну флоту (Naval Reserve Force).

Ратна морнарица Аустралије започела је веома скупу фазу модернизације тих бродова (Adelaide класа). Најновијом модификацијом на прамцу додат је осмоцевни лансер Mk 41 VLS за 24 противавионске ракете Evolved Sea Sparrow (ECCM). Затим је је брод пренаоружан савременијом верзијом ракете Standard, у верзији SM-2, а додати су и савременији радар и сонар.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

– посада.....	200 чланова
– депласман.....	4.100 t (пун)
– дужина.....	136, 138 (дуга верзија) m
– ширина.....	13,7 m
– газ.....	6,7 m
– погон.....	две гасне турбине GE LM 2500 (41000 hp/30,59 MW) које покрећу један пропелер променљивог корака, два помоћна пропелера за маневрисање снаге 650 hp (484 kW)
– брзина.....	29 чворова
– домет.....	4.500 Nm при брзини од 20 чворова
– радари за ваздушно/површинско осматрање.....	SPS-49/SPS-55
– сонари.....	CQC 56 уграђен у труп за активно тражење и напад и CQP 19 вучни пасивни сонар
– наоружање.....	један лансер Mk-13 за ракете Standard/Harpoon (у неамеричким морнарицама), један топ ОТО Melera од 76/62 mm Mk 75 (брзине гађања 85 граната у минути), домета 16/12 km (по површинским/ваздушним циљевима), један Mk Vulcan Phalanx CIWS шестоцевни топ од 20 mm за противракетну одбрану, два троцевна лансера за противподморничка торпеда Mk 46 mod 5 домета 11 km, при брзини од 40 чворова, или Alliant/Westinghouse Mk 50 домета 15 km при брзини од 50 чворова (укупно 24 торпеда)
– систем за управљање ватром.....	Sperry Mk 92
– систем заштите	шестоцевни бацач мамаца SRBOC, противторпедна заштита систем Т-Мк 6 Fanfare/SLQ-25 Nixie, противракетном заштитом употреба система Mk 53 DLS Nulka, те систем за ометање SLQ-32(v)2.
– хеликоптери.....	два × SH-2 Seasprite LAMPS I/SH Seahawk LAMPS III

На шћанске бродове уграђен је домаћи сисџем Мероса

Турска ратна морнарица има осам фрегата такозване „кратке“ серије. На бродове ће бити уграђен систем ASIST за једноставнији и ефикаснији прихват хеликоптера, затим осмоћелијски лансер ракета Evolved Sea Sparrow на прамцу (идентичан оном на аустралијским фрегатама), те савременији радар и сонар.

Осам бродова Cheng Kung класе изграђено је у тајванским бродоградилштима. Тајвански бродови имају, поред једноструког лансера са 40 противавионских ракета и два четворострука лансера са осам противбродских ракета Hsiung Feng II или четири HF-2 и четири HF-3 суперсонична противбродска пројектила, те два топа од 40 mm/L70 Vofors.

Прича о овим сјајним бродовима не завршава се овде. Египат има четири јединице (Мубарак класа), Пакистан шест, а Пољска две. Бахреин од 1996. године има брод Sabha.

Иако је време таквих бродова прошло, сигурно је да ће они још дуго пловити светским морима и океанима. ■

Драшко ДУРКОВИЋ

ЗАШТИТА ОД ИСКРВАВЉЕЊА

Вројна истраживања и експерименти на животињама обављени су како би се дошло до савремених уређаја за спречавање искрвављења рањених на бојишту, посебно оних која доносе смрт за кратко време. Решење је нађено у подвескама које се надувају.

Један од најчешћих узрока смрти на бојишту јесте крварење, које се теже може спречити постојећим техникама и коришћењем прибора за прву помоћ, посебно кад је рањеник под непрекидном ватром противника и тешко му је прићи. Наиме, у свим војничким приборима за прву помоћ налазе се траке за стварање подвеске удова, које се користе у случају рањавања у делу неког виталног крвног суда. Подвеском се затегне екстремитет изнад ране и тако спречи обилно крварење. Због шока који доживљава савремени борац, који је најчешће превише удаљен од осталих војника па му је теже пружити такву помоћ, основни задатак медицинских и других војних стручњака је да унапреде технологију и делове прибора који ће то омогућити.

Иновације и пројекти

Бројне су иновације на подручју прве помоћи војницима у борби. Направљен је робот BEAR, који може и под пешадијском ватром да дође до рањеника и изнесе га на сигурно. Пројектују се егзоскелетна одела, која имају системе за заштиту од искрвављења, до најновијих додатака панцирном прслуку или војничким панталонама, који би требало аутоматски да спрече искрвављење. Робот BEAR најновија је иновација која има намену да помогне рањенику на бојишту. Сачињен је од гусеничног дела, трупа са удовима, којима може носити рањеника. Њиме се управља бежичном даљинском везом.

Егзоскелетно одело требало би да буде комплетан универзални биохемијски систем. Садржало би подсистеме за контролу метаболизма, који би на биохе-

мијски начин елиминисали негативне ефекте сагоревања масти. Други подсистем одржавао би и повећавао менталне способности борца и продужавао време одржавања војника у будном стању. Трећи би механички појачавао његову снагу и издржљивост. Следећи би га, задржавајући најзначајније особине заштитног прслука (панцира), штитио од пешадијске муниције и шрапнела.

Егзоскелет би, у ствари, био универзална шкољка која би омогућавала војнику да буде сам свој лекар. Помоћу подсистема контролисали би се бол и крварења, па би рањеник могао да остане у борби до 96 часова (став је из студије „Истрајност у борби“, из 2008, чији је иницијатор DARPA). Замисао се заснива на уграђивању преносних дијагностичких сензора у егзоуниформу, аутоматским завојима који стимулишу опоравак повређене коже електричним импулсима, подвескама које се аутоматски затежу око удова да спрече крварења.

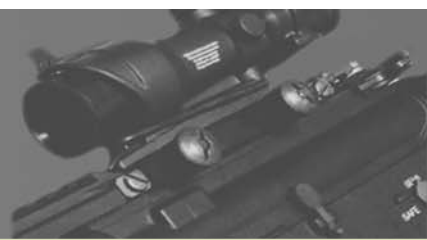
Док такво егзоскелетно одело не буде направљено, разрађују се и друге замисли. Најновија идеја је замењиви подвез

за надувавање уграђен у одећу војника. Тај део, назван Интегрисани систем Tour-nikuet (ITS), надувавањем би се обавио око препона и тако спречавао крварење у том делу тела. Четири дела таквог система налазила би се и у панталонама – по два за сваку ногу. Један би био испод колена, а други на горњем делу бутине. И војничка блуза имала би по две подвеске на надувавање на сваком рукаву – једну испод лакта, а другу испод рамена. Ако би војник био погођен испод колена, надувала би се подвеска која би спречавала крварење у том делу тела. Исто би било и за погодак у горњи део ноге или неки део руке.

Постоје варијанте да се такве подвеске на надувавање уграде и у кошуље, које се носе испод постојеће опреме лети и по топлој времену. Повези би били замењиви и скидали би се након употребе, а на њихово место намештали нови. Наравно, за коришћење таквих подвески војници би прошли посебно обучавање, јер овај захват није могуће применити у сваком случају рањавања.

Систем је изум др Роуз Кит (Kit Ro-uz), тактичког консултанта у Посебном одељењу за специјалне операције америчке војске. Она има вишегодишње војно искуство у области траума и опекотина, јер је предводила хируршки тим на неколико светских ратишта.

Када је реч о војничком панциру, у америчкој војсци постојале су бројне идеје о томе за шта он може да послужи – од заштитног прслука до дела за смештај муниције, електричних батерија, хране, до прибора за прву помоћ. Најновија идеја је да му се дода део који ће се користити за заустављање крварења у делу препона. Зна се да метак, када удари у тело у овој области, изазива велико унутрашње крварење, које често има фатални исход у року од неколико минута. Два лекара, др Ричард Шварц (Richard Schwartz), специјалиста за ургентну медицину са Медицинског факултета у држави Џорџија и др Џон Крушорн (John Croushorn), председник Одељења за ургентну медицину на Тринити Медицинском центру у Бирмингему, Алабама, развили су алат за брзо пружање прве помоћи у случају смртоносних повреда у том делу тела.

Уређај, који је познат као подвез абдоминалне аорте, ефикасно успорава крварење и омогућава потребно време да се заустави отицање крви, што би могло спасити живот многих војника. Раније су војници били приморани да компресују повреду тако што су притиском колена у средњем пределу абдомена успоравали крварење. То често није било добро јер је успорено крварење блокирало пролаз крви у доњи део тела и ноге.

Експерименти

Уређај је развијен као подвез на надувавање, који се затеже изнад абдоминалне аорте. С обзиром на то да је немогуће аорту компресовати отпозади јер јој се не може прићи са леђа, а повреда је често неколико центиметара унутар абдомена, то традиционални подвез понекад чини бескорисним. Клинасти уређај на надувавање израђен је тако да се обмота око абдомена

помоћу ручне пумпе за надувавање. Када се подвез надува, компримовањем се успорава проток крви у оштећеним крвним судовима и то медицинској екипе даје потребно време за заустављање крварења. Спречавање губитка крви из оштећених крвних судова омогућује рањенику додатно време за преживљавање у случају губитка крви. Прототип уређаја финансирало је Министарства одбране САД.

Шварц и Кроушорн су прве тестове извели на свињама, надувавајући подвеску до тачке у којој није било протока крви од аорте до артерије кука. Када је проток крви био ограничен, пратили су реактовање организма и документовали резултате. После сат времена они нису уочили потенцијално смртоносно повећање нивоа калијума у крви и ткиво у ноzi остало је здраво. Следеће тестирање на људима, иако краћег трајања, дало је исте резултате.

Уследила је дозвола и сагласност надлежног органа (FDA – Федерални орган за храну и лекове) да се тај повез на надувавање и спречавање крварења из абдоминалне регије може производити и наћи у јавној продаји. Наравно, прве наручбине биле су из америчке војске.

Сада се истражује могућност да се та идеја искористи у пружању помоћи и реанимацији рањених. Приликом реанимације, компресија груди осмишљена је тако да притисак крви иде од унутрашњих органа ка екстремитетима. Тај уређај је ефикасно средство у постизању овог циља, јер се њиме, у теорији, ствара дупли проток крви до бубрега, срца и мозга. Наиме, таква подвеска не омета лекара да стимулише срце приликом реанимације код срчаног удара, а омогућава да лекови, који се убризгавају у тело кроз прсте, ефикасније стигну до срца и створе потребну концентрацију. ■

Никола ОСТОЈИЋ

Доњи веш од кевлара

ПРИОРИТЕТ ЗАШТИТА ПРЕПОНА

Почетак 2012. донео је још једну новину у заштитној опреми америчких и других НАТО војника. Наиме, поред повеске на надувавање за заштиту од искрвављења у делу абдомена, кевларских чизама и рукавица, појавио се и кевларски веш.

Војна истраживања у области одеће, чини се, од почетка 2012. су у пуном замаху. Поред панталона и панцира са повескама на надувавање против

искрвављења, подметача за колена и лактове, који се чичак-траком причвршћују на одећу, те нових материјала, међу којима доминира мешавина кевлара и синтетике (са тенденцијом комбинова-

ња са нано-цевчицама од угљеника), на авганистанском ратишту појавио се део војничке одеће намењен за заштиту препонског дела тела.

Такав веш, који покрива и штити доњи део тела од последица експлозије, а посебно препоне и карлицу, требало би значајно да смањи повређивање тог дела тела. Познато је да повреде зглобова и костију карлице доводе до трајних последица, а медицински стручњаци наглашавају да је оваква заштита веома значајна за војнике јер штити од последица експлозије и репродуктивне органе.

Борбени шорц

Водећи се том идејом, амерички војни и медицински стручњаци развили су систем за заштиту карлице назван „кевлар боксернице“. Њима су, од краја 2011, опремљени сви амерички војници који пешице патролирају по путевима или се крећу по беспућима Авганистана јер им прети опасност од импровизираних експлозивних направа, пешадијских нагазних мина или мина усмереног дејства, које најчешће експлодирају у висини појаса. Наиме, поред губитака екстремитета, у борбеним дејствима у том делу света веома су честе и повреде у карличном појасу.

ПРОГРАМИ ВОЈНИЧКЕ ОПРЕМЕ

Постоји више програма војничке опреме у бројним војскама света. Уобичајено је да такви програми обухватају више врста униформе – од оне свакодневне, до борбене – затим заштитни прслук, обућу, шлем, рукавице, заштитну маску, борбени ранац, те друге делове. Наравно, за сваки вид и род, службу или специјалност униформа је другачија, а само неки делови су компатибилни за неке родове или видове војске.

Идеје су различите и крећу се од учвршћивања пластичних или сунђерастих јастучића на колена, лактове, стражњицу помоћу чичак-траке ојачања за зглобове на војничким чизмама које спречавају ишчашење, до грејача уметнутих у тканину, који се нападају електричном енергијом добијеном батеријама или уређајима који претварају човекове покрете у електричну енергију.

У примени су различити материјали – од специјалне синтетике, проткане нитима кевлара, до нано-материјала добијених од угљеника специјалним поступцима – који треба војничку униформу да учине отпорном на високе температуре

Погметљач за колена лежи се чичак-траком

и ударе, односно да је потпуно начине незапаљивом. Највећи полигон за испитивање тих прототипова одеће је Авганистан, где се она испитује у регионима са различитим климатским условима.

Почетком фебруара 2012. у Натииковом војном истраживачком центру у Масачусетсу (Natick Soldier Systems Centre) представљен је и нови комплет војничке прве помоћи за рањене.

Идеја је преузета од британских војних противминских стручњака, који су за заштиту својих војника у Авганистану користили противударне панталоне (blast pants) које се навлаче на униформу.

Међутим, за разлику од противударних панталона, које су иначе саставни део заштитног противексплозивног одела, тзв. EOD опреме (Explosive Ordnance Disposal Suit), британске су биле прилагођене униформи и направљене од маскирне тканине од кевлара. Биле су лакше од оних које су се користиле у склопу противексплозивне опреме.

Америчке боксерице од кевлара производе се у два типа. Прве су као доњи веш, типа „Tier I“, назване „Pug“, налик бицикличким боксерицама. Носе се испод униформе, омогућавају пропуштање ваздуха, односно спречавају знојење и трење које би могло да изазове црвенило и печење међу бутинама. Састоје се од два слоја материјала за заштиту. Други тип, „Tier II“, назване „Pog“,

налик су шорцу и носе се преко униформе (са спољне стране). Ојачане су, такође, са два слоја кевлара, са спољне и унутрашње стране бутина. Израђене су тако да посебно штите од повреда мишиће бутина и бутне артерије. Додатни плетени кевлар штити и препоне.

Тканина од кевлара која се користи за њихову израду не загрева се много и не изазива знојење на препонама, а пружа заштиту и од експлозивног удара и од екстремних топлотних дејства.

Три комплета по војнику

Већи ниво заштите пружа шорц Pog, будући да је направљен од крућег материјала, отпорнијег на удар од експлозија и високе температуре. Међутим, оба типа пружају додатну заштиту, а да не ограничавају покрете војника.

Први пут веш од кевлара примењен је јуна 2011. у Авганистану, а почетком

2012. године већ је било опремљено 15.000 војника. Сваки војник снабдевен је са троје боксерица типа Pug и једним Pog шорцем. Овај додатак борбеној униформи тренутно се тестира и на војницима у континенталном делу Америке.

Овај део војничке опреме прихваћен је и из још једног важног разлога. Наиме, свака експлозија узрокује дизање прашице, делова тла, каменчића и других нечистића, који могу да доведу до загађења ране у гениталној регији, што додатно може да компликује операције повређених делова тела. Веш од кевлара спречава настајање контаминација ране, а самим тим и накнадне последице, с обзиром на то да је припијен уз тело као бицикличка спортска одећа.

Најважнији део теста опреме односио се на њену тежину и отпорност на високе температуре. Пошто спаљена одећа изазива болне опекотине на деловима тела где се залепила, с обзиром на то да је ова тканина непосредно уз кожу, она не сме да преноси високу температуру. Поред тога, мора да буде компактна како је експлозија не би покидала или пробила. Показало се да Pog шорц боље штити од фрагмената експлозивних направа, јер има побољшану балистичку заштиту. Због тога се размишља да се од овог материјала почну израђивати и борбени прслуци, али пошто они већ имају много функција, војни стручњаци не желе да их додавањем нових компоненти учине компликованијим и мање ефикасним у борби.

Тестирање таквих борбених шорцева обухвата маршевање од 20 миља (36 km), по друмовима и тешком пошумљеном терену, те пролазак кроз препреке. После сваког тестирања испитује се како је човеков организам реаговао на тканину, зној, има ли оштећења коже и да ли би у дуготрајнијим условима тај војни додатак могао да изазове кожне гљивичне болести. Стручњаци су свесни да војници неће користити такав додатни војни детаљ уколико не буде удобан, чак иако су свесни опасности од рањавања у препонском делу тела. Досадашња испитивања, која су трајала између шест и девет месеци, помогла су да се измене неки детаљи у том делу опреме. Цена ове опреме у слободној продаји је 86 долара. ■

Н. ОСТОЈИЋ

АФРИЧКЕ ДРЖАВЕ КУПУЈУ СУПЕРТУКАНО

Бразилска компанија „Embraer“ потврдила је да је склопила уговор са три афричке државе о продаји лаког борбеног авиона А-29 *супертукано*, погоњеног турбоелетним мотором. Представници произвођача су саопштили да су у питању Ангола, Буркина Фасо и Мауританија и да су ти уговори вредни 180 милиона америчких долара. Уговори обухватају и логистичку подршку те обуку. Три авиона су већ испоручена Буркини Фасо,

док се испорука првих од шест авиона Анголи очекује крајем године. „Embraer“ није саопштио колико је авиона намењено Мауританији.

Ове државе употребљавале су и претходну, основну верзију авиона „тукано“. Сви ти авиони биће коришћени за надгледање граница и борбену употребу, док је тренажна намена у другом плану. Потврда тих уговора дошла је у моменту када су САД одлучиле да раскину уговор о куповини 20 авиона типа А-29, који су наводно намењени авганистанском ваздухопловству. Разлог раскида уговора јесу „процедурални проблеми“. ■

РУСИЈА ЖЕЛИ БОРБЕНЕ БЕСПИЛОТНЕ ЛЕТЕЛИЦЕ

Према наводима агенције „Известија“, Руско министарство одбране израдило је тактичко-техничке захтеве за

развој борбених беспилотних летелица. Конструкцију летелице тешку пет тона израдиће конструкциони биро „Соко“ из Казана, док ће електронску опрему, укључујући и командне и навигацијске системе, израдити компанија „Транзас“. Летелица ће имати модуларну конструкцију како би могла да буде употребљена за различите врсте задатака. Вредност пројекта до сада износи 102 милиона долара. Руски командант ваздухопловства генерал-пуковник Александар Зелин потврдио је да ће те летелице ући у оперативну употребу пре 2020, али није прецизирао о ком се броју платформи ради. ■

ИНДИЈА ПЛАНИРА ДРУГУ НУКЛЕАРНУ ПОДМОРНИЦУ

Индија ће у оперативној употреби ускоро имати две нуклеарне подморнице. Једна, изнајмљена од Русије

ВЕЛИКИ УСПЕХ СИСТЕМА IRON DOME

Нове технологије и оперативне процедуре показале су се веома ефикасним током марта у заштити израелских грађана од великог броја невођених ракетних пројектила испалених из појаса Газе. Главни носилац одбране израелске територије био је нови систем ПВО под називом Iron Dome („челична купола“), којим је у кратком периоду оборено 60 од 75 лансираних пројектила класе „град“. Успешност обарања од 80 одсто је, према речима израелског

на десетогодишњи период, већ је испоручена. Та подморница, под називом „нерпа“, припада класи нападних подморница „акула 2“. Током једне од пробних вожњи дошло је до хаварије, у којој је животе изгубило 20 људи. Узрок хаварије било је испуштање противпожарног гаса у унутрашњост подморнице. Та несрећа довела је до вишегодишњег одлагања испоруке подморнице.

Друга подморница биће израђена у индијским бродоградилницама и називаће се INS Arihant. Њена испорука је планирана до краја године. За потребе наоружавања те подморнице Индија развија ракете типа K-15 Sagatika. ■

министра одбране, изузетан резултат, који су постигле три оперативне батерије овог ракетног система.

Перформансе система Iron Dome доказале су доктринарне ставове и процедуре развијене за први светски ПВО систем намењен дејству против различитих врста ракетних пројектила. У току је увођење у употребу и четврте батерије система Iron Dome. ■

ЛУБИЛЕЈ У ПРОИЗВОДЊИ F-16

Компанија „Lockheed Martin“ прославила је почетком априла јубилеј производње 4.500 примерка вишенаменског

борбеног авиона F-16. Тај авион представља окосницу борбене флоте америчког, а и ваздухопловства још 25 држава. Тај 4.500 F-16 произведен је за Мароканско краљевско ваздухопловство. Процењује се да је половина од укупног броја произведених авиона испоручена страним корисницима. ■

РАСТЕ ТРЖИШТЕ ОКЛОПНИХ ВОЗИЛА

Експерти америчке агенције Visiongain који се баве проценом тржишта наоружања и војне опреме проценили су да ће тржиште оклопних возила и даље расти. Оклопна возила показала су велику вредност у последњим већим сукобима, омогућивши оружаним формацијама неопходну мобилност и заштиту у непријатељском окружењу. Урпкос смањеним буџетима, који погађају многе од водећих светских ору-

жаних сила, очекује се да ће набавка оклопних возила и даље бити централна ставка у буџетима опремања копнених војски. Према проценама наведене агенције, тржиште оклопних возила у 2012. вредеће око 11 милијарди долара. ■

Вести припремио
Славиша ВЛАЧИЋ

САМОХОДНИ ЗИС

Високи квалитет топа 76 mm ЗИС-3 био је добра препорука за израду самоходног оруђа СУ-76. То су у рату била корисна оруђа, али никада нису постала омиљена, пре свега због лоших услова за рад послуге.

Ратна искуства из борби вођених 1941. године указала су Црвеној армији на потребу развоја самоходне артиљерије, која је до тада била потпуно занемарена. На пленуму одржаном 14. и 15. априла 1942. године представници Црвене армије, Артиљеријског комитета ГРАУ, Народног комесаријата наоружања (НКВ) и индустрије одлучили су да се хитно пројектују самоходке за подршку пешадије на бази дивизијског топа 76 mm

ЗИС-3 и хаубице 122 mm М-30, затим самоходке за уништавање фортификација са хаубицом 152 mm МЛ-20 и самоходно противавионско оруђе 37 mm ЗИС-30.

Државни комитет одбране, као највише тело у процесу одлучивања, одобрио је закључке пленума и јуна 1942. године пројектанти су почели ужурбано да раде. Координатор свих активности био је посебни биро Народног комесаријата тенковске индустрије, предвођен Семјеном Александровичем Гинзбургом, који се развојем самоходних оруђа бавио још од тридесетих година.

Убрзан развој

Већ лета 1942. године на полигону су били прототипови самоходки 37 и 76 mm са тенковским топом ЗИС-5, који су настали у 37. заводу из Свердловска на бази лаких тенкова Т-60 и Т-70. У то време, због немачког продора до Стаљинграда, производња тенкова била је приоритет, па је увођење самоходки у серијску производњу привремено одложено.

У међувремену, 38. завод „Кујбишев“ из Кирова понудио је ново решење самоходке са оруђем ЗИС-3, на бази тенка Т-70, под радном ознаком СУ-12. Тело тенка продужено је са 4.285 милиметара на 5.250 и уместо пет, имало је шест потпорних точкова. Два мотора премештена су из задњег у предњи део тела и на тај начин ослобођени простор искоришћен је за смештај сандучасте надградње са „зисом“. Уместо погонске групе ГАЗ-203, каква се користила на Т-70, на самоходку је уграђена слична група ГАЗ-202 исте снаге од 52,2 kW (70 КС). Сваку гусеницу покретао је по један мотор, па су имале независне мењаче.

Процењивало се да је лаки тенк према габаритима најбоље решење за уградњу ЗИС-3 и да преусмеравање производње Т-70 представља најмањи губитак за Црвену армију, у којој нису имали слуха за ширу примену лаких тенкова. Наиме, слабо заштићени тенкови имали су превелике губитке на Источном фронту, засићеном противтенковским оруђима.

ма, па су нерадо коришћени за наменске извиђачке задатке. Панцирне плоче од 10 и 15 mm биле су преслаба заштита за тенк, али не и за самохотку која није требало да буде изложена директној ватри противника. Поред тога, очекивало се да ће се линије за Т-70 лако конвертовати на самохотку, јер је реч о већ добро уходној производњи, заснованој на једноставним технолошким решењима, као што је на пример варење панцирних плоча. Тенк и самохотка погоњени су масовно произвођеним аутомобилским бензинским моторима.

Чланови државне комисије, новембра 1942. године, уверили су се на полигону у одлике самохотке израђене у 38. заводу и предложили су да се уведе у наоружање под ознаком СУ-76.

Пре краја 1942. године народни комесар одбране потписао је директиве о формирању 30 самоходних пукова Резерве врховног командовања са самохоткама 76 mm СУ-76 и 122 mm СУ-122. Прва партија од 25 СУ-76 завршена је 1. јануа-

ПРОИЗВОДЊА

Самохотке СУ-76 произвођене су све до новембра 1945. године. Из три фабрике изашло је 12.513 оруђа – прво су у 38. заводу 1942. и 1943. године израдили 579 СУ-76 у основној варијанти, а после обнове производње, до 1944. још 1.509 СУ-76М. Између 1943. и 1945. у ГАЗ-у су израдили 7.963, а у 40. заводу 2.462 СУ-76М.

ра 1943. године и послата у новоформирану школску центар самоходне артиљерије у селу Кљазма у Московској области.

У продору кроз блокаду Лењинграда, јануара 1943. године, на Волховском фронту учествовале су прве јединице наоружане новим самохоткама – то су били 1.433. и 1.434. самоходни артиљеријски пук, попуњени са 17 СУ-76, осам СУ-122 и 307 људи по формацији.

Прва искуства у борби почетком 1943. године показала су, уз све недостатке оруђа, да су самохотке изузетно потребне, јер јединице могу пратити тенкове и пешадију. Главни проблем били су учестали кварови на трансмисији, за које се показало да су проузроковани резонан-

цом два паралелно уграђена мотора. Затим, пракса је показала да је возачу тешко да користи два мењача. За решење тог проблема требало је утрошити доста времена, па је 21. марта 1943. године производња СУ-76 привремено обустављена. Гинзбург је, за казну због недостатака на СУ-76, послат на фронт. Изгубио је живот у борбама у Курској области.

Да би се надокнадио недостатак самохотки на фронту, а као прелазно решење, у 37. заводу добили су задатак да израде 200 самохотки 76 mm на бази немачких тенкова Panzer III из ратног плена. Модификовани тенковски топови 76 mm Ф-34 уграђени су до децембра 1943. године на 201 СУ-76И (иностранаја).

Модификација

У међувремену, у 38. заводу Николаја Александровича Астрова (славни конструктор под чијим је вођством пре и за време Другог светског рата настало неколико лаких тенкова), ужурбано су радили на отклањању недостатака СУ-76. Пошли су од модернизованог тенка Т-70М и поставили моторе један иза другог, са једином осовином, десно од возача, уместо један поред другог. Уместо ГАЗ-202 уграђиване су погонске групе ГАЗ-603 (мотори ГАЗ-70-6004 и 6005), као на Т-70.

ЗАШТИТА

Самохотка је израђивана од панцираних плоча које су обезбедиле заштиту примарно од стрељачког наоружања и фрагмената артиљеријских пројектила. Најбоље је било заштићено чело тела са плочама од 25 до 35 милиметара. На боковима је оклопна заштита била од 10 до 15 mm, на задњем делу 15 mm и на дну од 6 до 10 милиметара. Маска оруђа имала је заштитну плочу од 15 mm челика.

Како би побољшали услове рада посаде, у 38. заводу су на модификованој СУ-76 скинули панцирну плочу изнад борбеног одељења. Наиме, због лоше вентилације у скућеном простору, а са релативно снажним оруђем, дешавало се да посада настрада од дима и ватре багритног пуњења.

Модификована самохотка СУ-76М уведена је у серијску производњу у 38. заводу јуна 1943. године. Због потребе за великим количинама тих оруђа, покренуте су још две производне линије у ГАЗ-у у Горком и 40. заводу у Митишићима.

СУ-76 се производио све до новембра 1945. године.

У Сремским Карловцима 1950. године

У Црвеној армији нису имали добро мишљење о СУ-76, о чему говори и надимак самохотке – „сучка“ (кучка). Посаде оруђа жалиле су се на недостатке у ергономским решењима, чак и за скромне стандарде Црвене армије. Међутим, и после свих преправки, самохотке СУ-76 често су се квариле. У недостатку боље заштићене технике, „сучке“ су превише често биле изложене противничкој ватри у првој линији продора кроз немачку одбрану. Наиме, самохотке су тежишно коришћене за ватрену подршку са непосредним навођењем за рачун јединица из основног правца удара и касније у првом ешалону после почетка продора. Врло ретко су коришћене за посредну подршку. У одбрани „сучке“ су биле покретна противтенковска оруђа на батаљонским отпорним тачкама, а у другом ешелону резерва за противнапад.

Због свих тих мана „сучке“ нису имале дугу послератну каријеру. Значајне количине тог оруђа већ од 1947. године препуштане су савезницима.

У југословенској армији

Самохотке СУ-76 Црвена армија је користила на свим местима где се појављивала, па нису мимоишле ни наше просторе. У борбама за ослобођење Србије, у јесен 1944. године, „сучке“ су биле вредно маневарско средство ватрене подршке у сламању немачке одбране. У саставу 57. армије, у борбама у Србији, учествовала су два самоходна пука – 1891. пук са 12 Су-76 и 1202. пук са 17 Су-76. Руси су прошли кроз Србију и наставили даље на север, у Мађарску.

Митраљез „дегџјарев“, постављен на провизорни носач на топу, израђен у радионици у Младеновцу. Уобичајено место за митраљез било је унутар борбеног одељења оруђа.

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Посада..... четворочлана (командир, нишанџија, пунилац и возач)

Борбена маса.....10,2–10,5 тона

Наоружање:

– топ 76 mm ЗИС-3 са 60 метака

– митраљез 7,62 mm ДТ са 504–1.065 метака

Мотори..... 2 x ГАЗ-203 снаге 2x52,2 kW (70 КС) при 3.400 о/мин

Гориво..... 412 l

Аутономија.....190–320 km

Брзина на путу.....41–45km/h

Димензије:

– дужина са цеви.....4.965–4.968 mm

– ширина.....2.700–2.714 mm

– висина.....2.100 mm

– клиренс.....300 mm

Самохотке нису биле део одобреног пакета помоћи у наоружавању југословенских дивизија у јесен 1944. године. За потребе југословенске армије наручене су тек после рата, из кредита одобреног од СССР-а јуна 1946. године. За развој тенковских јединица примљено је 308 примерака тенкова Т-34/85, а за ватрену подршку тенкова у пакету су се нашле 52 самохотке СУ-76. Само 17 самохотки било је предвиђено уговором о кредиту за набавку наоружања. Плаћене су 14.340 долара за комад. Оне су примљене 27. априла 1947. године на железничкој станици Чоп, на граници Мађарске и СССР-а, а затим су преко Мађарске пребачене до Суботице.

РАТНА ФОРМАЦИЈА

Црвена армија је од средине 1943. године са самохоткама СУ-76 формирала пукове од пет батерија по четири оруђа и са једним оруђем за команданта пука. Искуства са ратишта утицала су да се у јесен 1943. године пређе са формације од пет на четири батерије, и такође са 21 оруђем у пуку, односно пет у батерији.

У првом таласу попуне формиран су пукови резерве, а повећан прилив оруђа из фабрика, почетком 1944. године, обезбедио је технику за формирање дивизиона у делу стрељачких дивизија са 12 СУ-76 у формацији, са по четири самохотке у батерији, односно 16 у формацији са пет оруђа у батерији.

Током 1944. године формиране су прве лаке самоходно-артиљеријске бригаде са 60 Су-76, пет лаких тенкова Т-70 и три извиђачка возила америчке производње М3А1 „скаут кар“. Такве бригаде ушле су у састав резерве, тенковских, механизованих и коњичких корпуса и тенковских армија.

Накнадно је, изван плана, септембра 1947. године, примљено још 35 самохотки, које су биле поклон СССР-а. Све самохотке пре примопредаје прошле су кроз генерални ремонт, са изменом главних делова.

Одмах после пријема самохотке су подељене између два механизована артиљеријска дивизиона у 1. и 2. тенковској дивизији. Примљена техника обезбедила је пуну попуњу по материјалној формацији дивизиона 1. дивизије са 12 оруђа, а дивизион 2. дивизије добио је осам СУ-76. У тој јединици разлику до пуне формације попуниле су четири самохотке 105 mm М7. После пренаоружања дивизијске артиљерије, преостале самохотке додељене су механизованој артиљеријској бригади, јединици директно подређеној Команди тенковских и моторизованих јединица Југословенске армије.

На маневрима одржаним у Шумедији, 1949. године, „сучке“ су пратиле Т-34 у проигравању сценарија одбране од агресије источног блока. У то време озбиљно се рачунало да ће оне моћи да зауставе противничке тенкове. Иако

Возила Ја-12

идеолошка размимоилажења нису прерасла у отворени оружани сукоб, америчка влада је за заштиту Југославије од евентуалног радикалног развоја прилика почела од 1951. године да шаље велике количине добро одржаног наоружања. Између осталог, то су биле самоходне хаубице 105 mm М7 и велике количине ловаца тенкова 90 mm М36 и 76 mm М18.

Под плимом америчке технике „сучке“ су изгубиле сваки значај и постепено, током педесетих година, потиснуте су из јединица прве линије.

Преосталих 46 „сучки“ у Првој и Другој армијској области 1957. године већ је било у толико лошем стању да су из Техничке управе предложили Управи артиљерије да процени сврсисходност њиховог задржавања у наоружању.

Самоходке су биле потпуно истрошене и према процени из тог доба представљале су само баласт у јединицама. Одржаване су занатском израдом резер-

АРТИЉЕРИЈСКИ ТРАКТОР

Једини сачувани примерак СУ-76 на Балкану, у касарни „Козара“ у Бањалуци

вних делова, што је изискивало превише трошкова у односу на скромну корист од њих. Избор се свео на генерални ремонт или занатско-индивидуалне поправке, али под условом да се користе само за наставу.

После процене потреба, одустало се од одржавања Су-76, па су преостала оруђа расходована. У састав 17. и 26. оклопне дивизије, уместо „сучки“, уведене су америчке самоходке М36.

Једини сачувани примерак СУ-76 коришћен у Југословенској народној армији налазио се у Школском центру ОМЈ у Бањалуци, у збирци старе технике рода. Сада је то оруђе вредан део збирке Музеја Отаџбинског рата у касарни „Козара“.

Александар РАДИЋ

Трактори Ја-12 били су једино унифицирано возило за вучу тешке артиљерије, па су често приказивани на парадама као престижно средство технике. Са доласком трактора М4 и М5 из америчке помоћи, почетком педесетих година, потиснути су у други план. У наоружању су остали до 1957, када су расходовани истовремено са самоходним оруђима СУ-76.

Артиљерија Црвене армије је у прве две ратне године оскудевала са тракторима за вучу тешких оруђа. Недостатак мобилности често се плаћао високом ценом у губицима у борбама са врло ефикасном немачком ратном машином. Криза је превазиђена освајањем производње неколико артиљеријских трактора, од којих је за нас интересантна породица возила израђиваних у „Јарославском ауто-заводу“, са префиксом Ја (Ј).

Полазна основа за развој била је трансмисија и ходни део лаког тенка Т-60 и аутомобилски четвороцилиндрични мотор ГАЗ-М. Трактор погоњен са два мотора укупне снаге од 86 КС требало је примарно да се користити за

вучу далекометних тешких артиљеријских оруђа – топова 122 mm А-19 и топ-хаубица 152 mm МЛ-20.

Настанак из нужде

Развој трактора покренут је у институту „НАТИ“ фебруара 1942. године, али се због низа техничких недостатака одужио до марта 1943, када су израђена три прототипа возила под ознаком Ја-11 (Ј-11). У међувремену је у производњу, уместо тенка Т-60, uveden Т-70, који је био „дона-тор“ за низ решења примењених на Ја-11.

Трактор је имао моторе смештене у предњем делу, затворену „камионску“ кабину, а назад је била теретна платформа у коју се могло укрцати две тоне терета – од осам до десет чланова послуге,

артиљеријско оруђе или муниција. Под притиском потреба фронта, Ја-11 је требало да буде уведен у производњу током лета 1943. године, иако је реч о недорађеном пројекту.

У време када је увелико завршавана пробна партија од педесет комада, Немци су јуна 1943. године бомбардовали погоне ГАЗ-а и уништили халу за монтажу мотора ГАЗ-М. Трактори Ја-11 нису могли да се заврше без мотора. Као излаз из кризе пронађено је решење да се уграде амерички дизел мотори ГМЦ-4-71, који су јула 1943. године почели да пристижу у луку Владивосток. За само две недеље реконструисан је Ја-11 у Ја-12 са америчким моторима и током јесени 1943. године нови трактори почели су да пристижу у јединице Црвене армије.

Возило Ја-12 могло је да вуче оруђа масе до осам тона, па је као универзални трактор коришћено за вучу оруђа од 122 до 203 mm и противавионских оруђа 85 милиметара. Просечна брзина вуче на путу износила је 17 km/h, а на свој подлози изван путева 13 km/h.

Трактори Ја-12 имали су подужу листу недостатака, од ниске поузданости до одсуства изузетно потребног витла. Мотор се тешко покретао на температурама нижим од -6°C. Мали клиренс често је отежавао кретање по терену. У прилог Ја-12 ишле су хитне потребе артиљерије и висок ниво унификације са лаким тенковима Т-70М и самоходкама СУ-76М, што је олакшавало одржавање на терену. У Црвеној армији Ја-12 је имао важну улогу у обезбеђивању маневра тешке артиљерије у офанзивама које су током 1944. и 1945. године довеле до слома Немачке.

„Јарославски ауто-завод“ произвео је до децембра 1946. године 2.296 трактора Ја-12. У наоружању СССР-а одржао се до средине педесетих година.

Југословенски примерци

Југословенској артиљерији 1945. године биле су потребне стотине возила за вучу оруђа. У јединицама се у то време налазио шаролики возни парк, који су чинила углавном моторна возила из ратног плена, истрошена у рату и без залихе резервних делова. Коњска вуча била

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Маса.....	6.550 kg
Мотори.....	два дизел мотора ГМЦ-4-71
снаге 112 КС при 2.000 о/мин	
Гориво.....	124 l у основном резервоару
и 176 l у помоћном резервоару	
Аутономија.....	350 km
Максимална брзина на путу.....	37 km/h
Просечна брзина на терену.....	у вучи 13 km/h
на путу 17 km/h	
Димензије:	
– дужина.....	4,89 m
– ширина.....	2,44 m
– висина.....	2,215 m
– клиренс.....	0,305 m

је 101 трактор и 91 приколица. Део трактора изузет је за противавионску бригаду у Београду, наоружану немачким оруђима калибра 88 милиметара.

Плановима набавки предвиђено је да се из кредита који је Москва одобрила 1947. године набави још 59 трактора за попуњу јединица наоружаних са Т-122 и 20 тешких артиљеријских трактора ЧТЗ-65 за вучу ТХ-152 милиметара. Наручени трактори нису примљени до

Ешелон противавионске артиљерије 88 mm, у припреми параде поводом прве годишњице ослобођења Београда на Бањици октобра 1945. године

је прихватљиво решење у оскудици горива и на брдским теренима за калибре до 105 mm, али су за веће калибре били потребни наменски артиљеријски трактори. Посебно важно било је обезбедити вучу за артиљеријска оруђа резерве врховног командовања Т-122 mm М31/37 (А-19) и ТХ-152 mm М37 (МЛ-20).

Из СССР-а су примљени трактори Ја-12 као наменско средство за вучу. У периоду између 1945. и 1947. године у наоружање Југословенске армије уведен

прекида набавки из СССР-а 1948. године, после Резолуције ИБ-а.

У време притисака источног блока трактори Ја-12 били су једино унифицирано возило за вучу тешке артиљерије, па су често приказивани на парадама као престижно средство технике. Са доласком трактора М4 и М5 из америчке помоћи, почетком педесетих година, Ја-12 су потиснути у други план. У наоружању су остали до 1957, када су расходовани због недостатка резервних делова и истрошености возила, истовремено са самоходним оруђима СУ-76. Један од важних разлога за „пензионисање“ били су скромни ресурси трактора и самоходке од 3.000 километара за ходни део у просечним условима употребе. ■

А. РАДИЋ